

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
ADLİ PSİKOLOJİ PROGRAMI

**SUÇA YÖNELEN ERGENLERDE,
ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÖRSELEYİCİ
YAŞANTILARA MARUZ KALMA DÜZEYİ İLE
ADİL DÜNYA İNANCI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESRA COŞGUN

081111105

Danışman Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. Iğın Gökler Danışman

İstanbul, Ekim 2010

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**SUÇA YÖNELEN ERGENLERDE,
ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÖRSELEYİCİ
YAŞANTILARA MARUZ KALMA DÜZEYİ İLE
ADİL DÜNYA İNANCI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESRA COŞGUN

081111105

Danışman Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. Ilgın Gökler Danışman

İstanbul, Ekim 2010

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

14.01.2011 tarihinde tezinin savunmasını yapan Esra COŞGUN' a ait "Suça Yönelen Ergenlerde, Çocukluk Döneminde Örseleyici Yaşantılara Maruz Kalma Düzeyi ile Adil Dünya İnancı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Adli Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Işın GÖKLER DANIŞMAN
Jüri Başkanı
(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. İrem AKDUMAN
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Banu YILMAZ
(Üye)

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca yanımda olan ve bana destek veren kişiler oldu, onlara burada teşekkürlerimi sunmak isterim. İlk olarak, çalışmamın her aşamasında beni cesaretlendiren, tüm sorularımı sabırla yanıtlayan, titiz değerlendirme ve önerileriyle yapabileceğim en iyisini yapabilmek konusunda beni motive eden sevgili hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Iğın Gökler Danışman'a çok teşekkür ederim. Ayrıca tez jürimde yer alan Yrd. Doç. Dr. Banu Yılmaz ve Yrd. Doç. Dr. İrem Akduman'a da, jüri sırasındaki önerileriyle çalışmamın son şeklini almasında önemli katkılar sağladıkları için teşekkür ederim.

Çalışmamla ilgili her türlü sıkıntıma yılmadan çözüm üreten ve tüm nazımı çeken sevgili arkadaşım Hilal'e, tez çalışmamın tamamlanmasını benden daha çok heyecanla bekleyen arkadaşım Fatma'ya, çalışmayıp tembellik ettiğim dönemlerde sürekli tezin ne durumda diyerek bana psikolojik baskı yapan Tuğba Hocama ve en çok sıkıldığım anlarda bana bir "umut" bularak yeniden çalışmaya başlayabilmemi sağlayan Ömer'e çok teşekkür ederim. Sadece bu çalışmada değil, hayatımdaki her üzüntümde ve sevincimde beni yalnız bırakmayan, varlıklarıyla yaşamımı renklendiren ve benim için çok değerli olan bütün arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü, infaz koruma memurları, psikososyal destek birimi çalışanlarına ve en önemlisi tez çalışmama sağladıkları büyük katkılarından dolayı tutukevinde bulunan ergenlere tüm içten duygularıyla teşekkür ederim.

Son olarak, her konuda olduğu gibi bu çalışma sırasında da benden hiçbir desteği esirgemeyen, bana her olanağı sağlamak için ellerinden geleni yapan anneme, babama ve hep yanımda olan, bilgisayar başındaki tüm sıkıntılı anların yegane kurtarıcısı biricik kardeşime çok teşekkür ederim.

ÖZET

SUÇA YÖNELEN ERGENLERDE, ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÖRSELEYİCİ YAŞANTILARA MARUZ KALMA DÜZEYİ İLE ADİL DÜNYA İNANCI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

İnsanlar yaşadıkları çevreye uyum sağlamak amacıyla, dünya ve kendileriyle ilgili güvenlik ve incinmezlik duygusunu sağlayan bazı varsayımları rehber edinmektedirler. Bu varsayımlardan biri de Lerner tarafından tanımlanan “adil dünya inancı”dır. Adil Dünya İnancı Kuramı, bireylerin adil bir dünya inancına olan gereksinimlerinden söz etmektedir. Bu kurama göre, insanlar başlarına gelen olaylara layık olduklarına ve layık olduklarını elde ettiklerine inanmaktadırlar. Bu şekilde dünyanın adaletli bir yer olduğu düşüncesini benimseyerek, yaşadıkları çevreyi düzenli ve güvenli bir yer olarak algılamaktadırlar. Yaşanan travmatik deneyimler, bireylerin güvenli ve rahat bir yaşam sürmesine katkıda bulunan bu varsayımları sarsmaktadır. Çocukluk çağı travma yaşantıları içerisinde yer alan örselenme yaşantıları, bireyin adil ve güvenilir dünyaya olan inancını azaltmaktadır. Yazında, adil olmayan olay ve koşullara maruz kalan bireylerin bu adaletsizliği içselleştirme eğiliminde olduklarına ve yıkıcı davranışlar gösterdiklerine işaret edilmektedir. Bu durumun ergen suçluluğunu hazırlayan önemli bir etken olabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı, suça yönelmiş olan ergenlerde, çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi ile adil dünya inancı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın örneklemini suça yönelmiş olan 15-18 yaş arası 200 erkek ergenden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla “Sosyo-Demografik Bilgi Formu”, “Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği” ve “Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, suça yönelen ergenlerin genel ve kişisel adil dünya inançları ile çocukluk dönemi

örselenme yaşantıları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ergenlerin örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyleri arttıkça, adil dünyaya olan inançları azalmaktadır.

Bu araştırmadan elde edilen bulguların suça yönelen ergenleri daha iyi anlayabilmek, bu bireylerin tekrar suça karışma risklerini belirleyip bunları azaltabilmek ve onlara uygun önleyici çalışmalar ve rehabilitasyon süreçleri geliştirebilmek adına yol gösterici olacağına inanılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çocuk - Ergen Suçluluğu, Genel Adil Dünya İnancı, Kişisel Adil Dünya İnancı, Örselenme Yaşantıları, Travma

ABSTRACT

ANALYSIS OF THE RELATION BETWEEN THE CHILDHOOD ABUSE EXPERIENCES AND JUST WORLD BELIEF OF ADOLESCENTS COMMITTED CRIME

Individuals hold some assumptions about the world and themselves, to accommodate to the environment and to feel secure and protected. Just-world Belief Theory (JWB) proposed by Lerner, mentions about the people's need of the belief in a just world. According to this theory, individuals believe that everyone lives and gets what they deserve. In this way they legitimate the idea of world's being a secure place so that they perceive the environment constant and regular. The traumatic experiences shatter these assumptions that make the individual's life comfortable and secure. Childhood of abuse experiences weaken the belief in secure and just world. In literature indicates that the people, who are exposed to unfair situations, internalize this experience of injustice and display destructive behaviors. This is an important factor that leading to the adolescent delinquency. The aim of this study is, to investigate the relationship between the belief in a just world and the level of exposure to childhood abuse in adolescents who committed crime. The sample of this study consists of 200 male adolescents between the ages of 15-18 who committed crime. "Social – Demographic Information Form", "General and Personal JWB Scale" and "Childhood Trauma Questionnaire" were used to obtain data for research. According to the analysis, there is a significant relationship between general and personal just world belief and childhood abuse experiences. When the level of childhood abuse experiences increase, general and personal just world belief of them decreases. The results of the study helps to understand the adolescent delinquency

better, and also give the possibility to reduce the risk of the repetition of crime and guide to rehabilitate the adolescents committed crime.

Anahtar Kelimeler: Juvenile - Adolescent Delinquency, General Just-World Belief, Personal Just-World Belief, Childhood Traumatic Experiences, Trauma

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Ergenlik Dönemi ve Suç	3
1.1.2. Suç Kavramı.....	4
1.1.3. Ergen Suçluluğu	5
1.1.4. Ergen Suça Yönelten Nedenler.....	6
1.1.4.1. Biyolojik/Kalıtımsal Nedenler.....	7
1.1.4.2. Psikolojik-Psikiyatrik Nedenler.....	9
1.1.4.3. Sosyo-Ekonomik Nedenler.....	11

1.1.4.3.1. Mikro Düzeydeki Sistemler: Aile.....	11
1.1.4.3.2. Mezo Düzeydeki Sistemler: Okul, Akran Grubu, Boş Zaman Değerlendirme Olanakları.....	15
1.1.4.3.3. Makro Düzeydeki Sistemler: Göç, Kentleşme, Medya.....	17
1.2. Bir Travma Olarak Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları.....	20
1.2.1. Psikolojik Travma.....	20
1.2.2. Çocukluk Dönemi Travma Yaşantıları.....	23
1.2.2.1. Travmatik Yaşantıların Çocuklar Üzerindeki Etkileri.....	24
1.2.3. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları.....	25
1.2.3.1. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantılarının Türleri.....	28
1.2.3.1.1. Fiziksel Örselenme.....	28
1.2.3.1.2. Cinsel Örselenme.....	29
1.2.3.1.3. Duygusal Örselenme.....	31
1.2.3.1.4. İhmal.....	32
1.2.3.2. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantılarını Ortaya Çıkaran Etkenler.....	32
1.2.3.3. Örselenme Yaşantılarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri.....	34
1.2.3.3.1. Fiziksel Örselenmenin Etkileri.....	36
1.2.3.3.2. Cinsel Örselenmenin Etkileri.....	37
1.2.3.3.3. Duygusal Örselenme ve İhmalin Etkileri.....	38

1.3. Travma, Adil Dünya İnancı ve Suç.....	39
1.3.1. Travma Yaşantılarının Bireyin Dünyaya İlişkin Varsayımlarına Etkisi.....	39
1.3.2. Adil Dünya İnancı.....	42
1.3.3. Adil Dünya İnancının İşlevi.....	44
1.3.4 Adil Dünya İnancı ve Suç.....	45
1.4. Araştırmanın Amacı.....	47
1.5. Araştırmanın Önemi.....	48
2. YÖNTEM.....	50
2.1. Örneklem.....	50
2.2. Veri Toplama Araçları.....	54
2.2.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu	54
2.2.2. Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği	54
2.2.3. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği.....	56

2.3. İşlem	57
3. BULGULAR	59
3.1. Betimleyici İstatistiksel Analizler.....	59
3.1.1. Araştırmada Yer Alan Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	59
3.1.2. Katılımcıların Değişkenleri Ölçmeye Yönelik Ölçeklerden	
Aldıkları Puanlar.....	59
3.1.2.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği Puanları.....	59
3.1.2.2. Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği ve Genel Adil Dünya İnancı	
Ölçeği Puanları.....	61
3.2. Değişkenler Arası İlişkiler.....	64
3.2.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri ile Adil Dünya İnancı	
Puanları Arasındaki İlişkiler.....	64
3.2.2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri ile Çocukluk	
Örselenme Yaşantıları Puanları Arasındaki İlişkiler.....	66
3.2.3. Katılımcıların Örselenme Yaşantıları Puanları ile Adil	
Dünya İnancı Puanları Arasındaki İlişkiler.....	68

3.3. Değişkenler Açısından Karşılaştırma Analizleri.....	70
3.3.1. Katılımcıların Tutukevine Girmeyi Hak Edip Etmemeye Yönelik Algıları Açısından Adil Dünya İnancı Puanlarının Karşılaştırılması.....	70
3.3.2. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ile Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanlarının Karşılaştırılması.....	73
3.3.3. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden Ortalama Puanın 1 Standart Sapma Üzerinde Puan Alan Katılımcılar ile Ortalama Puanın 1 Standart Sapma Altında Puan Alan Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları Açısından Karşılaştırılması.....	75
3.3.4. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ile Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları Açısından Karşılaştırılması.....	77
3.4. Araştırma Örnekleminin Çeşitli Ölçeklerden Aldıkları Puan Ortalamalarının Başka Araştırma Örneklemlerinin Ortalamaları ile Karşılaştırılması.....	79
4. TARTIŞMA	85

4.1. Betimleyici İstatistiksel Analizlerden Elde Edilen Bulguların Tartışılması.....	85
4.1.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları.....	85
4.1.2. Adil Dünya İnancı.....	86
4.2. Değişkenler Arası İlişkilere Yönelik Bulguların Tartışılması.....	87
4.2.1. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri ile Adil Dünya İnançları Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular.....	87
4.2.2. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri ile Çocukluk Örselenme Yaşantıları Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular.....	88
4.2.3. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları ile Adil Dünya İnançları Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular.....	89
4.3. Değişkenler Açısından Karşılaştırmalar Sonucunda Elde Edilen Bulguların Tartışılması.....	92
4.3.1. Katılımcıların Tutukevine Girmeyi Hak Edip Etmemeye Yönelik Algıları Açısından Adil Dünya İnancı Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	92

4.3.2. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ile Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Adil Dünya İnançları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	93
4.3.3. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden Yüksek Puan Alan Katılımcılar ile Düşük Puan Alan Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	94
4.3.4. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ile Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	95
4.4. Araştırma Örnekleminin Çeşitli Ölçeklerden Aldıkları Puan Ortalamalarının Başka Araştırma Örneklemi Ortalamaları ile Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	96
5. KAYNAKLAR	104
6. EKLER.....	117

TABLÖLAR

Tablo 2.1. Örneklemin Sosyo-Demografik Özellikleri.....	52
Tablo 2.2. Örneklemin Suç Geçmişine Ait Özellikleri.....	53
Tablo 3.1. Araştırmada Yer Alan Değişkenleri Ölçen Ölçeklere İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	63
Tablo 3.2. Sosyo-Demografik Özellikler ile Adil Dünya İnancı Puanları Arasındaki İlişkiler.....	65
Tablo 3.3. Sosyo-Demografik Özellikler ile Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları Arasındaki İlişkiler.....	67
Tablo 3.4. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları ile Adil Dünya İnancı Puanları Arasındaki İlişkiler.....	70
Tablo 3.5. Katılımcıların Tutuklu Girmeyi Hak Edip Etmemeye Yönelik Algıları Açısından Adil Dünya İnancı Puanlarının Karşılaştırılması.....	72

Tablo 3.6. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ile Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları Açısından Karşılaştırılması.....74

Tablo 3.7. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden Ortalama Puanın 1 Standart Sapma Üzerinde Puan Alan Katılımcılar ile Ortalama Puanın 1 Standart Sapma Altında Puan Alan Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları Açısından Karşılaştırılması.....76

Tablo 3.8. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ve Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları Açısından Karşılaştırılması.....78

Tablo 3.9. Araştırma Örnekleminin Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puan Ortalamalarının Başka Bir Çalışmanın (Aydın ve İşmen, 2003) Örneklem Ortalamaları ile Karşılaştırılması.....80

Tablo 3.10. Araştırma Örnekleminin Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puan Ortalamalarının Başka Bir Çalışmanın (Aslan ve Alparşlan, 1999) Örneklem Ortalamaları ile Karşılaştırılması82

Tablo 3.11. Araştırma Örnekleminin Kişisel Adil Dünya İnancı

ve Genel Adil Dünya İnancı Puan Ortalamalarının

Başka Bir alışmanın (Giray, 2009) Örneklemler Ortalamaları ile

Karşılaştırılması.....84

1. BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanlar içinde yaşadıkları çevreye uyum sağlamak amacıyla, dünya ve kendileriyle ilgili güvenlik ve incinmezlik duygusunu sağlayan bazı varsayımları rehber edinmektedirler (Bowlby, 1969 aktaran Yılmaz, 2006). Bu varsayımlar sayesinde çevrelerindeki gelişmeleri tahmin edebilmekte ve bunları anlamlandırabilmektedirler. Dolayısıyla acı veren durumlardan kaçınmak, yaşanan olumsuz durumların üstesinden gelebilmek, istediklerini elde etmek amacıyla plan yapmak için dünyaya ilişkin bu varsayımlara inanma ihtiyacı içindedirler (Lerner, 1980). Bu varsayımlardan biri de Lerner'in (1980) kuramında tanımlanan "Adil Dünya İnancı"dır. Adil Dünya İnancı Kuramı, bireylerin adil bir dünya inancına olan gereksinimlerinden söz etmektedir. Bu kurama göre, insanlar başlarına gelen olaylara "layık olduklarına ve layık olduklarını elde ettiklerine" inanmaktadırlar. Bu şekilde dünyanın adaletli bir yer olduğu düşüncesini benimseyerek, yaşadıkları çevreyi düzenli ve güvenli bir yer olarak algılamaktadırlar (Lerner, 1980). Adil dünya inancı yüksek olan bireyler, gelecek yaşantılarına daha güvenli ve olumlu bakmakta, bunun yanı sıra kişisel hedeflerini başarmak konusunda kendilerine daha çok güvenmektedirler (Otto ve Dalbert, 2005). Yaşanan travmatik deneyimler, bireylerin güvenli ve rahat bir yaşam sürmesine katkıda bulunan, dünyaya ilişkin varsayımlarını sarsmaktadır. Travmatik olaya maruz kalan birey dünya ve kendisiyle ilgili olumlu inançlarını sorgulamakta, yaşadığı travmatik deneyim sonrası bireyin, yaşamda bir

düzenin ve sürekliliğin olduğuna ilişkin inancı kaybolmaktadır (Janoff-Bulman ve Berg, 1998). Çocukluk çağı travma yaşantıları içerisinde yer alan örselenme yaşantıları; tekrarlanabilir olması, genellikle çocuğun en yakınında olan kişiler tarafından yapılması ve çocuk üzerinde yaşamının ilerleyen yıllarını da etkileyecek uzun süreli etkilerinin olması açısından, tanımlanması ve tedavi edilmesi en zor travma türlerinden biridir (Yılmaz, İşiten, Ertan ve Öner, 2003). Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, bireyin dayanma gücünü zorlayan, yineleyen, uzun süreli seyri olan ve insan eliyle oluşturulan travmalardan biridir. Dolayısıyla örselenme yaşantılarına maruz kalma, birey üzerinde yoğun ve uzun dönemli etkiler oluşturmaktadır (Terr, 1991). Olumsuz bir yaşam deneyimi olarak örselenme yaşantıları, bireyin adil ve güvenilir dünyaya olan inancını azaltmaktadır (Forest, 1995; Schwartzberg ve Janoff-Bulman, 1991 aktaran Calhoun, Cann, Tedeschi ve McMillan, 1998). Yazında, adil olmayan olay ve koşullara maruz kalan bireylerin bu adaletsizliği içselleştirme eğiliminde olduklarına (Furnham ve Procter, 1989) ve yıkıcı davranışlar gösterdiklerine işaret edilmektedir (Otto ve Dalbert, 2005). Bu durumun ergen suçluluğunu hazırlayan önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma, yazındaki adil dünya inancı ile ilgili yapılan araştırmalardan farklı olarak, suça yönelen ergenlerin adil dünya inançlarını bir travma yaşantısı olan çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile ilişkilendirerek değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla, giriş bölümünde çalışmanın bu şekilde yapılandırılmasına yön veren yazın bilgisi belli bir mantıksal düzen ve bütünlük içerisinde sunulmaya çalışılacaktır. İlk olarak, ergenlik dönemi suçluluğu ve ergeni suça yönelten nedenler, içerdiği önemli kavramlarla birlikte ele alınacaktır. Ardından, bir travma olarak çocukluk dönemi örselenme yaşantıları üzerinde

durulacaktır. Bu travmatik deneyimin bireyin dünyaya ilişkin varsayımlarını nasıl etkilediğine yönelik bakış açısı ve bu varsayımlardan biri olan adil dünya inancı üzerinde durulacaktır. Son olarak ise, adil dünya inancının suç ile ilişkisi incelenecek, araştırmanın amacı ve önemi sunulacaktır.

1.1 Ergenlik Dönemi ve Suç

Pek çok uzman tarafından ergenlik dönemi, belirgin ve hızlı bir şekilde fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişim ve gelişimlerin görüldüğü, çeşitli gelişimsel görevleri içeren, çocukluk döneminin sonu ile yetişkinlik döneminin başlangıcında yer alan bir geçiş dönemi olarak tanımlanmaktadır (Blair ve Jones, 1964 aktaran Kulaksızoğlu, 2004). Bazı yazarlar, bu dönemin yaşamın en stresli ve sıkıntılı dönemi olduğunu ileri sürmektedir. Bu dönemde ergenin yaşadığı kimlik arayışı ile ilgili sıkıntılar ve birtakım davranış sorunlarının ortaya çıkması, ergenlik dönemini diğer yaş gruplarına göre daha riskli hale getirmektedir. Ergenlik döneminin oluşturduğu sorunların yanı sıra, ergenin bireysel özellikleri ve sosyal etkenler de bu süreci riskli kılmaktadır. Araştırmacılara göre antisosyal davranışlar gösterme ve suç işlemeye eğilimli olma ergenlik döneminde yaygın olarak görülmektedir (Moffitt, 1993; Yavuzer, 1996). Yapılan çalışmalar, şiddet içeren suçların ergenlik öncesi ve ergenlik döneminde artış gösterdiğini ve lise yıllarında doruk noktasına eriştiğini göstermektedir (Steinberg, 2007).

Ergenlik dönemi suçluluğu olgusunu ele almak ve ergenlerin suça yönelme davranışını farklı boyutlarıyla değerlendirmek, öncelikle suç kavramının tanımlanmasını gerektirmektedir.

1.1.2 Suç Kavramı

İnsanlıkla beraber ortaya çıktığı kabul edilen suç davranışı, her toplumda görülen ancak şekli kültürden kültüre göre değişen, çok boyutlu ve sosyal bir kavramdır. Suç kavramı ile ilgili yazın incelendiğinde sosyolojik, psikolojik ve hukuksal açıdan yapılan tanımlar ile karşılaşılmaktadır (Özsan,1990).

Dönmezer (1994), suçu “topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem” şeklinde tanımlamaktadır. Ceza hukuku tarafından verilen tanıma göre ise suç; yasaların cezalandırdığı harekettir. Dolayısıyla ceza hukukuna göre suçlu, yasanın belirttiği sınırlılıklara karşı gelen bireydir (Hancı,2002).

Sosyolojik açıdan en basit şekilde suç davranışı, toplumsal normlara uymayan davranışlar olarak tanımlanabilmektedir (Özkalp, 2005). Durkheim (1986), her toplumda suç sayılabilecek eylemlerin tanım ve sınırlılıklarının değişebileceğini ancak suç ve ceza ikileminin her toplumun kültürel yapısına ve değerlerine bağlı olarak biçim değiştirebileceğini söylemektedir.

Jhering, en genel şekilde suçu, toplum halinde yaşama yönelmiş her türlü saldırı olarak tanımlamaktadır (aktaran İçli, 2001). Seligman ve Johnson ise, küçük ya da

büyük bir sosyal grubun üyeleri tarafından iyi ve yararlı olarak kabul edilmiş inançların, geleneklerin, adet ve törelerin dayandıkları kurallara aykırı olan antisosyal davranışı “suçluluk” olarak nitelendirmektedir (aktaran Yavuzer, 1996). Psikoloji açısından yapılan bir başka tanıma göre suç, kökenlerini insan ruhunun derinliklerinden alan bir olayın “eylem” halinde dış dünyaya taşınmasıdır (Erem, 1944).

Görüldüğü gibi suç olgusu, yalnızca hukuksal bakış açısıyla ile tanımlanamayacak kadar çok boyutlu ve karmaşık süreçler içinde oluşup gelişen çok yönlü bir olgudur (Yavuzer, 1996).

1.1.3 Ergen Suçluluğu

Ergenlik dönemi suçluluğunu, yetişkinlik dönemi suçluluğundan ayırt eden en önemli özellik, bu dönemin çalkantılı bir geçiş evresi olmasıdır. Yeterince olgunlaşmamış olmanın sonucu, ergende belirgin bir dengesizlik ortaya çıkabilmekte ve bu durum içsel çatışmaların doğmasına neden olabilmektedir. Böyle kritik bir dönemde suça yönelen ergeni, bu dönemin özelliklerinden soyutlayarak, yalnızca “suçlu” gözüyle değerlendirmek uygun olmayacaktır (Yavuzer, 1996).

Batı yazınında “Juvenile Delinquency” terimiyle açıklanan ve tam karşılığı “reşit olmayanın suçluluğu” olarak çevrilen çocuk/ergen suçluluğu kavramı, hem çocukluk hem de ergenlik dönemini içine almaktadır (Defence for Children International, 1993). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 1. Maddesi’ne göre “daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her birey çocuk sayılmaktadır.”

(Birleşmiş Milletler,1989). Batı ülkelerinde ve ülkemizde çocuk suçluluğu, kanunun suç olarak tanımladığı eylemlerden birisinde yer almış 11–18 yaş arasındaki çocuk ve ergenleri kapsamaktadır (Polat, 2004). Pek çok araştırmacının çocuk suçluluğu ile ilgili ortak değerlendirmesi; suç işleyen çocukların daha çok “suça itilmiş” çocuk olarak kabul edilmeleridir (Zulliger, 2000). Çağlar (1981), suça itilen çocukları sosyal çevreleri, anne-baba tutumları veya kişisel özellikleri nedeniyle suç işlemeye eğilimli veya suç işleme riski altında bulunan çocuklar olarak tanımlamıştır. Ayrıca, bu çocuklar alkol ve madde kullanımı, istismar ve ihmal, sevgi ve empati yoksunluğu gibi, onları suça yöneltebilecek olumsuz koşullarla iç içe bir yaşam sürmektedir (Çağlar, 1981). Dolayısıyla çocuk ve ergen suçluluğunu incelerken onları suça yönelten nedenlerin her biri ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

1.1.4 Ergeni Suça Yönelten Nedenler

Bireyi suça yönelten etkenleri inceleyen uzmanların bir kısmı biyolojik/kalıtımsal, psikolojik ve genetik özellikler gibi bireysel etkenler üzerinde dururken (örneğin, Demirbaş, 2001; Geçtan, 2003), bir kısmı ise yaşanan sosyal çevre ve yaşam koşulları gibi çevresel etkenlerin etkisine ağırlık vermektedir (örneğin, Cankurtaran ve Baykara, 2005; Kulaksızoğlu, 2004). Birey, bütün bu özelliklerin hepsinin karşılıklı etkileşim gösterdiği ve bütünleştiği bir ortamda yaşamaktadır. Bu nedenle bireyi suça yönelten nedenleri biyolojik, psikolojik-psikiyatrik ve sosyo-ekonomik nedenler olarak incelemek yerinde olacaktır.

1.1.4.1 Biyolojik/Kalıtımsal Nedenler

Bireyi suça yönelten biyolojik nedenleri inceleyen araştırmalar, bireyin fiziksel yapısı, kalıtımsal özellikleri ve hormonal etkinlikleri üzerinde durmaktadır. Yirminci yüzyılda suça neden olan etkenlerin incelenmesinde biyoloji disiplinine dayanan araştırma çalışmalarını önem kazanmıştır. Lombroso, suç işleyen bireylerin belli vücut yapılarına sahip olduğu görüşünü ortaya koymuştur. Lombroso, suça karışma riski yüksek olan bireylere “stigmat” adını vermiştir. Lombroso bu bireylerin kafatası kemikleri kalın, elmacık ve çene kemikleri gelişmiş, kıvrıkcık ve gür saçlı, büyük kulaklı, daha az acı hisseden, kendini beğenen ve pişmanlık duymayan özelliklere sahip bireyler arasından çıktığını ileri sürmektedir (aktaran Sokullu-Akıncı, 1994). Benzer biçimde Kretschmer (1936) vücut yapısının kişilerin karakterleri ile bağlantılı olduğunu, Sheldon (1949) ise vücut yapısının suç işleme davranışı ile ilişkili olduğunu öne sürmüştür (aktaran Sokullu-Akıncı, 1994). Bu görüşlerin tümü, suç işleyen bireylerin belli bir vücut yapısına sahip olduğu noktasında birleşmektedir. Sheldon suç işleyen bireylerin vücut yapısının mezomorfik olduğunu ve mezomorf kişilerin saldırgan, dayanıklı ve cüretli kişilik özelliklerine sahip olduğunu belirtmiştir (aktaran Polat, 2007).

Suç davranışını vücut yapısı ile açıklayan görüşlerin yanında, suç davranışının doğuştan gelen kalıtımsal bir takım özelliklerden etkilendiği konusuna odaklanan görüşler de bulunmaktadır. Rosenthal (1970) soya çekime bağlı suçluluğu; bedensel yapı farklılıkları, beyin anomalileri, akıl zayıflığı ve genetik anormallikler olarak gruplandırmıştır (aktaran Sokullu-Akıncı, 1994). Yavuzer’e (2001) göre zihinsel yetersizlikler ve doğuştan gelen zekâ geriliği gibi kalıtımsal bir nedene bağlı olan

zihinsel sorunlar suçta karışma potansiyelini arttırmaktadır. Zekâ geriliği ve suç işleme arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla Burt (1943) tarafından yapılan araştırmada, suçlu bireyler arasında rastlanan düşük zekâ düzeyinin suçlu olmayan bireylere oranla üç kat daha fazla olduğu saptanmıştır (aktaran Yavuzer, 1996). Bu konuda daha yakın zamanda yapılan çalışmalar, sosyal etkenlerin önemini ortaya koymaktadır. Örneğin düşük zeka düzeyi, soyut düşünebilme ve yapılan eylemlerin sonuçlarını önceden görebilme gibi yetenekleri etkilemektedir. Diğer yandan, düşük zeka düzeyine sahip olma çocuğun okuldaki başarısını ve okula uyumunu etkilemekte, çocuğun okula ilgisinin azalması, okuldan kaçması gibi durumlara neden olmaktadır (Polat, 2004). Bireyi suçta yönelten kalıtımsal etkenlerle ilgili olarak ikizler ve aileler üzerinde de suçlu davranışı açıklamaya çalışan araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda, bireyin kalıtımsal özelliklerinin yanında yaşadığı çevrenin suçluluğa önemli bir etkisinin olduğu ortaya konulmuştur (Davison ve Neale, 2004). Örneğin yapılan bir ikiz çalışmasında aile içinde yüksek düzeyde çatışmanın varlığı, olumsuz tutumların görülmesi ve anne baba sıcaklığının yetersiz olmasının antisosyal davranışı ve suçluluğu arttırdığı görülmüştür (Davison ve Neale, 2004). Yapılan bu çalışmalar, çocuğun yaşadığı çevre koşullarının, sosyal etkenlerin ve ailenin çocuk yetiştirme tutumlarının önemini ortaya koymaktadır.

Suç davranışı ile hormonların ilişkisine bakıldığında, iç salgı bezlerinin etkinlikleri ile bireydeki davranış bozuklukları ve kişilik sorunları arasında sıkı bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir (Demirbaş, 2001). Kanada'da suçta yönelmiş ergenlerle yapılan bir çalışmada, bu bireylerin serum testosteron düzeyleri yüksek bulunmuştur (Studer, Reddon, Siminoski, 1997). Bunlarla birlikte beynin, beyincik alanındaki

rahatsızlıklar ve beyinciğin insan dürtüleri üzerindeki yönetici işlevlere etkisi, suça yönelik risk etkenleri açısından önem kazanmaktadır (Demirbaş, 2001).

1.1.4.2 Psikolojik-Psikiyatrik Nedenler

Bireyde suç davranışının ortaya çıkışını psikolojik nedenlerle açıklamada Sigmund Freud'un görüşlerine dayanan psikanalitik yaklaşım önemli bir yer tutmaktadır. Psikanalitik yaklaşıma göre, bireyin davranışlarındaki sapmalar temel dürtülerin baskı altında tutulmasından kaynaklanmaktadır. Bu baskı, süper ego ile dürtülerin çatışması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bireyin sosyalleşmesinin başarıyla gerçekleşmesi için, düzenleyici bir süperegonun varlığı önemlidir. Ancak suça yönelmiş bireyin yaşamı incelenirse, kusurlu bir süperegoyu oluşturacak koşulların var olduğu görülecektir. Buna göre suç davranışı, ruhsal dengenin sağlanabilmesi için bir araç olarak ortaya çıkmıştır (Geçtan, 2003). Diğer bazı psikanalistler, sevgi, beslenme, özen gibi aile içinde karşılanması gereken bazı gereksinimlerin karşılanmaması durumunda, bireyde telafi amaçlı suç davranışının ortaya çıktığını ileri sürmektedirler. Erken çocukluk döneminde anne babayla kurulan fiziksel ve duygusal ilişkinin yetersizliğinin, çocuğun zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminin olumsuz olarak etkilendiğine ve bu çocuklarda saldırgan ve antisosyal davranışların daha sık görüldüğüne ilişkin birçok araştırma bulunmaktadır (Widom, 1989). Özellikle anne ve baba yoksunluğunun suça etkisi üzerinde durulmaktadır (Dönmezer, 1994). Çocukta sosyalleşmenin başarı ile gerçekleşmesi, doyurucu anne baba ve çocuk ilişkisine bağlıdır (Polat, 2007).

Bandura (1977) tarafından ortaya konulan “Sosyal Öğrenme Kuramı” davranışların gözlemlenmesi yoluyla öğrenebileceğini vurgularken, Aker (1977) Sosyal Öğrenme Kuramı’na taklit ve model alma boyutunu da eklemiştir. Buna göre bireyin suç davranışları, çevresindeki suça yönelen bireyleri taklit ederek, onların bu davranışlarını model alarak ortaya çıkmaktadır. Yani bireyin içinde yaşadığı sosyal çevredeki kişilerin bireyin öğrenme süreci ve davranışları üzerine etkisi söz konusudur (aktaran Polat, 2004).

Kohlberg (1978) tarafından geliştirilen “Ahlak Gelişimi Kuramı” ise, bireyin ahlaki gelişiminin zaman içerisinde evrelere ayrılarak gerçekleştiğini belirtmektedir (aktaran Polat, 2004). Bu kuram suçluluğun ortaya çıkışını, çocuğun ön ahlaksal döneme ulaşamamış olmasıyla açıklamaktadır (Öztürk, 2007). Yapılan araştırmalar ahlaki gelişim ve suç işleme davranışı arasında ilişki olduğunu ortaya koymakla birlikte, bu ilişkinin suç davranışının türüne ve suça yönelen bireyin yapısına göre farklılıklar gösterdiği bildirilmektedir (Polat, 2004).

Suçta yönelmiş çocuk ve ergenlerde davranış bozuklukları en sık konulan tanı olup, karşı gelme bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, kişilik bozuklukları, alkol ve madde bağımlılığı gibi tanılarla da sık karşılaşılmaktadır (Farrington, 1997). Lewis’in suça yönelmiş gençlerle yaptığı çalışmalarda (1985, 1986, 1987, 1988, 1989) nörolojik yetersizlikler, psikopatolojik özellikler, istismar öyküleri, ciddi ebeveyn psikopatolojileri ve şiddete maruz kalma öyküleri olan gençlerde suç davranışının psikiyatrik, nöropsikolojik ve çevresel unsurların etkileşiminden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır (aktaran Erdoğan ve Balcıoğlu, 2003). Buna göre suça yönelmiş bireylerde tanımlanan biyolojik, psikolojik ve

psikiyatrik durumların çevresel ve sosyal etkenlerle bir arada değerlendirilmesi önemlidir.

1.1.4.3 Sosyo-Ekonomik Nedenler

Çocukluk ve ergenlik dönemi, kişiliğin toplumsal nitelik kazandığı bir arayış dönemidir. Bu dönemde yaşanan sosyal çevre bireyi yoğun olarak etkilemektedir. Yaşanılan çevrenin dinamik etkileşimleriyle ilgili olan ekolojik sistem yaklaşımı, bireyin yaşadığı sorunların, bireyin içinde yaşadığı sistemlerin etkileşimlerinin sağlıklı olmamasından kaynaklandığını varsaymaktadır. Ekolojik sistem yaklaşımını temel alan güçlendirme yaklaşımının temel varsayımlarından biri, bireylerin ve çevrenin güçlere sahip olduğudur (Miley, O'Melia ve Dubois, 1996). Bu durumda suça yönelen ergenin bu davranışı, içinde yaşadığı sisteme bir meydan okuma olarak kabul edilmektedir (Parsons, Gutierrez ve Cox, 1998 aktaran Cankurtaran ve Baykara, 2005). Ergeni suça yönelten nedenleri böyle bir bakış açısıyla değerlendirmek, ergene ve ergenin patolojisine odaklanmak yerine, ergenin içinde bulunduğu sistemleri ayrı ayrı ele almayı gerektirmektedir.

1.1.4.3.1 Mikro Düzeydeki Sistemler: Aile

Aile, çocuğu sosyal hayata hazırlamada en önemli ve en etkili görevi üstlenmiş olan sistemdir. Ailede gerçekleşen toplumsallaşma temel olup, bireyin daha sonra diğer gruplar içinde öğrendikleri, bu temele göre biçimlenmektedir (Uluğtekin, 1991). Çocuğun ilk karşılaştığı toplumsallaşma kurumu olan aile; bireyi her yönüyle, yaşamının her döneminde biçimlendirip yönlendirmektedir (Yavuzer, 1996).

Yaşamın ilk yıllarından itibaren aile, ergenin kimlik gelişimine ve sosyalleşmesine model alma, taklit ve sosyal pekiştirme yolları ile etki etmektedir (Polat, 2004). Suça yönelen ergenlerin önemli bir kısmının suçlu yetişkinlerin bulunduğu ailelerden gelmesi, bu durumu kanıtlar niteliktedir (Kulaksızoğlu, 2004). Anne babanın suç işleme eğilimi yaratabilecek modeller oluşturmasının yanında; aile nüfusu, kardeş sayısı, ailenin eğitim düzeyi, ailenin ekonomik durumu, aile içi ilişkiler, parçalanmış aile, aile içi disiplin, anne baba tutumları, ailede alkol ve uyuşturucu kullanımı gibi birçok neden ergenin suça yönelmesine zemin hazırlayabilmektedir (Sokullu-Akıncı, 1993). Kozanoğlu, Yavuz ve Özkara (2004) tarafından yapılan araştırmalar, suça yönelen çocuk ve ergenlerin geniş ailelerden geldiğini ortaya koymuştur. Ailedeki çocuk sayısının artması, aileye maddi yük getirmekte ve ekonomik olarak gerilemeye neden olmaktadır. Bu durum ebeveynlerin çocuklarının gereksinimlerini karşılamasını güçleştirmekte ve çocuklarını denetimde yetersiz kalmalarına neden olmaktadır (Yalçın, 2003). Gereksinimlerini karşılamada aileleri tarafından desteklenmeyen çocuk ve ergenler, farklı baş etme yollarına yönelmektedir (Cankurtaran ve Baykara, 2005). Bu yollardan biri olan yabancılaşma, çocuğun yaşamında karşılaşılabilecek çatışmalar ve kaygılar ile baş etmek için kullandığı bir yoldur. Çocuk, yabancılaşma mekanizmasını, içinde yaşadığı dünyadan ve insanlardan kendini yalıtma biçiminde kullandığında, çocukta yok etme ve yok olma dürtüleri ön plana çıkabilmektedir (Gökler, 2003). Diğer yandan suça yönelen çocuk ve ergenlerin aileleri ile yapılmış araştırmalarda, ailelerin çok düşük eğitim düzeyine sahip oldukları ya da hiç eğitim almamış oldukları belirtilmektedir (Çataloluk, 1983). Buradan hareketle anne babanın eğitim durumunun, ergenin eğitimi ve toplumsallaşmasına doğrudan etki edebileceği akla gelmektedir.

Aile bütünlüğünün bozulması, çocuğun toplumsallaşma sürecini kesintiye uğratarak, hatalı ya da eksik toplumsallaşmaya yol açabilmektedir. Hatalı ve eksik toplumsallaşmanın sonuçlarından biri de, suç davranışdır (Uluğtekin, 1991). Parçalanmış aile kavramı; anne-babadan birinin veya her ikisinin ayrılık, terk etme, boşanma, ölüm veya herhangi bir sebeple aile bütünlüğünü devam ettirememesi durumunda oluşan yapıyı tanımlamaktadır. Yapılan araştırmalarda anne ya da baba eksikliğinin, çocukta uyum ve davranış bozukluklarına yol açtığı ve suç davranışına zemin hazırladığı öne sürülmektedir (Polat, 2004). Benzer biçimde, çocuğun ailesine olan bağlılığının suça yönelme davranışlarını azaltan ve tekrar suça yönelmeyi önleyen güçlü bir faktör olduğu ifade edilmektedir (Seydlitz ve Jenkins, 1998). Suça yönelmiş ergenlerle yapılan bir araştırmada, bu ergenlerin % 22'sinin parçalanmış ailelerden geldikleri ve % 47'sinin anne ve babasından ayrı yaşadığı ortaya koyulmuştur (Yavuzer, 1996).

Anne baba ve çocuk ilişkilerinde kurulan iletişimin niteliği ve çocuğun bu iletişime ilişkin algısı, çocuğun suça yönelmesindeki bir başka önemli belirleyicidir. Aile içindeki ilişkilerin temelini, anne ve babanın birbirlerine karşı tutumu belirlemektedir. Onların sevgi ve anlayışla sürdürdükleri ilişki, evin genel havasını oluşturmaktadır. Anne ve baba arasındaki uyumlu ve sıcak ilişki, olumlu bir aile ortamı oluşturmaktayken, gergin ve sürtüşmeli ilişki çocuklar için güvensiz ve tedirgin bir ortam yaratmaktadır (Yörükoğlu, 2000). Glueck ve Glueck (1957) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, suçlu ergenlerin aile üyeleri arasındaki bağların zayıf olduğu, aile içinde olumlu iletişimin kurulmadığı ve ebeveynlerin çocukları üzerinde etkili denetim uygulamalarının olmadığı görülmektedir (aktaran Yalçın, 2003).

Aile içi ilişkiler zayıfladıkça ergen ev ortamını tercih etmemekte, zamanının büyük bir kısmını ev dışında geçirmektedir. Çocuğun ailesine yabancılaşması, olumsuz çevre koşulları ile birleştiğinde, sapmış veya suç içeren davranışlar ortaya çıkmaktadır (İçli, 2001). Çocukta ortaya çıkan bu tepkisel davranışlar doğrudan anne- babaya yönelik olan davranışlardır, çocuk bu davranışları ile ailesini huzursuz etmeye ve utandırmaya çalışmaktadır (Angenent ve Man, 1996 aktaran Cankurtaran ve Baykara, 2005).

Aile içindeki iletişim kadar anne babanın çocuğa uyguladığı disiplin şekli ve derecesi de ergen suçluluğu açısından önem taşımaktadır. Ailenin çocuğa uyguladığı disiplinin gevşek, göz ardı edici olması veya tam tersi olarak oldukça katı, cezalandırıcı olması ergenlik dönemindeki çocukların suçlu ve saldırgan davranışlar göstermesine neden olmaktadır (Feldman, 1993). Suçluluk ile ilgili bir diğer risk faktörü de, çocuğun aile içinde örseleyici yaşantılara maruz kalmasıdır. Anne ve babadan yeterli sevgi ve bakımın gelmemesi iyimserliğin, duygusallığın ve empatinin gelişmesini engellemektedir. Bu durum bireyde antisosyal davranışlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Polat, 2004). Widom (1989) tarafından yapılan çalışma, çocukluklarında fiziksel yönden örseleyici davranışlara maruz kalan bireylerin, ileriki yaşlarda şiddet içeren suçlar işlediğini ortaya koymuştur. Diğer yandan çocuğu suç davranışına yönlendirebilecek en önemli etkenlerden biri de, aile içinde olumsuz modellerin olmasıdır. Çocuk gördüğü bu rol modelini kendi yaşantısına aktarmaktadır. Yavuzer (1993)'in yaptığı araştırmada, suça yönelen bireylerin % 54 gibi büyük bir bölümünün ailesinde hüküm giymiş suçlu bireylerin olduğu görülmüştür. Ferguson (1952) tarafından yapılan araştırma sonuçları, babaları suça yönelmiş olan çocukların, diğer çocuklara oranla iki kat daha fazla suç

işlediklerini ortaya koymaktadır. Aynı araştırmada ağabeyleri suça yönelmiş olan çocukların, diğer çocuklara oranla, üç kat daha fazla suça yöneldiklerini saptanmıştır (aktaran Yavuzer, 1996). Aile üyelerinden birinin suça yönelmiş olmasının çocuk için model oluşturduğu görüşü “kuşaklararası aktarım” kavramı altında tartışılmaktadır. Buna göre suç davranışı, çocuğa aileden aktarılmakta ve bu şekilde kuşaktan kuşağa geçmektedir. Çocuk bu durumda istismar döngüsünün, dolayısıyla da suç döngüsünün bir halkası olabilmektedir (Cankurtaran ve Baykara, 2005).

1.1.4.3.2 Mezo Düzeydeki Sistemler: Okul, Akran Grubu, Boş Zaman Değerlendirme Olanakları

Okul, çocuğun gelecek düşüncesiyle tanıştığı, topluma uygunluk tanımlarını öğrendiği ve aileden edindiği kimliği pekiştirdiği yerdir (Polat, 2007). Çocuk zamanının büyük bir bölümünü okul ortamında geçirmektedir. Böylece okul içerisindeki deneyimler, çocuğun sosyalleşmesine önemli katkı sağlamaktadır. Sosyal açıdan okul, gerektiğinde aile ve yakın çevrenin çocuğa veremediği olumlu etkileşim ortamını hazırlayarak çocuğun toplumsallaşmasını sağlar (Attar, 1993). Tam tersi bir şekilde okulun toplumsallaşma işlevini herhangi bir nedenle yerine getirememesi çocuğun başarısını, gelişimini ve çevresine uyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu durumda, yetersiz toplumsallaşmadan doğan suç davranışının ortaya çıkma olasılığı artmaktadır. Suça yönelen çocuklar, ailenin eksikliğini giderecek, denetlemeyi ve toplumsallaşmayı sağlayacak okul ortamının olanaklarından yararlanamamaktadır. Diğer yandan okul başarısındaki düşme, disiplin sorunları, eğitimini bırakma gibi durumlar çocukta suça karışma riskini düşündürmektedir (Hancı, 2002). Yapılan araştırmalar, suça karışmış çocukların

karışmayanlara göre daha çok sınıf tekrarı yaptıklarını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra bu araştırmalarda, suça yönelen çocuklarda okuldan kaçma davranışının yüksek olduğunu bildirilmektedir (Uluğtekin, 1991). Yapılan diğer bir araştırmada, suça yönelen ergenlerin okula devamsızlıklarının yüksek olduğu bildirilmektedir (Yavuzer, 1996). Seydlitz ve Jenkins (1998) tarafından yapılan araştırmalar, okula daha az bağlı olan ve okulu sevmeyen öğrencilerin, okula bağlı olan ve okulu seven öğrencilere göre daha fazla suça yöneldiğine yönelik sonuçlar ortaya koymaktadır. Çocuk ve ergenlerin okuldaki arkadaşları tarafından reddedildiğini algılaması ve okul görevlilerine öfke duyması, suça yönelme davranışlarını arttırmaktadır (Cankurtaran ve Baykara, 2005).

Çocuğun diğer bir sosyalleşme basamağı, akran çevresidir. Ergenlik döneminde anne, baba ve diğer yetişkinlerden çok, bireyin içinde bulunduğu arkadaş çevresinin değerleri ve dünya görüşü önem kazanmaktadır. Arkadaşlarla duygu ve düşüncelerin paylaşımı fazlalaşmakta ve arkadaş grubu faaliyetleri artmaktadır. Ergenlik dönemindeki birey, grubun etkisine her zamankinden daha açıktır (Kulaksızoğlu, 2004). Hood (1972), suçluluğun arkadaş grubu üyelerinin birbirleri ile etkileşiminden ortaya çıktığını, grubun önde gelen üyelerinin saldırgan davranışlar sergilemesi ve suça eğilimli olmasının diğer grup üyelerini olumsuz olarak etkileyeceğini bildirmektedir (aktaran Kulaksızoğlu, 2004). Akran grubunun okul yaşamındaki disiplini bozucu davranışları, akran grubu içerisinde alkol ve uyuşturucu kullanımı, akran grubu içerisinde suçla ilişkili bireylerin olması ve akran grubunun suça yönelik ortak hareket etme amaçlı çeteleşmesi gibi durumlar suça yönelme açısından risk faktörleri olarak ele alınmaktadır (Polat, 2004).

Yapılan bir araştırma sonucuna göre, suça yönelmiş çocukların suçtan önceki arkadaş gruplarının % 80'inin sigara, % 36'sının alkol, % 5'inin tiner koklama ve % 18'inin ise kollarına jilet atma gibi alışkanlıkları olduğu belirlenmiştir (Türkeri, 1995).

Suçta yönelen çocuklarda, mezo düzeydeki sistemler içinde yer alan diğer bir etken de, çocuğun boş zamanlarını değerlendirme olanaklarıdır. Boş zamanlarda çocuk üzerindeki gözetim ve denetim daha azdır, bu zamanlarda çocuklar ve ergenler istediği şekilde hareket etme olanağı bulmaktadır. Okulda eğitimlerini sürdüren çocuk ve ergenler için boş zamanlarını etkin bir biçimde değerlendirme olanağı söz konusudur. Son zamanlarda giderek yaygınlaşan ve tehlikeli boyutlara ulaşmakta olan bir durum internet yaşantısıdır. Baykara (2004) ve Cankurtaran (2004) tarafından yapılan çalışmalarda suça yönelen çocukların tamamına yakınının, suç öncesindeki yaşantılarında boş zamanlarını internet kafelerde geçirdikleri saptanmıştır (aktaran Cankurtaran ve Baykara, 2005). Suça yönelen çocuklar arasında yaygın olarak görülen diğer bir durum da boş zamanlarını bilardo, kahve, bar gibi yerlerde geçirmeleridir (Cankurtaran ve Baykara, 2005). Bu mekânlar çocuk ve ergenlerin gelişimi için uygun olmayan, olumsuz modellerin bulunduğu ve sigara, alkol gibi maddelere alışkanlık kazanmalarına neden olacak yerler olabilmektedir.

1.1.4.3.3 Makro Düzeydeki Sistemler: Göç, Kentleşme, Medya

Ergenlerin suça yönelmesinde makro düzeyde etkili olan sistemler; göç, kentleşme ve medya olarak ele alınmaktadır. Kentleşme sürecinin çarpık ve kontrolsüz gelişimi, köyden kente göç sürecinde alışılmış sosyal çevreden kopma, maddi ve manevi destekten yoksun kalma, işsizlik ve gecekondulaşma gibi durumlar sosyal ve

ekonomik bozulmayı beraberinde getirmektedir (Polat, 2004). Hancı (2002), bu durumu “sahte şehirleşme” kavramı ile açıklamakta ve bu durumun getirdiği olanaksızlıkların ve yabancılaştırmanın suça neden olabileceği ve göç nedeniyle yaşanan kültürel farklılıkların düşmanlık ve gerginlik duygularını ortaya çıkarabileceği üzerinde durmaktadır. Göçler ve kentleşmenin doğurduğu bir diğer sonuçta, gençlerin kültür çatışması ve uyumsuzluk sorunu yaşamasıdır. Sellin (1938) tarafından geliştirilen Kültür Çatışması Modeli’ne göre yüksek hareketliliğe sahip grup, kültürel bütünlüğünü kaybetmekte ve genç birey kültürel karmaşa içine düşmekte, kendisinin bir parçası olmadığını düşündüğü sosyal kurumlara ve düzene karşı saygı duymamaktadır. Bu süreç içerisinde hangi davranışın yanlış veya suç olarak nitelendirileceği konusunda karmaşaya düşmektedir (aktaran Demirbaş, 2001 ve Kulaksızoğlu, 2004). Kenar semt olarak tabir edilen ve ekonomik olarak baskı altında bulunan bölgelerde yaşayan ergenlerde suç davranışı daha sıklıkla ortaya çıkmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004). Shertzer ve Stone (1976), bu durumun genç bireyin sosyal ve ekonomik bazı arzular taşıması, bu arzulara yasal yollarla ulaşmak için fırsatlarının olmadığını düşünmesi, içinde bulunduğu durumdan hoşnut olmaması ve tüm bunlardan dolayı ümitsizlik duygusu yaşamasından kaynaklandığını ileri sürmektedir (aktaran Kulaksızoğlu, 2004). Göç ve kentleşmenin getirdiği yoksulluk, bozuk aile ortamı, çocuk eğitiminin ailede önemsiz görülmesi gibi nedenler çocukların çalışma hayatına girmesine neden olmaktadır. Bu çocukların erken yaşta çalışma hayatına girmeleri, duygusal ve bilişsel gelişimlerini tam ve sağlıklı olarak tamamlamalarını engellemektedir. Çalışan çocuk, aile denetiminden uzak kalmakta ve yaşına uygun olmayan niteliksiz ortamlarda alkol, uyuşturucu, sigara, küfür, istismar gibi olumsuz davranışlara karşı açık ve korunmasız hale gelmekte ve çoğu zaman da suça yönelmektedir (Dönmezer, 1994).

Kağıtçıbaşı (1981) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, alt sosyoekonomik düzeyde bulunan ailelerde, çocuğun ekonomik değerinin yüksek olduğu, üst sosyoekonomik düzeyde bulunan ailelerde ise, çocuğun psikolojik değerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, suça yönelen çocuk ve ergenlerin ailelerinde ekonomik değerlerin ön planda olduğunu düşündürmektedir.

Çocuk ve ergenin suça yönelmesinde göç, kentleşme ve çalışma hayatının etkileri dışında, bir diğer önemli etken de medyadaki şiddet olarak değerlendirilmektedir. Televizyonda görülen karakterler çocuk ve ergenler için önemli modeller oluşturmaktadır (Hancı, 2002). Bunun yanında, çocukların gelişim dönemlerine uygun olmayan yayınları izlemesinin zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlak gelişimlerine olumsuz etkisi bulunmaktadır. Yapılan bir araştırmada, cinsel suçlara yönelen ergenlerin çoğunun, suç öncesinde pornografik materyallerle ilgilendiğini ortaya konulmuştur (Baykara ve Acar, 2004).

Çocuğu ve ergeni suça iten sosyoekonomik etkenleri değerlendirdiğimizde mikro, mezo ve makro düzeyde çocuğu suça yönelten etkenlerin hepsinin iç içe olduğu görülmektedir. Çocuğun içinde bulunduğu toplumsal ve sosyal sistemlerin çocuğun yararına dönüşmesinin, çocuk ve ergen suçluluğunun önlenmesi açısından büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

1.2 Bir Travma Olarak Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları

Çocukluk çağı travmaları içerisinde yer alan örselenme yaşantıları, tekrarlanabilir olması, genellikle çocuğun en yakınında olan kişiler tarafından yapılması ve çocuk üzerinde yaşamının ilerleyen yıllarını da etkileyecek uzun süreli etkilerinin olması açısından, tanımlanması ve tedavi edilmesi en zor travma türlerinden biridir (Yılmaz, İşiten, Ertan ve Öner, 2003). Bu bölümde psikolojik travmalardan çocukluk dönemi travmalarına ve bu dönem travmalarından biri olan örselenme yaşantılarına yer verilecektir.

1.2.1 Psikolojik Travma

Psikolojik travma ölüm, ölüm tehdidi, ağır bir yaralanma ya da bedenin bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehdidin yaşandığı ve kişinin kendisinin yaşadığı ya da tanık olduğu olaylar olarak tanımlanmaktadır (APA, 1994). Travma yaşantıları ve sonuçları yaklaşık iki yüz yıldır tartışılan bir konu olmasına karşın, tanısız sınıflandırma sistemlerinde ilk olarak 1980 yılında DSM-III'te "Travma Sonrası Stres Bozukluğu" adı altında yer almıştır (APA, 1980). 1980'lerden önce travmatik yaşantılara bağlı oluşan psikolojik tepkilerin çocukluk deneyimleri ve yaşanan travmatik olaylarla ilişkili olduğu kabul edilmekteydi (Jones ve Wesseley, 2007). 1980 yılında DSM III'te tanı ölçütleri belirlenirken travma, olağan insan yaşantısının dışında olan ve kişide stres tepkileri yaratan olaylar olarak ifade edilmiştir (APA,1980).

DSM III-R'de (APA, 1987) bu tanımın kapsamı genişletilmiş ve "kişinin kendisi, ailesi ya da yakınlarının fiziksel bütünlüğüne ya da yaşamına yönelik ciddi bir

tehdidin olması, evinin ya da içinde bulunduğu toplumun aniden hasar görmesi, bir başka kişinin ciddi biçimde yaralanmasına ya da ölümüne tanık olmak gibi normal insan yaşantısının dışında olan ve herkeste fark edilir düzeyde stres yaratan, şiddeti yüksek, beklenmedik olaylar” olarak tanımlanmıştır. DSM-IV-TR’de (2000) ise, bu tanıma ek olarak, travmatik olay için bireyin öznel algısının temel olduğu ve olay karşısında korku, çaresizlik ve dehşet duygularının ortaya çıkması gerekliliği vurgulanmıştır.

Toplum içinde travmatik olaylar yaygın olarak ortaya çıkmaktadır. Bu olaylar insan eliyle olduğu gibi, doğal afetler şeklinde de görülebilmektedir. İnsan eliyle oluşan travmatik olaylar savaş, işkence, örselenme yaşantıları, terör gibi olguları kapsarken; doğal afetler yolu ile ortaya çıkan travmatik olaylar sel, yangın, deprem gibi durumları içine almaktadır. Diğer yandan kazalar (iş ve trafik kazaları), beklenmedik ölümler ve ciddi ölümcül hastalıklara yakalanma da travmatik yaşantılar arasında yer almaktadır (Otto, Boos, Dalbert, Schöps ve Hoyer, 2006).

Psikolojik travma, bireyin yaşantısında doğrudan ya da dolaylı olarak ortaya çıkabilmektedir. Doğrudan travmalar, iki grup altında toplanmaktadır. I. Tip Travma, ani ve beklenmedik tek bir olayla sınırlı olan travmaları kapsamaktadır. Doğal afetler, kazalar, beklenmedik ölümler bu travmalar arasında yer almaktadır. Karmaşık travma olarak tanımlanan II. Tip Travma ise, kişinin dayanma gücünü zorlayan birbiriyle ilişkili bir dizi olayın yineleyen ve uzun süreli seyri olarak tanımlanmaktadır. II. Tip Travma, savaş, ölümcül hastalıklar, işkence, örselenme yaşantıları gibi bireyin yaşantısında bir ya da daha fazla alandaki işlevselliği olumsuz

yönde etkileyen süre giden koşulları içermektedir. Dolaylı travma ise, çeşitli mekanizmalarla bireyler arasında taşınan/geçiş yapan travmalardır (Kira, 2001).

Travmatik yaşantılar, kişinin yaşamının sürekliliğini ani ve belirgin olarak değişikliğe uğratmakta, kişinin yaşamındaki süreklilik dışında zihinsel süreçlerinde de birtakım değişikliklere yol açmaktadır (Spiegel, 1991 aktaran Tutkun, 1998). Travmatik olayın beklenmeyen ve aniden ortaya çıkan bir olay olması, kontrol edilemez olması, aşırı korku, dehşet ve kaçınmaya yol açması kişinin verdiği tepkide ve travmayı algılayışında etkili olmaktadır. (Davidson, 1993). Travmanın olağan dışı bir yaşantı olması, travmatik olayla karşılaşan bireyin uyumunu ve başa çıkma tutumlarını bozmasından ve birey üzerinde sosyal, psikolojik ve işlevsel açıdan olumsuz etkilere sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Aker ve Önder, 2003).

Travmatik olaylar, bu duruma maruz kalan bireylerin yaşamında yoğun ve başa çıkılması zor sıkıntılara yol açmaktadır. Birey travmanın neden olduğu sıkıntılardan dolayı, genel olarak aşırı uyarılmışlık hali ve olaya ilişkin rahatsız edici düşüncelerden kaçınma gibi travma sonrası tepkiler geliştirmektedir. Travmatik yaşantının hemen ardından fiziksel, duygusal, bilişsel, davranışsal ve sosyal açıdan ortaya çıkabilen bu tepkiler, zaman geçtikçe kendiliğinden hafifleyebilmekteyken, kimi zaman da şiddeti giderek artmaktadır. Bu tepkiler, sınıflandırma sistemlerindeki ölçütleri karşılamadığı için, travma sonrası stres bozukluğu tanısı almaz fakat bir süre sonra bireyin işlevselliğini bozucu bir etki yaratabilmektedir (Yılmaz, 2006). Yaşanan travmatik olay sonrasında ortaya çıkan tepkilerin yoğunluğu, kişinin travmatik yaşantıyı algılamasına göre değişiklik göstermektedir. Travmatik yaşantıya ilişkin algı, kişinin içinde bulunduğu sosyal grubun bu olaya verdiği tepki ve

çevresindeki bireylerden alacağı desteğe bağlı olarak farklılaşmaktadır (Burgess, Fawcett ve Hazelwood, 1995). Bununla birlikte daha erken yaşlarda yaşanan travmatik deneyimler, daha ileriki yaşlarda yaşanan travmatik deneyimlere göre bireyin psikolojik sağlığını daha olumsuz etkilemektedir (Krause, Shaw ve Cairney, 2004). Bu noktada çocukluk döneminde yaşanan travmatik olaylar ve etkileri önem kazanmaktadır.

1.2.2 Çocukluk Dönemi Travma Yaşantıları

Çocukluk çağı travmaları; geçici olarak çocuğu yarımsız bırakan, dayanma ve savunma gücünü azaltan, ani ve beklenmedik darbe ya da darbelerin zihinsel bir sonucu olarak ortaya çıkan durumları tanımlamaktadır (Terr, 1991). Travmatik yaşantılar, çocuğun önceden beri sahip olduğu incinebilirlik düzeyi ve baş etme kaynaklarından bağımsız olarak bu duruma maruz kalan tüm çocuklarda stres tepkisini ortaya çıkarmaktadır (Terr, 1984). Bu yaşantılar, sıradan stres kaynaklarının dışında kalan, ortaya çıkma olasılığı ve kontrol edilebilirliği düşük olan beklenmedik durumlardır (Kira, 2001). Bu yüzden travma yaşantıları tanımlanırken çocuğun önceden sahip olduğu özellikler yerine, yaşanan travmatik olayın “yoğunluğu” üzerine vurgu yapılmaktadır (Gökler ve Yılmaz, 2001).

Çocuğun örselenme yaşantıları ve ihmale maruz kalması, ebeveyn, kardeş ya da arkadaşlarının ani ve beklenmedik kaybı, hayatını tehdit eden bir hastalığının olması, doğal ya da insan eliyle oluşan felaketlere maruz kalması veya tanık olması, savaş, terör ve göç çocukluk dönemi travmatik yaşantıları arasında yer almaktadır (Karakaya, baskıda).

1.2.2.1 Travmatik Yaşantıların Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Çocukların travmatik olaylar karşısındaki genel tepkileri evrensel olmakla birlikte (Benedek, 1985), tepkilerin kendini gösterme biçimi ve içeriği çocuğun gelişim dönemlerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Erden ve Güldil, 2009). Okul öncesi dönem çocukları (0–6 yaş) travmayı önleyebilecek ya da değiştirebilecek yollar üretme becerilerine sahip olmamalarından dolayı travmatik olay karşısında kendilerini savunmasız hissederler. Sessizlik ve içe çekilme belirtileri gösterirler ama bu durum yaşanan travmatik olayı unuttukları anlamına gelmemektedir (Gökler ve Yılmaz, 2001). Bu yaş dönemindeki çocuklarda travmatik yaşantının bazı yönlerini oyunlarında gösterme ve olayın resimlerini yapma sıklıkla gözlenmektedir (Yorbık, Dikkatli ve Söhmen, 2002). Okul çağı çocukları (6–12 yaş) travmatik anılar ve tekrarlayan düşüncelerden dolayı dikkatlerini toplamakta güçlük ve öğrenme bozuklukları yaşayabilmekte, dolayısıyla okul başarılarında düşme görülebilmektedir. Ayrıca bu yaş dönemindeki çocuklarda travmatik yaşantı ile ilgili oyunlar oynama ve travmatik olayı yeniden canlandırma sıklıkla görülmektedir (Gökler ve Yılmaz, 2002). Ergenlik döneminde yaşanan travmatik olay ise, ergende geleceğe karamsar bakma, yaşamı sorgulama ve umutsuzluk belirtileri ortaya çıkarmaktadır. Son yıllarda yapılan birçok çalışma, ruhsal bozuklukların temelindeki neden olarak çocukluk ve ergenlik dönemindeki travma yaşantılarına odaklanmış, çocukluk çağında yaşanan duygusal travmaların ileriki yıllarda kişilik bozuklukları, depresyon, madde kullanımı, antisosyal davranış bozuklukları gibi birçok ruhsal sorunla ilişkisini ortaya koymuştur (Brown ve Anderson, 1991).

Terr (1991), çocuğun yaşadığı travmanın türüne göre, etkilerinin değişiklik gösterebileceği üzerinde durmuştur. Kazalar, ölüm gibi aniden oluşan travmaların çocuk üzerindeki etkilerinin daha kısa sürede ortaya çıkacağını ve bu tür travmaların olayı yeniden yaşama, kaçınma ve artmış uyarılmışlık gibi belirtilerle karakterize olduğunu ileri sürmüştür. Bununla birlikte, çocuğun yaşadığı örselenme yaşantıları gibi çoğul ve uzun süreli travmaların etkilerinin, uzun süreli ve tekrarlayıcı olacağını, çocukta inkâr, duyarsızlaşma, dissosiasyon ve öfke gibi belirtilere neden olacağını ortaya koymuştur (Terr, 1991). Çocukluk döneminde yaşanan travmalar çocuğun uyumunu, bilişsel işlevini, dikkatini, kişilik gelişimini ve kendilik kavramını da etkilemektedir (Donnelly, 2006 aktaran Karakaya, baskıda). Bu durumu yaşayan çocukların bilişsel süreçlerinde birtakım çarpıtmalar ortaya çıkmakta; kendileri, yaşadıkları olaylar, diğer insanlar, sosyal çevreleri ve dünyaya ilişkin algı ve yorumları değişmektedir. Dünyayı tehlikeli bir yer olarak algılamakta ve aşırı duyarlı hale gelmektedirler (Cohen, Mannarino ve Deblinger, 2006).

1.2.3 Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları

Bir travma yaşantısı olarak çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, bireyin dayanma gücünü zorlayan, yineleyen, uzun süreli seyri olan ve insan eliyle oluşturulan travmalardan biridir. Dolayısıyla örselenme yaşantılarına maruz kalma, çocuk üzerinde yoğun ve uzun dönemli etkiler oluşturmaktadır (Terr, 1991). Bu travmatik deneyimin çocuk üzerindeki etkileri değerlendirilirken, çocukluk çağı örselenme yaşantılarının tanımlanması, türü, sıklığı ve çocuğun bu duruma kimler tarafından maruz bırakıldığının önemi öne çıkmaktadır.

1985 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan tanımda “çocuk örselenmesi” (çocuk istismarı), çocuğa yönelik olarak, bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini, psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bilerek ya da bilmeyerek yapılan davranışlar olarak kabul edilmektedir. Tanım, aynı zamanda çocuğun örselenme olarak algılamadığı veya yetişkinlerin örselene olarak kabul etmediği davranışları da içine almaktadır. Davranışın mutlaka, çocuk tarafından örselenme olarak algılanması veya yetişkin tarafından bilinçli olarak yapılması koşul değildir (WHO, 2002). Çocuğun örselenmesi, anne baba ya da çocuğun bakımını üstlenen bir yetişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz veya hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem veya eylemsizliklerin tümünü içine almaktadır. Bu eylem veya eylemsizliklerin sonucu olarak çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel veya sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur (Taner ve Gökler, 2004). Çocuğun örselenmesi ve ihmal insanlık tarihi kadar eski bir olgudur ancak bu kavramın konuşulmaya başlanması ve konu ile ilgili çalışmaların yapılması son yüzyıl içinde görülmeye başlanmıştır (Polat, 2007). 1961 yılında Kempe, bu sorunun ciddiyetini göstermek açısından “örselenmiş çocuk sendromu” terimini kullanmıştır. Bu terim, çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin, özellikle de anne ve babanın çocuğa yönelik şiddet içeren eylemlerde bulunmasını ve çocukta oluşturdukları yaralanmaları içermektedir. 1964’te Fontana, “kötü muamele sendromu” (maltreatment sendromu) adı altında duygusal yoksunluk, ihmal ve kötü beslenmeyi de içine alan bir tanım yapmıştır. 1974 yılında ise Gill, örseleyici davranışların çocuk üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkilerinden söz etmiştir (aktaran Polat, 2007).

Dünyada çocukların örselenmesi, yoğun olarak yaşanan bir durumdur. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2000 yılında yayınladığı verilere göre, 15 yaşın altındaki çocuklarda ölümlerin 57.000'inin fiziksel örselenme nedeniyle olduğu tahmin edilmektedir. Dünya üzerindeki çocuk örselenmesinin sıklığı, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile yakından ilişkilidir. Beş yaşın altındaki çocuklarda fiziksel örselenme sonucu oluşan ölümlerin, gelişmemiş ülkelerde gelişmiş ülkelere göre 4-6 kat daha fazla olduğu bildirilmektedir (WHO, 2002). Beş yaşın altındaki çocuklar, anne ve babanın bakımına daha çok ihtiyaç duymakta ve onlarla daha çok zaman geçirmektedir. Çocuğun bakımı için gerekli sorumluluğu almaya hazır olmayan anne ve babalar, savunmasız olan küçük çocukları daha kolay örsellemektedir (Kulaksızoğlu, 2004). Amerika Birleşik Devletleri'nde Ulusal Çocuk İstismarını Önleme Komitesi'nin verilerine göre, 1997 yılında toplam 3.7 milyon çocuk istismarı olgusu bildirilmiş ve gerçekliği kesin delillerle ortaya konulan yaklaşık 1 milyon olgu tespit edilmiştir. Bu durum, her 1000 çocuktan 15'inin gerçekliği ispatlanan örselenme yaşantılarına maruz kaldığını göstermektedir (Zoroğlu, Tüzün, Şar, Öztürk, Kora ve Alyanak, 2001). Bildirilen olgular içerisinde, en sık görülen örselleyici yaşantının % 54 ile ihmal olduğu, fiziksel örselenmenin % 22, cinsel örselenmenin % 8 ve duygusal örselenmenin ise % 4 ile bunu takip ettiği belirtilmektedir (Bernet, 2000).

Çocukların örselenmesi, eski ve bilinen bir durum olmasına rağmen, bildirilmeyen olguların bilinenlerden daha çok olmasından dolayı, sosyal ve tıbbi bir sorun olarak görülmektedir (Yılmaz ve ark. , 2003). Olayın belirlenmesinin zorluğu ve rapor edilmesindeki yetersizlikler, bildirilen olgu sayısının gerçek sayının çok altında olduğunu düşündürmektedir (Spradley ve Allender, 1996). Ülkemizde de çocukların örselenmesi en önemli sorunların başında gelmektedir. Yapılan çalışmalar, Türk aile

yapısı ve çocuk yetiştirme yöntemleri içinde fiziksel cezanın bir disiplin aracı olarak yer aldığını, dolayısı ile çocuğa yönelik fiziksel örselenmenin yaygın olduğunu göstermektedir (Zeytinoğlu ve Kozcu, 1991). 2005 yılında, İstanbul ilinde üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin çocukluk dönemlerinde % 56 oranında örselenme davranışına maruz kaldığı belirlenmiştir (Polat, 2005). Ülkemizde sayısal verilere dayanan bilginin çok kısıtlı olması, bu konuda sağlıklı yaklaşımların yapılabilmesini zorlaştırmaktadır (Polat, 2007).

1.2.3.1 Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantılarının Türleri

Çocuk örselenmesi; fiziksel örselenme, cinsel örselenme, duygusal örselenme ve ihmal olmak üzere dört temel grupta incelenmektedir (Polat, 2007).

1.2.3.1.1 Fiziksel Örselenme

En yaygın görülen örselenme türlerinden biri olan fiziksel örselenme; çocuğun annesi, babası ya da bakımını üstlenen kişi tarafından oluşturulan, kaza dışı ve çocuğun sağlığını olumsuz yönde etkileyen, bedensel bütünlüğünü bozan yaralanmaları kapsamaktadır (Oral, 2004). Fiziksel örselenme kavramı, çocuğa tokat atmaktan, çocuğu öldürmeye kadar uzanan bir kavramdır. Çocuğa yönelik vurma, itme, sarsma, yakma ya da ısırma şeklindeki davranışlar fiziksel örselenme olarak kabul edilmektedir (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999). En sık dövme şeklinde, daha seyrek olarak ise yanık, kesik, zehirlenme ve boğulma şeklinde görülmektedir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004).

Fiziksel örselenmenin bir türü olarak tanımlanan bu davranışların, bazı toplum ve kültürlerde örselenme olarak görülmemesi veya tanımlanmaması en önemli sorunlardan biridir. Hatta bazı toplum ve kültürlerde bu davranışların, çocuğun disiplini ve terbiye edilmesi için gerekli olduğu düşünülmektedir (Topbaş, 2004). Çocukta açıklanamayan gelişimsel gecikmelerin ve yaralanmaların olması, ailede olayla ilgili çelişkili anlatımlar, çocuğa karşı ilgisiz anne baba ya da bakıcı tutumu, çocuğun çekingen, korkmuş görüntüsü ve ifadesiz bakışları aile içinde fiziksel örselenmenin varlığından şüphelenilmesini gerektiren durumları içermektedir (Oral, 2004). Çocuklarını fiziksel olarak örseleyen anne ve babaların, çocuktan beklentileri yüksek ve empati düzeylerinin düşük, bununla birlikte anne baba ve çocuk bağlanma ilişkisinin genellikle bozulmuş olduğu bildirilmektedir (Arman, 2007).

1.2.3.1.2 Cinsel Örselenme

Saptanması en zor örselenme türü olan cinsel örselenme, psikososyal ve seksüel gelişimini tamamlamış bir yetişkin tarafından, psikososyal gelişimini tamamlamamış bir çocuğun cinsel uyarım amacı ile kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Oral, 2004). Bu davranış, çocuk tarafından tam olarak algılanmasa da, davranışın bir erişkinin cinsel olarak uyarılmasını sağlayacak nitelikte olması, çocuğu örseleyici davranışlar kapsamında değerlendirmesi için yeterli olmaktadır (Oral, 2004). Teşhircilik, röntgencilik, erişkinin cinsel uyarımı amacıyla çocuğa yönelik dokunuşlarda bulunması, çocuğun genital bölgesini okşama, çocukla cinsel ilişkide bulunma, çocuğu pornografik amaçlı kullanım ve fuhuşa zorlama gibi davranışların yer aldığı geniş bir yelpaze, çocuğun cinsel olarak örselenmesi kapsamında değerlendirilmektedir (Polat, 2007 ve Oral, 2004).

Çocukların cinsel yönden örselenmesi yaygın olarak görülen, ciddi bir sorundur ancak rapor edilen olgular, bilinen tüm olguların sadece bir bölümünü oluşturmaktadır (Russel, 1983). Tüm dünyada cinsel örselenme olgularının yaklaşık % 50'sinin bildirilmediği bilinmektedir (Wyatt ve Peters,1986). Bu durum, cinsel yönden örselenen çocuğun örseleyen kişi tarafından korkutulması, tehdit edilmesi ve çocuğun yaşadığı bu durumu dile getirmekten çekinmesinden kaynaklanabilmektedir (Polat, 2007). Çocuklarda cinsel yönden örselenmeye maruz kalma, cinsiyetler arasında farklılıklar göstermekte olup, kız çocuklarda üç kat daha fazla olduğu bilinmektedir (Kara ve ark. , 2004 ve Dubowitz, 2002). Buna ek olarak, erkek çocukların cinsel yönden örselenmesini açığa vurmasının, kızlara oranla daha az olduğu bilinmektedir (Finkelhor, 1994). Bunda erkek çocuğun yaşadığı durumdan dolayı insanların kendisi hakkında ne düşüneceğini ve kime başvurabileceğini bilememesi önemli rol oynamaktadır (Polat, 2007). Çocuğun cinsel yönden örselenmesi toplumun her kesiminde görülebilmekle birlikte, genellikle düşük sosyoekonomik düzeydeki ailelerde bu duruma daha sıklıkla rastlanılmaktadır (Polat, 2007). Bununla birlikte, çocuklar genellikle üvey baba, bakıcı, komşu gibi tanıdığı bir kişi tarafından örselenmektedir (Ovayolu, Uçan ve Serindağ, 2007).

Cinsel yönden örselenmenin farklı bir şekli de, ensest ilişki şeklinde görülmektedir. Ensest, yakın akrabalar arasında hukukça, ahlakça ve dince yasaklanan cinsel ilişki anlamında kullanılmaktadır. Ensest, sık karşılaşılan bir olgu olmasına rağmen, aile içi bir sır gibi görülmesi ve bildirilmekten kaçınılmasından dolayı toplumda çok az görülen bir olay olarak değerlendirilmektedir (Polat, 2007).

1.2.3.1.3 Duygusal Örselenme

Duygusal örselenme, çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin, çocuğu olumsuz olarak etkileyen bakım ve davranışlarda bulunması ve ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakmasıdır (Polat, 2007). Duygusal yönden örselenme, çocuğun psikolojik gelişiminin duraksamasına neden olacak sözel örselenmeyi kapsayan, çocuğun sosyal kimlik gelişimini zedeleyen ve çocukta olumsuz davranışların ortaya çıkmasına neden olan tavırları içermektedir. Bu tavırlar çocuğu reddetme, aşağılama, yalnız bırakma, korkutma, tehdit etme, küçük düşürme, önemsememe, çocuğun duygusal yönden ihtiyaçlarını karşılamama, çocuktan yaşının üstünde sorumluluklar bekleme, kardeşler arasında ayırım yapma, çocuğa değer vermeme, lakap takma, çocukla alaylı bir şekilde konuşma, çocuk üzerinde aşırı derecede baskı ve otorite kurmayı kapsamaktadır (Polat, 2000). Bunların yanı sıra beklenmedik tepkiler gösterme, çocuğa karşı sürekli olumsuz bir tutum içerisinde olma ve çift mesaj içeren iletişimde bulunma da duygusal örselenme içeren davranışlar arasında görülmektedir (Arman, 2007). Bu davranışlar yaş, statü, bilgi ve konum gibi özellikleri ile çocuğun üzerinde güç sahibi olan kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir (Bernet, 2000). Duygusal örselenme, diğer örselenme türlerine göre tanımlanması ve ortaya çıkarılması daha zor olan bir örselenme türüdür. Bunun nedeni duygusal örselenmede fiziksel ve cinsel örselenmede olduğu gibi somut fiziksel belirtilerin görülememesidir (Yaşar ve Akduman, 2007). Bunun yanı sıra, cinsel ve fiziksel örselenme türlerinin çoğunda duygusal yönden örselenmenin izlerine de rastlanılmaktadır (Şahiner, Yurdakök, Çetin ve Kavak, 2001).

1.2.3.1.4 İhmal

İhmal, çocuğa bakmakla yükümlü kişinin, bu yükümlülüğü yerine getirmemesi, çocuğun fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimi için gerekli olan diğer temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda başarısız olması şeklinde tanımlanmaktadır (Polat, 2007 ve Oral, 2004). Fiziksel yönden ihmal çocuğun beslenme, barınma, güvenlik, temizlik, sağlık ve eğitim gibi en temel fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmaması durumudur. Çocuğun yaşına uygun yiyeceklerle beslenmemesini, çocuğun güvenliğinin sağlanmaması ve denetlenmemesini, uygun ve temiz giydirilmemesini, sağlık kontrollerinin yapılmamasını ve çocuğun terk edilmesini içermektedir (Polat, 2007). Fiziksel yönden ihmalin özel bir türü de, henüz doğmamış bebeğin ihmalidir. Annenin gebelikte ilaç, alkol, sigara gibi zararlı maddeler kullanması, yetersiz beslenmesi, doğum öncesi gerekli tıbbi bakımı almaması, bu bebeğin anne karnındaki gelişimi kadar ilerdeki sağlığını da olumsuz yönde etkilemektedir (Oral, 2004). Duygusal yönden ihmal ise, çocuğun ihtiyacı olan sevgi, ilgi ve yakınlığın gösterilmemesi durumudur. Çocuğun davranışlarına karşı kayıtsız kalınması, çocuğun aşağılanması, çocuğun psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmaması veya bunları karşılamada başarısız olunması ve çocuğun önünde eşlerin birbirini örseleyici davranışlarda bulunması gibi davranışları içermektedir (Oral, 2004 ve Yaşar, Akduman, 2007).

1.2.3.2 Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantılarını Ortaya Çıkaran Etkenler

Çocuklar anne ve babaları, bakıcıları, akrabaları ya da birlikte yaşadıkları diğer kişiler tarafından örseleyici yaşantılara maruz kalabilmektedirler. Toplumun her

sosyal katmanında bu tür kişilere rastlanabilmekte ancak bu kişilerin oranı, stres ve mahrumiyetin fazla olduğu düşük sosyoekonomik çevrelerde artmaktadır (Oral, 2004). Çocuklarını örseleyen anne ve babalar ile yapılan çalışmalarda, anne baba ile ilgili bazı faktörlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar; anne babanın üzerindeki stres kaynakları, anne babanın ego zayıflığı ve anne babayı çocuğa şiddet uygulamaya yönelten birtakım etkenlerdir (Polat, 2007).

Çocuklarını örseleyen anne ve babaların üzerindeki stres kaynakları, ailenin sosyokültürel yönden dezavantajlarını içermektedir. Bunlar; genç anne baba olma, istenmeyen anne babalık durumu, düşük sosyoekonomik durum, sosyal destekten yoksun olma, tek başına anne veya babalık ve eşler arasında yaşanan sorunlar olarak ele alınmaktadır. Bunların yanı sıra çocukluklarında örseleyici yaşantılara maruz kalmış olan ebeveynler ve bunun yanı sıra ölüm, boşanma veya ayrı bir yerde çalışma nedeniyle parçalanmış olan aileler de çocuk örselenmesinde önemli bir risk grubunu oluşturmaktadır (Bulut, 1996).

Anne babanın ego zayıflığından kaynaklanan durumlar; anne ve babanın kişilik bozukluklarının olması, depresif bozukluklarının olması, psikotik bozukluklarının olması, alkol ve uyuşturucu bağımlısı olması, öfkeli ve saldırgan olması, çocuk ile yakınlık kuramaması ve kendine değer vermemesi gibi durumları kapsamaktadır (Polat, 2007). Yapılan bir çalışmada, annede duygudurum bozuklukları ve madde kullanımının olması, çocuğa karşı sözel öfkenin artması ve çocukla anne arasındaki duygusal ilişkinin azalması ile ilişkili bulunmuştur (Kaplan ve ark. , 1999).

Çocuğa şiddet uygulamaya yönelten etkenler ise; çocuğun neden olduğu bir takım stresler, çocuğun özellikleri, eş ile suç ortaklığı yapma, kültüre bağlı disiplin uygulamaları ve inançlar olarak ele alınmaktadır. Buna ek olarak çocuğun özellikleri ve çevreye bağlı olarak çocuktan çok şey beklenmesi de, aile içinde çocuk örselenmesi davranışlarına neden olmaktadır (Bulut, 1996). Kempe ve arkadaşları (1962), çocuk yetiştirmede iyi ve kötü davranışların neredeyse hiç değişmeden kuşaklar arasında aktarıldığını öne sürmektedir (aktaran Polat, 2007). Çocuklarını örselleyen birçok anne ve baba, yaptıkları davranışların çocuğu disiplin altına almakta etkili olduğu ve bu davranışların normal disiplin yöntemi olduğu bilgisi ile yetiştirilmişlerdir. Kişide tutum ve davranışlar, çocukluk çağından itibaren oluştuğundan, örselleyici davranışların kuşaktan kuşağa aktarılması durumu öne çıkmaktadır (Oral, 2004). Dolayısıyla, anne ve babaların çocuklarına yönelttikleri olumsuz davranış örneklerinin çocuklarının gelecek yaşantıları için bir model oluşturduğu, sadece çocuklarının değil gelecek kuşaklarında gelişimini olumsuz etkiledikleri söylenebilir.

1.2.3.3 Örselenme Yaşantılarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Çocuğun maruz kaldığı örselleyici yaşantılardan etkilenme biçimi ve bu duruma nasıl tepki vereceği, çocuğun yaşına ve bilişsel gelişimine bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Zun ve Rosen, 2003). Buna ek olarak, çocuğun yaşadığı örselenmenin türü, sürekliliği ve yoğunluğu, ortaya çıkan psikopatolojinin çeşitliliğini ve sıklığını etkilemektedir (Özen, Antar ve Özkan, 2004). Ney, Fung ve Wickett (1994) çeşitli örselenme türlerinin, çocuğun kendisini ve geleceğini algılayışını ne şekilde etkilediğini incelemiştir. Araştırma sonucunda, örselenmiş

çocukların büyük bir kısmının birden fazla türde örselenmeye maruz kaldıkları saptanmıştır. Çocuklar üzerindeki en büyük etkinin fiziksel ihmal, fiziksel örselenme ve sözel örselenmenin bir arada olmasıyla ortaya çıktığı bildirilmiştir. Bu üç tip örselenmenin, çocuğun hayattan zevk almasını ve geleceğe ilişkin umutlarını olumsuz olarak etkilediği görülmüştür. Örselenme yaşantıları ve ihmal, çocuğun duygusal, fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimi üzerinde ağır ve uzun süreli sonuçlar doğurabilmektedir (Gökler, 2002). Bu çocuklarda gelişim gecikmeleri sıklıkla görülmektedir (Aydın ve İşmen, 2003). Yapılan araştırmalarda, örselenmiş çocukların gelişim gerilikleri göstermesinin yanında, düşük zekâ seviyelerine sahip oldukları ve eğitim yaşantılarında akademik sorunlar yaşadıkları ortaya konulmuştur (Knutson, 1995). Çocukluk dönemi, bireyin kişiliğinin temellerinin atıldığı ve gelecek yaşantısını etkileyecek olan dönemdir (Brown ve Anderson, 1991). Kişinin güven duygusunu kazanması, bu yıllarda yaşadığı olumlu deneyimlere bağlıdır. Çocukluğunda örselenme yaşantılarına maruz kalan bireylerin, benlik gelişimleri zedelenmekte ve bu bireyler gelecek yaşantılarında ikili ilişkilerinde problem yaşamaktadırlar (Kulaksızoğlu, 1989). Benlik gelişimindeki zedelenme sonucu, çocukta genellikle yüksek anksiyete, düşük dürtü kontrolü ve kendini yıkıcı davranış örüntüleri görülmektedir (Veltkamp ve Miller, 1994).

Çocukluk döneminde örselenme yaşantılarına maruz kalan bireylerin, ileriki dönemlerde çocukluklarındaki kötüye kullanılma, saldırıya uğrama, şiddet ve örselenme sahnelerini tekrarlayıcı biçimde yaşadıkları düşünülmektedir (Burgess, Hartman ve Clements, 1995). Burgess ve arkadaşları (1995), çocukluk döneminde örselenme yaşantılarına maruz kalmanın, bireyde çabuk tepki verme, kaçınma, çaresizlik ve yıkıcı davranışlar geliştirdiğini ve bu davranışların oluşan bilişsel

şemalar yoluyla yetişkin yaşama taşındığını ileri sürmektedir. Bir travma olarak örselenme yaşantıları, bireylerin önceki bilişsel şemalarının ve dünyanın güvenilir bir yer olduğuna ilişkin temel psikolojik varsayımlarının yıkılmasına neden olmaktadır (Kira, 2001).

Her bir örselenme yaşantısının çocuğun yaşantısına ve geleceğine etkileri farklı şekillerde olabilmektedir (Özen ve ark., 2004). Bunların her birinin çocuk üzerindeki etkilerini ayrı ayrı değerlendirmek önemlidir.

1.2.3.3.1 Fiziksel Örselenmenin Etkileri

Fiziksel örselenmenin çocuk üzerindeki etkileri çok ciddi boyutlarda olabilmektedir. Bazı örneklerde çocuk sakat kalabilmekte hatta ölmektedir (Aydın ve İşmen, 2003). Fiziksel yönden örselenmenin, çocukta oluşturduğu fiziksel hasarın yanında, çocuğun psikososyal gelişimi üzerindeki etkileri, ağır ve uzun süreli olarak kendini göstermektedir. Walker, Bonner ve Kaufman (1988) tarafından yapılan araştırmalarda, fiziksel yönden örselenen çocuklarda içe çekilme, pasiflik, itaatkâr olma ve depresyon belirtileri ortaya konulmuştur (aktaran Zoroğlu ve ark., 2001). Buna ek olarak bu çocuklarda, ürkek ve utangaç olma eğilimi görülmektedir. Kendi duygularını tanımada ve ifade etmede diğer çocuklara göre çok daha fazla zorlanmakta ve kendilerini değersiz hissetmektedirler (Polat, 2007).

Fiziksel yönden örselenen ve ihmale uğrayan çocuklarda, sosyal işlevsellik alanında birçok eksiklik fark edilmektedir. Bu çocuklar yakın ilişkiler kurmakta güçlük

çekmekte ve çatışmalı, duygusal yoğunluğu az, öfke ve örseleyici davranışlar içeren ilişkiler kurmaktadır (Kaplan ve ark. , 1999).

1.2.3.3.2 Cinsel Örselenmenin Etkileri

Cinsel örselenmenin her şekli çocuk için psikolojik yönden zarar verici, çocuğu yaralayıcı ve içinde bulunduğu güven ortamını sarsıcı niteliktedir. Cinsel örselenmenin çocukta oluşturduğu etkiler, yalnızca olayın meydana geldiği dönemi değil, ileriye yönelik olarak geniş bir zaman dilimini de içermektedir (Polat, 2007). Çocuğun cinsel yönden örselenmesi çocukta zedelenmiş cinsellik, ihanete uğramışlık hissi, acizlik duygusu ve damgalanma gibi dört travmatik dinamiğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Davis ve Petretic-Jackson, 2000). Zedelenmiş cinsellik, cinsel örselenmeye maruz kalan çocukta, cinsel duygu ve tutumların normal gelişimden sapmasını ve uygun olmayan biçimler almasını içermektedir. Çocuğun bu durumu yaşaması, güven duygusunun sarsılmasına ve çocukta ihanete uğramışlık hissini ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte çocuk, kendi istek ve iradesi dışında kullanıldığını ve bu durumu engelleyemediğini görmekte, çaresizlik ve acizlik duyguları hissetmektedir. Çocuğun yaşadığı bu duruma eşlik eden utanç ve suçluluk zamanla onun benlik algısına karışmakta ve kendilik algısı değişmeye başlamaktadır. Ortaya çıkan bu dinamikler, yaşanan travmatik olayın çocuk üzerindeki etkilerini ağırlaştırmakta, çocuğun cinsel ve duygusal gelişimine önemli ölçüde zarar vermektedir (Polat, 2007). Cinsel yönden örselenmeye uğrayan çocuklarda tekrarlayıcı, rahatsız edici düşünceler, olayla ilgili kâbuslar görme, uykuya dalma ve konsantrasyon güçlüğü görülebilmektedir. Olayı anımsatan

nesnelere karşı yoğun psikolojik sıkıntı ya da olayı anımsatan kişiler, görüntüler ve konuşmalardan kaçınma ortaya çıkmaktadır (Kılıç, 2004).

1.2.3.3 Duygusal Örselenme ve İhmalin Etkileri

Duygusal yönden örselenmeye maruz kalan çocuklar, bu davranışı yapan kişi ile olan yakınlık derecelerine, davranışın süresi ve sıklığına, yaşlarına ve davranış kendilerine yapıldığı sırada içinde buldukları psikolojik duruma bağlı olarak farklı derecelerde etkilenmektedirler (Kulaksızoğlu, 2004). Duygusal örselenme içeren davranışlar sonucunda, çocuklarda kendilerini olumsuz olarak algılama, bağımlı bir kişilik geliştirme, huzursuz, gergin ve kaygılı olma, uyumsuz ve saldırgan tepkiler gösterme, içe kapanma ve değersizlik duyguları geliştirme gibi belirtiler ortaya çıkmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004 ve Polat, 2007). Aile içinde yaşanan şiddete şahit olan çocuk, kendisi örseleyici yaşantıya birebir maruz kalmasa bile, psikolojik olarak olumsuz etkilenme yaşamaktadır. Evde aile içi şiddet ortamının bulunması, küçük çocuklarda suçluluk duygusu ve saldırgan davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, bu durum çocuğun sosyal ilişkilerini ve gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Şendil ve Kızıldağ, 2005).

Yapılan araştırmalara göre, annenin çocuğunu fiziksel ve duygusal yönden ihmal etmesi, çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal gelişiminde bozukluklara ve bilişsel gelişiminde yetersizliğe yol açmaktadır (Dubowitz, 2002). Anne ve babası tarafından ihmale uğrayan çocukların, olumlu sosyal davranışlar sergileme açısından yetersiz oldukları bildirilmektedir. Ayrıca bu çocuklarda karşılıklı iletişimde eksiklik, düşük düzeyde soru sorma ve çevreye ilgisiz olma gözlenmektedir. Gözlenen bu durumlar

ihmal edilmiş çocukların çevrelerinden az uyarım aldıklarını ve anne babanın rehberliğinden yoksun olduklarını ortaya koymaktadır (Polat, 2007).

1.3 Travma, Adil Dünya İnancı ve Suç

Bu bölümde bireyin yaşadığı travmatik deneyimlerin dünyaya ilişkin varsayımlarına etkisi ve dünyaya ilişkin varsayımlardan biri olan adil dünya inancı ve suç ile ilişkisine yer verilecektir.

1.3.1 Travma Yaşantılarının Bireyin Dünyaya İlişkin Varsayımlarına Etkisi

İnsanlar içinde yaşadığı çevreye uyum sağlarken, dünya ve kendileriyle ilgili güvenlik ve incinmezlik duygusunu sağlayan bazı varsayımları rehber edinmektedirler (Bowlby, 1969 aktaran Yılmaz, 2006). Bu varsayımlar, insanların çevreyi kontrol edebilmesini, çevredeki gelişmeleri tahmin edebilmesini ve bunları anlamlandırabilmesini sağlamaktadır. İnsanlar acı veya korku verici durumlardan kaçınmak, yaşanan olumsuz durumların üstesinden gelebilmek, istediklerini elde etmek amacıyla plan yapmak ve bu planlarını uygulamak için dünyaya ilişkin varsayımlara inanma ihtiyacı içindedirler (Lerner, 1980). İnsanların bu inançları ve varsayımları neticesinde Janoff-Bulman (1989) tarafından ortaya konulan “Temel Varsayımlar Modeli”ne göre, bireyin sahip olduğu temel varsayımlar; dünyanın iyiliği varsayımı, dünyanın anlamlılığı varsayımı ve kendilik değeri varsayımı olmak üzere üç temel varsayım altında ele alınmaktadır.

Dünyanın iyiliği varsayımı; bireyin dünyayı olumlu ya da olumsuz olarak görmesinden bahsetmektedir (Janoff-Bulman, 1989). Dünyanın anlamlılığı varsayımı ise; bireyin kimin başına iyi, kimin başına kötü şeylerin geleceğine ilişkin düşüncelerine dayanmaktadır. Bu varsayım sayesinde bireyler dünyayı anlamlı ve kabul edilebilir olarak algılamaktadır. Bu varsayım adalet, kontrol edilebilirlik ve rastlantı olmak üzere üç ilkeye dayanmaktadır. İnsanlar başlarına gelen olaylar (sonuçlar) ile gerçekleştirilen eylemler arasında bir uygunluk olduğuna inanma eğilimi taşımaktadırlar (Lipkus ve Siegler, 1993). İnsanların hak ettiklerini yaşadıklarına ilişkin olan bu inançlarının temelinde adalet ilkesi vardır (Janoff-Bulman, 1989). Lerner (1980) tarafından ortaya konulan “Adil Dünya İnancı Kuramı”, bireylerin adil bir dünya inancına olan gereksinimlerinden söz etmektedir. Bu kurama göre, insanlar neyi hak ederlerse onu alırlar ve neyi alırlarsa onu hak etmişlerdir. Dünyanın adil olduğuna ilişkin bu inanç, bireylerin çevrelerini durağan ve düzenli olarak algılamasına olanak sağlamaktadır. Kontrol edilebilirlik ilkesinde, bireyin dünyanın düzenini kendi davranışlarıyla belirleyebileceği ve olumsuz durumlardan etkilenebilme olasılığını uygun davranışlarla en aza indirebileceği varsayımı yer almaktadır. Üçüncü ilke olan rastlantı ilkesine göre, bazı olayların bazı insanların başına gelmesi yalnızca bir rastlantının sonucudur. Rastlantı ilkesine inanan bir kişi, adalet ya da kontrol edilebilirliği bir belirleyici olarak görmemekte ve olumsuz olayları engellemek için yapılabilecek bir şey olmadığına inanmaktadır (Janoff-Bulman, 1989). Kendilik değeri varsayımı; kişinin kendisiyle ilgili olan inançlarından bahsetmektedir. Kendilik değeri ile ilgili ilk varsayım, bireyin kendini ne derece iyi olarak algıladığıyla ilişkilidir. Bireyin kendisiyle ilgili olumlu algılarının derecesi ne kadar yüksekse, kendini o derecede güvenli olarak hissetmektedir. Kendilik değeri ile ilgili ikinci varsayım ise, kendilik kontrolüdür. Kendilik kontrolü

varsayımında, bireyin sonuçları kontrol edip edemediği değil, sonuçları kontrol etmek için gerekli olanı yapıp yapmadığı önemlidir. Bu varsayıma göre ise, şanslı olan birey iyi sonuçları elde etmektedir (Janoff-Bulman, 1989).

Dünyaya ilişkin bu temel varsayımlar, bireylerin güvenli ve rahat bir hayat yaşamalarına katkıda bulunmaktadır. Ancak yaşanan travmatik olaylar, bireylerin dünyaya ilişkin varsayımlarını yıkarak, dünya ve kendisiyle ilgili olumlu inançlarını sorgulamasına neden olmaktadır. Yaşamda bir düzen ve süreklilik olduğuna ilişkin inançları kaybolmaktadır (Janoff-Bulman ve Berg, 1998). Bireyin travmayla başa çıkma çabalarında, sarsılan varsayımlarını yeniden yapılandırması süreci vardır. Bu sürecin ardından travmaya maruz kalan bireyler, kendileri ve dünyaya ilişkin daha olumsuz varsayımlara sahip olarak kalmaktadırlar (Janoff-Bulman, 2004 aktaran Yılmaz, 2006). Janoff-Bulman (1989), travmadan sonraki iyileşmenin, travmaya maruz kalan kişilerin önceki varsayımlarına yeniden sahip olması değil, travmatik yaşantı ile bütünleşmiş yeni varsayımların oluşturulması anlamına geldiğini vurgulamaktadır. Travmaya maruz kalan kişilerle yapılan araştırmalarda, travma yaşantısının üzerinden yıllar geçtikten sonra bile, travmatik yaşantısı olan bireylerin dünya ve kendileriyle ilgili varsayımlarının, travmatik yaşantısı olmayanlara göre daha olumsuz olduğuna yönelik bulgular göze çarpmaktadır (Yılmaz, 2006). Travma mağdurları ve travmatik bir yaşantıya maruz kalmamış bireylerin temel varsayımları açısından karşılaştırıldığı başka bir araştırma (Janoff-Bulman, 1989), travma mağdurlarının diğerlerine göre daha olumsuz varsayımlara sahip olduğunu göstermiştir. Travmatik yaşantıların temel varsayımlar üzerindeki etkilerinin araştırıldığı başka bir çalışmada (Foa, Ehlers, Clark, Tolin ve Orsillo, 1999), travmanın doğal yollarla ya da insan eliyle ortaya çıkmasına bağlı olarak dünyaya

ilişkin varsayımların nasıl değiştiği incelenmiştir. Bu çalışmaların sonucuna göre, insan eliyle oluşturulan travmalar, doğal yollarla oluşan travmalara göre, dünyaya yönelik varsayımları daha olumsuz etkilemektedir (Foa ve ark. , 1999).

Bu araştırmada, insanların dünyaya ilişkin varsayımlarından biri olan adil dünya inancı üzerinde durulacaktır.

1.3.2 Adil Dünya İnancı

Lipkus ve Siegler'a göre, insanlar kendi davranışları ile başlarına gelen olaylar yani sonuçlar arasında bir uygunluk olduğuna inanma eğilimi taşımaktadırlar. Belirli eylemleri yerine getirerek istediklerini elde edebileceklerine ya da olumsuz durumlardan kaçınabileceklerine ilişkin bu inançlarını yitirdiklerinde, güçsüz ve çaresiz duruma düşeceklerdir (Lipkus ve Siegler, 1993). Dolayısıyla, insanların çevrelerine uyum sağlamak ve kendilerini iyi hissetmek için çaba ve sonuç arasında uygun bir ilişkinin olduğuna dair varsayımlara inanmaları gerekmektedir. Bu varsayımlardan biri olan ve Lerner (1980) tarafından geliştirilen Adil Dünya İnancı Kuramı *kurbanı suçlama-değersizleştirme ve adaletsizliği meşrulaştırma* kavramlarından yararlanarak oluşmuştur (Lerner, 1980). Dünyanın adil olduğuna ilişkin olan bu inancın devamını sağlamak adına bireyler, kurbanı değersizleştirip yaşadığı olumsuz duruma kurbanın kendisinin neden olduğuna, olayın abartıldığına ya da acı çekme durumunun gerçekten meydana gelmediğine inanabilmektedir. Bahsedilen *kurbanı suçlama-değersizleştirme ve adaletsizliği meşrulaştırma* eğilimleri Adil Dünya İnancı Kuramı'nda merkezi bir konuma sahiptir. Kurama göre, insanlar talihsiz kurbanın başına gelen olumsuzluklara, kurbanın kendisinin neden

olduğuna inanma eğilimindedirler. Bu eğilim, olayın olumsuz sonuçlarından korunmak için kişinin kendine bir irade yükleme ihtiyacından kaynaklanmaktadır (Lipkus ve Siegler, 1993). Başlarına gelen olaylara ‐layık olduklarına ve layık olduklarını elde ettiklerine‐ inanan bireyler, dünyanın adaletli bir yer olduğu düşüncesini benimseyerek, çevrelerini durağan ve düzenli olarak algılayacaklardır. Böylece uzun süreli planlar yapmak ve bu planlarını gerçekleştirmek için çalışacaklardır. Bu inanç olmadığında, sonucu tahmin edilemeyen ve adaletsiz bir şekilde gerçekleşen olaylar, bireylerin çevresine uyumunda birçok sorun yaratacaktır. Bireyler yaşadıkları dünyaya ilişkin çaresizlik duyacak ve günlük yaşamlarını devam ettirmekte zorlanacaklardır (Lerner, 1980).

Adil dünya inancı ile ilgili ilk görüşler, sosyal psikolojinin öncü isimleri tarafından ortaya atılmıştır. Heider (1958), adil dünya inancının yaygın olarak kullanılan bilişsel bir eğilim olduğunu söylemekte ve bu durumu denge prensibi ile adil dünya inancı arasında bir ilişki kurarak açıklamaktadır. Heider'e göre, iyilik ve mutluluk ya da kötülük ve ceza arasında güçlü bir ilişki vardır. Bu koşullardan biri gerçekleştiğinde, diğer durumun gerçekleşmesi birey tarafından genellikle öngörülebilecektir (aktaran Göregenli, 2003). Benzer olarak, Rokeach (1971), adaletsiz sonuçlarla karşılaşmanın bilişsel sistemdeki adaletle ilgili inançların uyumsuzluğuna yol açacağını ve bu durumun bireyin adil dünya inancını tehdit edeceğini ortaya koymaktadır. Birey bilişleri arasında oluşan bu uyumsuzluğun giderilmesi için bir takım psikolojik stratejilere başvurmaktadır (aktaran Göregenli, 2003). Aynı şekilde Festinger'in (1957) Bilişsel Çelişki Kuramı da; bireyin beklediği durum ile gözlediği durum arasında bir çelişki varsa bireyin duygusal olarak gerginlik yaşayacağını ve bu istenmeyen durumu değiştirmeye güdüleneceğini söylemektedir (aktaran Uğur,

2007). Buna göre birey, masum kurbanı acı çekerken gördüğünde, ya acı çekmenin gerçekten meydana gelmediğini veya abartıldığını düşünecek ya da kurbanın bu olayın sorumlusu olduğuna inanacaktır. Bu bağlamda, yapılan birçok çalışmanın sonuçları, katılımcıların masum olan kurbanı değersizleştirerek adaleti yeniden inşa ettiklerini göstermiştir. Şiddet uygulayan kocanın, karısının bunu hak edecek eylemlerde bulunduğunu düşünmesi ve gösterdiği şiddet davranışını meşrulaştırması ile şiddet gören kadının bunu hak edecek hiçbir şey yapmadığını düşünmesi, aynı adil dünya inancından beslenmektedir (Göregenli, 2003).

Lerner (1966), adil dünya inancının bireyin geleceği tahmin edebilmesi ve yaşadığı çevreyi kontrol edebilmesi yani kişinin çevreye uyumu açısından oldukça önemli bir temel varsayım olduğunu belirtmektedir. Bu inancın eksikliği, bireyin kuşkulu ve tedirgin olmasına ve kendisini savunmasız hissetmesine neden olmaktadır. Birey yaşamı ile ilgili tahminler yürütemediği ve geleceği öngöremediği için, çevreye uyumda sorunlar yaşamaktadır (aktaran Lerner, 1980).

1.3.3 Adil Dünya İnancının İşlevi

Hafer'e (2000) göre, adil dünya inancının temel işlevlerinden biri, bireyleri amaçları ve yaşama dair planları için çaba harcamaya teşvik etmesidir. Adaletli bir dünyaya inanma, insanlarda amaçları için harcadıkları çabanın ve yaptıkları yatırımın kendilerine olumlu bir şekilde geri döneceği düşüncesini yaratarak bu işlevini yerine getirmektedir. Adil dünya inancı yüksek olan bireyler, gelecek yaşantılarına dair daha güvenli ve olumlu bakmakta, bunun yanı sıra kişisel hedeflerini başarmak konusunda kendilerine daha çok güvenmektedirler (Otto ve Dalbert, 2005).

Dalbert (2002), adil dünya inancına sahip olan insanların, hayatı daha olumlu ve insanların daha az strese gireceklerini ve daha az tehdit hissedeceklerini ileri sürmektedir. Yapılan bir araştırmada, yüksek adil dünya inancına sahip bireylerin sosyal sorumluluk ve yardım gibi konularda da daha girişken ve istekli oldukları tespit edilmiştir (Otto ve Dalbert, 2005). Görüldüğü gibi, adil dünya inancı yaşamın daha olumlu olarak algılanmasını sağlayan, yaşanan çevreye ve içinde bulunulan duruma uyumu kolaylaştıran etkili bir bilişsel varsayımdır. Kişilerin kendilerini ruhsal yönden iyi hissetmelerinde ve yaşadıkları hayattan hoşnut olmalarında adil bir dünyaya olan inançları belirleyici olmaktadır. Olumsuz olaylar yaşayan bireylerin adil dünya inancının yüksekliği, bu bireylerin yaşanan olumsuz olaydan sonra iyi olma halini ve yaşanan duruma uyum sağlama süreçlerini hızlandırmaktadır (Dalbert, 2002). Sel felaketi yaşamış mağdurlarla yapılan bir çalışmada, adil dünya inancı yüksek olan sel mağdurlarının, yaşadıkları bu travmatik olayla daha kolay başa çıktıkları ve adil dünya inancı düşük olanlara göre daha az depresyon ve anksiyete yaşadıkları görülmüştür (Otto ve ark, 2006).

1.3.4 Adil Dünya İnancı ve Suç

Şimdiye kadar yazın bilgilerinin sunulduğu bu araştırma, suça yönelen ergenlerin çocukluk döneminde yaşadığı örselenme yaşantıları ile adil dünya inancı arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Yazında yer verildiği gibi, bireylerin adil dünyaya olan inançlarının yüksek olması, yaşama daha güvenli ve olumlu bakmalarını sağlamaktadır (Otto ve Dalbert, 2005). Adil dünya inancı, bireylerin fiziksel ve sosyal çevrelerini düzenli ve durağan olarak algılamasını sağlamakta ve ruh

sağlıklarını olumlu etkilemektedir. Bulman ve Wortman (1977) tarafından yapılan çalışmalarda, bireyin pozitif duyguları ile adil dünya inancının yüksek olması arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır (aktaran Uğur, 2007).

Olumsuz bir yaşam deneyimi olarak örselenme yaşantıları, bireyin dünyanın adil ve güvenilir bir yer olduğuna ilişkin psikolojik varsayımlarını yıkmaktadır (Forest, 1995; Schwartzberg ve Janoff-Bulman, 1991 aktaran Calhoun, Cann, Tedeschi ve McMillan, 1998). Bu bireyler, kaygı verici duygu ve deneyimlerle başa çıkmalarını sağlayacak içsel ve dışsal güvenli bir yere sahip oldukları duygusunu kaybetmektedir (Janoff-Bulman ve Berg, 1998). Yaşantılarında daha fazla adil olmayan olay ve koşullara maruz kalan bireyler, yaşadıkları olumsuz deneyimlerin sonucu olarak adaletsizliği içselleştirme eğilimine sahip olmakta ve dolayısıyla dünyayı daha az adil olarak algılamaktadırlar (Furnham ve Procter, 1989). Suça yönelmiş ergenlerin adil dünya inançlarına yönelik yapılan az sayıdaki araştırmalardan biri, Otto ve Dalbert (2005) tarafından yapılan araştırmadır. Bu araştırmaya göre, suça yönelmiş ergenlerden adil dünya inancı yüksek olanlar, yargılanma süreçlerini daha adil ve kendilerini yaşanan olay karşısında daha hatalı olarak değerlendirmişlerdir. Bunun yanı sıra yüksek adil dünya inancına sahip olan ergenler, öfke kontrolünü daha iyi sağlamaktadır. Ayrıca bu ergenlerin geleceğe yönelik daha fazla amaçları, idealleri ve planları bulunmaktadır. Bir diğer bulgu ise, yüksek adil dünya inancına sahip olan ergenlerin tutukevinde buldukları süre boyunca, düşük adil dünya inancına sahip olan ergenlere göre daha az olumsuz ve uyumsuz davranışlar gösterdikleri yönündedir. Bu sonuçlar, adil dünya inancının suça yönelen ergenlerin duygu ve davranışlarını etkilediğini (Otto ve Dalbert, 2005), dolayısı ile onların rehabilitasyon

süreçlerine ve tutukevinden çıktıktan sonraki yaşamlarına katkıda bulunabileceğini ortaya koymaktadır.

1.4 Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, travmatik bir yaşantı olarak ele alınan çocukluk dönemi örseleme yaşantılarını ve suça yönelen ergenlerin adil dünya inancını incelemek üzerine tasarlanmıştır. Araştırmanın amacı yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, suça yönelmiş olan ergenlerde, çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi ile adil dünya inancı arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Araştırmanın temel hipotezi, suça yönelen ergenlerde, çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi ile adil dünya inancı arasında negatif yönde bir ilişki olması yönündedir. Bir başka deyişle, suça yönelen ergenlerde çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi yükseldikçe, adil dünya inancının azalması beklenmektedir. Ayrıca aşağıda yer alan şu araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

(1) Suça yönelen 15–18 yaş arası ergenlerin örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi, kişisel adil dünya inancı ve genel adil dünya inancı ile yaşı, eğitim düzeyi, ailelerinin aylık gelir düzeyi, algılanan gelir düzeyi ve anne babanın eğitim düzeyi arasında nasıl bir ilişki vardır?

(2) Suça yönelen 15–18 yaş arası ergenlerin kişisel ve genel adil dünya inancı, tutukevine girmeyi hak edip etmediklerine yönelik algıları açısından farklılık göstermekte midir?

(3) Suça yönelen 15–18 yaş arası ergenlerin kişisel adil dünya inancı, genel adil dünya inancı ve çocukluk dönemi örselenme yaşantıları; tutukevine giriş sayıları açısından farklılık göstermekte midir?

(4) Suça yönelen 15–18 yaş arası ergenlerin kişisel adil dünya inancı ve genel adil dünya inancı, Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden ortalamanın 1 standart sapma üzerinde ve altında puan almaları açısından farklılık göstermekte midir?

(5) Suça yönelen 15–18 yaş arası ergenler ile suça yönelmemiş olan akranları arasında kişisel adil dünya inancı, genel adil dünya inancı ve çocukluk dönemi örselenme yaşantıları puanları açısından bir farklılık var mıdır?

1.5 Araştırmanın Önemi

Araştırma, suça yönelen ergenlerin, çocukluk döneminde yaşadıkları travmatik bir deneyim olan örselenme yaşantılarının etkisi ile dünyayı adaletli ya da adaletsiz olarak değerlendirmelerini ve dolayısı ile geleceğe nasıl baktıklarını incelemektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular, suça yönelen ergenleri daha iyi anlayabilmek, bu bireylerin tekrar suça karışma risklerini belirleyip bunları azaltabilmek ve onlara uygun rehabilitasyon süreçleri geliştirebilmek adına yol gösterici nitelik taşımaktadır.

Suça yönelmiş olan ergenlerin geleceğe yönelik amaç ve hedeflerine ulaşmada daha istekli ve umutlu olmaları açısından adil dünyaya yönelik inançları ve adil dünya inançlarını sarsan bir yaşam deneyimi olarak çocukluk dönemi örselenme yaşantıları önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra bu araştırma, suça yönelen ergenlerin çocukluk döneminde yaşadıkları bir travma olarak örselenme yaşantılarının sıklığının ve bu travmatik deneyimin ergenler üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve bu durumla daha kolay başa çıkmalarını sağlayacak yolların ortaya konması açısından da önem taşımaktadır.

Adil dünya inancı ile ilgili yapılmış olan az sayıdaki araştırma içerisinde, adil dünya inancının çocukluk dönemi travmaları ile ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada, yazındaki çalışmalardan farklı olarak, suça yönelen ergenlerin, çocukluk döneminde yaşadıkları travmatik bir deneyim olan örselenme yaşantıları ile dünyaya ilişkin bir varsayım olan adil dünya inancının ilişkisi incelenmiştir. Diğer yandan, Türkiye’de adil dünya inancı konusunda yapılan çalışma sayısı oldukça azdır (örneğin, Giray, 2009; Uğur, 2007). Bu çalışmanın Türkiye’deki adil dünya inancı konusunda yapılan öncü çalışmalardan biri olacağı ve bu alandaki yazına da katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1 Örneklem

Araştırmanın örnekleminde, 2010 yılı içerisinde İstanbul ili sınırları içindeki bir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda kalmakta olan 15-18 yaş arasındaki 200 erkek ergen yer almaktadır. Araştırmaya alınan ergenler amaca yönelik örneklem yöntemiyle seçilmişlerdir. Örneklemin oluşturulmasında bazı kapsama ölçütleri göz önünde bulundurulmuştur: (a) 15-18 yaş arasında olmak; (b) Okuma yazma biliyor olmak; (c) Yabancı uyruklu olmamak.

Araştırmaya katılan katılımcıların yaşları 15 -18 yaş arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 16.34'dür. Katılımcıların % 17'si (n=34) on beş yaşında, % 34'ü (n=68) on altı yaşında, % 47'si (n=94) on yedi yaşında ve % 2'si (n=4) ise on sekiz yaşındadır.

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında % 12'sinin (n=24) ilkokul terk, % 12'sinin (n=24) ilkokul mezunu, % 26'sının (n=52) ortaokul terk, % 29'unun (n=57) ortaokul mezunu, % 20'sinin (n=39) lise terk ve % 1'inin (n=2) ise lise mezunu olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılanların % 20'sinin ailesinin aylık geliri 400 TL'den az, % 37'sinin 400-800 TL arası, % 22'sinin 800-1.200 arası, % 15'inin 1.200-1.500 TL arası ve % 6'sının 1.500 TL'den fazladır. Bununla birlikte katılımcıların gelir düzeylerine ilişkin algılarına baktığımızda, % 36'sının gelir düzeyini düşük, % 59'unun orta ve % 5'inin ise yüksek olarak algıladığı görülmektedir.

Katılımcıların % 58'inin en uzun süre yaşadığı yer metropol (Ankara, İzmir, İstanbul), % 15'inin il, % 16'sının ilçe ve % 11'inin köy olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 2'si tek çocuk olup, % 48'inin kardeş sayısı 1 ile 3 kardeş arasında değişmektedir. % 30'unun kardeş sayısı 4 - 6 kardeş arasında değişmekte, % 20'sinin ise kardeş sayısı 7 - 13 kardeş arasında değişmektedir.

Katılımcıların ailelerinin eğitim düzeyine bakıldığında ise, annelerin % 40'ı ve babaların % 12'sinin okuma yazma bilmediği görülmektedir. Örneklemin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin sayısal bilgiler Tablo 2.1'de sunulmaktadır.

Örneklem grubunun tutukevine giriş sayısı, tutukevinde bulunma süresi, tutukevine gelmeden önce kimlerle birlikte ve nerede yaşadığı, suç işlemesine etken olarak gördüğü nedenler ve tutukevine girmeyi hak edip hak etmediğine yönelik algısı gibi suç geçmişine ait özellikler Tablo 2.2'de verilmiştir. Katılımcıların suçu işlemesine neden olarak gördüğü etkenler içerisinde “arkadaşlar” diyenlerin oranı % 37, “suçu ben işlemedim” diyenlerin oranı ise % 36'dır. Katılımcıların tutukevine girmeyi hak edip hak etmediğine yönelik algılarına bakıldığında ise, tüm katılımcılar içinde tutukevine girmeyi hak etmediğini düşünenlerin oranı % 76'dır.

Tablo 2.1. Örneklemen Sosyo-Demografik Özellikleri

n = 200		
Yaş aralığı	15 - 18	
Yaş ortalaması	16.34	
Yaş Dağılımı		
15 yaş	% 17	
16 yaş	% 34	
17 yaş	% 47	
18 yaş	% 2	
Eğitim düzeyi		
ilkokul terk	% 12	
ilkokul mezunu	% 12	
ortaokul terk	% 26	
ortaokul mezunu	% 29	
lise terk	% 20	
lise mezunu	% 1	
Ailelerinin aylık gelir düzeyi		
400.00 TL'den az	% 20	
400.00 – 800.00 TL arası	% 37	
800.00 – 1.200.00 TL arası	% 22	
1.200.00 – 1.500.00 TL arası	% 5	
1.500.00 TL'den fazla	% 6	
Algılanan gelir düzeyi		
Düşük	% 36	
Orta	% 59	
Yüksek	% 5	
En uzun süre yaşanan yer		
Metropol	% 58	
İl	% 15	
İlçe	% 16	
Köy	% 11	
Kardeş Sayısı		
1-3 kardeş	% 48	
4-6 kardeş	% 30	
7-13 kardeş	% 20	
Ailenin eğitim düzeyi		
	Anne	Baba
Okur-yazar değil	% 40	% 12
Sadece okur-yazar	% 15	% 18
İlkokul mezunu	% 30	% 45
Ortaokul mezunu	% 10	% 16
Lise mezunu	% 5	% 8
Üniversite mezunu		% 1

Tablo 2.2. Örneklemin Suç Geçmişine Ait Özellikleri

Tutukevine giriş sayısı	
Tutukevine 1 kez girenler	% 88
Tutukevine 2 kere ya da daha fazla girenler	% 12
Tutukevinde bulunma süresi	
1-6 ay	% 59
6-12 ay	% 26
12 ay ve üstü	% 15
Tutukevine gelmeden önce kimlerle yaşadığı	
Ailesiyle birlikte	% 86
Akrabaları ile birlikte	% 7
Arkadaşları ile birlikte	% 3
Tek başına	% 4
Tutukevine gelmeden önce nerede yaşadığı	
Evde	% 96
Başka bir kurumda	% 1
Sokakta	% 3
Suç işleminin neden olan etkenler	
Aile	% 2
Arkadaşlar	% 37
Ekonomik Nedenler	% 4
Kan Davası	% 1
Namus	% 3
Suç ben işlemedim	% 36
Diğer	% 9
Kan Davası ve Namus	% 1
Arkadaşlar ve Ekonomik Nedenler	% 5
Aile ve Arkadaşlar	% 2
Tutukevine girmeyi hak edecek bir şey yapıp yapmadığına yönelik algısı	
Hakettim	% 24
Haketmedim	% 76

2.2 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla oluşturulan bataryada “Sosyo-Demografik Bilgi Formu”, “Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği” ve “Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği” yer almıştır.

2.2.1 Sosyo-Demografik Bilgi Formu: Bu form araştırmacı tarafından araştırmanın amacı göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Form içerisinde yaş, eğitim durumu, meslek, sosyo-ekonomik düzey (ailenin aylık gelir düzeyi ve algılanan sosyo-ekonomik düzey), en uzun süre yaşanan yerleşim birimi ve aileye ilişkin bilgiler (kardeş sayısı, anne babanın eğitim düzeyi, anne babanın yaşıyor olup olmaması, anne babanın evlilik durumu) gibi sosyo-demografik değişkenlere yönelik sorular sorulmuştur. Bunların yanı sıra formda, katılımcının tutukevinde bulunma süresi, tutukevine giriş sayısı, tutukevine gelmeden önce kimlerle ve nerede yaşadığı, suçun nedenine yönelik atıfları ve tutukevine girmeyi hak edip hak etmediğine yönelik algısına yönelik sorular da yer almaktadır. Sosyo-Demografik Bilgi Formu Ek 1’de sunulmaktadır. Formda yer alan soruların bir kısmı, yalnızca örnekleme ilişkin ayrıntılı betimsel bilgi sunmak amacını taşımaktadır. Bu nedenle yalnızca örnekleme ilişkin betimsel özellikler vermek üzere kullanılmış, daha ileri düzey analizlere katılmamıştır.

2.2.2 Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği (Personal - General Belief in a Just World Scale) : Genel ve Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçekleri (Dalbert 1987, 1999) ayrı ayrı geliştirilen ölçekler olup, uygulamada birarada kullanılmaktadır. Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği özgün formu Dalbert tarafından 1999 yılında

geliştirilmiştir. Göregenli (2003) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olan ölçek, kişilerin dünyayı kişisel olarak ne kadar adil olarak değerlendirdiğini ölçmektedir. Ölçek 7 maddeden oluşmuş olup, her madde için beş yanıt seçeneği bulunmaktadır. Yanıt seçenekleri (1) Tamamen katılıyorum, (2) Katılıyorum, (3) Biraz katılıyorum biraz katılmıyorum, (4) Katılmıyorum, (5) Tamamen karşıyım olarak verilmiştir. Ölçek “Bana karşı genellikle adil davranılmıştır.”, “Çoğunlukla ne hak ettiysem onu bulmuşumdur.” gibi maddeler içermektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 35, en düşük puan 7’dir. Ölçekten alınan yüksek puan, düşük kişisel adil dünya inancına işaret etmektedir. Dalbert (1999) tarafından Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği için güvenilirlik katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır. Göregenli (2003) tarafından kaydedilen güvenilirlik katsayısı da .85 bulunmuştur.

Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği özgün formu, Dalbert tarafından 1987 yılında geliştirilmiştir. Göregenli (2003) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. 6 maddeden oluşmuş olup, her madde için beş yanıt seçeneği bulunmaktadır. Yanıt seçenekleri (1) Tamamen katılıyorum, (2) Katılıyorum, (3) Biraz katılıyorum biraz katılmıyorum, (4) Katılmıyorum, (5) Tamamen karşıyım olarak verilmiştir. Ölçek “Dünyanın aslında adil bir yer olduğunu düşünüyorum”, “İnsanların eninde sonunda ne hak ederlerse onu bulacaklarına inanıyorum.” gibi maddeler içermektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 30, en düşük puan 6 olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınan yüksek puan, düşük genel adil dünya inancına işaret etmektedir. Dalbert (1999) tarafından Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği için güvenilirlik katsayısını .78 olarak hesaplanmıştır. Göregenli (2003) tarafından Türkiye örneğinde ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .69 olarak hesaplanmıştır.

Kurum psikologunun, katılımcıların ölçekte yer alan bazı cümleleri anlamakta zorluk çekeceğine yönelik uyarısı üzerine 5. ve 12. cümleler açıklamalı olarak verilmiştir. 5. cümlede bulunan “Hayatımdaki adaletsizlikler istisnai durumlardır” ifadesi, “Hayatımda adaletsizliklerle ender olarak karşılaşırım” şeklinde verilmiştir. 12. cümlede “Hayatın her alanındaki adaletsizliklerin (örneğin iş hayatında, aile hayatında, politik hayatta vs.) bir kural olmaktan ziyade birer istisna olduğuna inanıyorum” ifadesi, “Hayatın her alanındaki adaletsizliklerin (örneğin iş hayatında, aile hayatında, politik hayatta vs.) her zaman karşılaşılan durumlar olmadığına, ender olarak karşılaşılan durumlar olduğuna inanıyorum” şeklinde verilmiştir. Bu araştırmada Kişisel Adil Dünya İnancı ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçekleri orijinal formunda olduğu gibi katılımcılara tek bir form halinde uygulanmıştır. İlk 7 madde Kişisel Adil Dünya İnancı’nı, sonraki 6 madde ise Genel Adil Dünya İnancı’nı ölçmektedir. Ölçeklerin yer aldığı form Ek 2’de sunulmaktadır.

2.2.3 Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği (The Childhood Trauma Questionnaire): Ölçeğin özgün formu Bernstein ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 18 yaşından önceki örselenme yaşantılarını taramaya yönelik geliştirilmiştir. Toplamda 40 maddeden oluşmuş olup, her madde için beş yanıt seçeneği bulunmaktadır. Yanıt seçenekleri (1) hiçbir zaman, (2) nadiren, (3) bazen, (4) sıklıkla ve (5) çok sık olarak verilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 200, en az puan 40’dır. Ölçekten alınan yüksek puan, çocukluk çağı örselenme yaşantılarının sıklığına işaret etmektedir. Bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması madde bağımlısı bir grupta yapılmış ve ölçeğin fiziksel ve duygusal istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olmak üzere dört alt ölçeğinin olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayıları 0.79 ve 0.94 arasında bulunmuş,

geçerlik ve güvenilirliği yüksek olarak saptanmıştır. Ölçek, Aslan ve Alparslan (1999) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında test güvenilirliği 0.96 olarak saptanmıştır.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması üç alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçekler; duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal, fiziksel kötüye kullanım, cinsel kötüye kullanımdır. Duygusal Kötüye Kullanım ve Duygusal İhmal alt ölçeği; 19 maddeden oluşmaktadır ve alınan puan 19–95 arasında değişmektedir. Fiziksel Kötüye Kullanım alt ölçeği; 16 maddeden oluşmaktadır ve alınan puan 16–80 arasında değişmektedir. Cinsel Kötüye Kullanım alt ölçeği ise; 5 maddeden oluşmaktadır ve alınan puan 5–25 arasında değişmektedir (Aslan ve Alparslan,1999).

Kurum psikologunun katılımcıların ölçekte yer alan bazı cümleleri anlamakta zorluk çekeceğine yönelik uyarısı üzerine, ölçekteki bazı kavram ve ifadeler için parantez içinde açıklamalar verilmiştir 19. cümlede “gözetirlerdi” ifadesi, 21. cümlede “fiziksel istismar” , 36. cümlede “duygusal istismar” ve 39. cümlede “cinsel istismar” kavramı parantez içinde açıklanmıştır. Ölçek Ek 3'te sunulmaktadır.

2.3 İşlem

Araştırmanın veri toplama aşamasını yürütmek üzere, T.C. Adalet Bakanlığı'na araştırmanın detayları ve uygulama planı sunulmuştur. T.C. Adalet Bakanlığı'ndan gerekli izinler alındıktan sonra, Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ile iletişime geçilmiştir. T.C Adalet Bakanlığı'ndan gelen izin yazısı Ek 4'te

sunulmaktadır. Kurumda bulunan 475 ergenden araştırma kapsama ölçütlerini karşılayan 218 ergen araştırmaya davet edilmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı ve verilen cevapların gizliliği ile ilgili sözel bilginin verilmesinin ardından, tüm bu bilgileri daha ayrıntılı biçimde içeren bilgilendirme ve onam formları verilmiş, dikkatlice okumaları ve akıllarına takılan tüm soruları sormaları konusunda gerekli hatırlatmalarda bulunulmuştur. Hem sözel hem de yazılı bilgilendirme sonucu araştırmaya katılmayı kabul eden ergenlerden, araştırmaya katılmayı onayladıklarına ilişkin olan seçeneği işaretlenmesi istenmiştir. Bu araştırma için kullanılan bilgilendirilmiş onam formlarının birer örneği Ek 5'te sunulmaktadır. Yaklaşık iki hafta süren veri toplama işlemi, kurum idaresinin belirlediği gün ve saatlerde kuruma gidilerek yürütülmüştür. Anket bataryaları katılımcılara 15-20 kişilik gruplar halinde, kurum içindeki dersliklerde uygulanmıştır. Anket formlarını katılımcıların kendi kendilerine okuyup yanıtlamaları sağlanmıştır. Veri toplamaya yönelik çalışmalar, kurumun psikososyal destek biriminin yardımı ile araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Davet edilen tüm ergenler, araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. Ancak veri toplama formunda yer alan ölçek sorularından çoğunu boş bırakmış olan 18 katılımcının formları araştırmadan çıkarılmıştır. Araştırmada kullanılmasına karar verilen ölçeklerin katılımcılara sunulma sırası, sıra etkisini kontrol etmek amacıyla iki farklı kombinasyonu içerecek şekilde düzenlenmiştir. Ölçekler katılımcıların yarısına Adil Dünya İnancı Ölçeği başta, diğer yarısına ise Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği başta olacak şekilde dağıtılmıştır. Anket formlarının uygulanması ara vermeksizin yaklaşık 45-60 dakika sürmüştür. Verilerin toplanması Ocak – Şubat 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen verilere uygulanan istatistiksel analizlerin sonuçları ele alınmaktadır.

3.1. Betimleyici İstatistiksel Analizler

3.1.1. Araştırmada Yer Alan Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Bu araştırmada yer alan tüm değişkenlere ilişkin ortalamalar, standart sapmalar, en düşük ve en yüksek değerler Tablo 3.1’de sunulmaktadır.

3.1.2. Katılımcıların Değişkenleri Ölçmeye Yönelik Ölçeklerden Aldıkları Puanlar

3.1.2.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği Puanları

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği için bir kesme noktası belirtilmemiştir. Bu çalışmada, örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyi düşük olan çocuklarla, yüksek olan çocukları birbirinden ayırt

edebilmek amacıyla, bir kesme noktası saptamak üzere, daha önce yapılan başka çalışmalarda olduğu gibi (örneğin Durak- Batıgün ve Utku, 2006) ölçekten alınan toplam puana ilişkin ortalama ve standart sapma hesaplanmıştır. Buna göre ölçekten alınan toplam puanların ortalaması 86,61; standart sapması ise 30,55'tir. Ortalamanın bir standart sapma üzerindeki puan olan 117 ayırt edici değer olarak kabul edilmiştir. Bu değer üzerindeki puanlar, çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyinde kayda değer düzeyde bir yüksekliğe işaret etmektedir. Araştırmanın örnekleminde yer alan ergenlerin (n=200) bu ölçekten aldıkları puanlar incelendiğinde, ergenlerin % 17,5'inin 117'nin üzerinde puan aldıkları görülmektedir.

Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin alt ölçekleri için de bir kesme noktası saptamak üzere, alt ölçeklerden alınan toplam puana ilişkin ortalama ve standart sapma hesaplanmıştır. Duygusal örselenme yaşantıları alt ölçeğinden alınan toplam puanların ortalaması 46.12; standart sapma ise 17.34'tür. Ortalamanın bir standart sapma üzerindeki puan olan 63 ayırt edici değer olarak kabul edilmiştir. Bu değer üzerindeki puanlar çocukluk dönemi duygusal örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyinde kayda değer düzeyde bir yüksekliğe işaret etmekte olup, örnekleimde yer alan ergenlerin (n=200) bu alt ölçekten aldıkları puanlar incelendiğinde, ergenlerin % 18.5 inin 63'ün üzerinde puan aldıkları görülmektedir.

Cinsel örselenme yaşantıları alt ölçeğinden alınan toplam puanların ortalaması 7.41; standart sapma ise 3.72'dir. Ortalamanın bir standart sapma üzerindeki puan olan 11 ayırt edici değer olarak kabul edilmiştir. Bu değer üzerindeki puanlar çocukluk dönemi cinsel örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyinde kayda değer düzeyde

bir yüksekliğe işaret etmekte olup, örnekleme yer alan ergenlerin (n=200) bu alt ölçekten aldıkları puanlar incelendiğinde, ergenlerin % 14'ünün 11'in üzerinde puan aldıkları görülmektedir.

Fiziksel örselenme yaşantıları alt ölçeğinden alınan toplam puanların ortalaması 33.07; standart sapma ise 13.20'dir. Ortalamanın bir standart sapma üzerindeki puan olan 46 ayırt edici değer olarak kabul edilmiştir. Bu değer üzerindeki puanlar çocukluk dönemi fiziksel örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyinde kayda değer düzeyde bir yüksekliğe işaret etmekte olup, örnekleme yer alan ergenlerin (n=200) bu alt ölçekten aldıkları puanlar incelendiğinde, ergenlerin % 19'unun 46'nın üzerinde puan aldıkları görülmektedir.

3.1.2.2. Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği Puanları

Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçekleri'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında bir kesme noktası belirtilmemiştir. Bu çalışmada, düşük adil dünya inancına sahip olan ergenlerle, yüksek adil dünya inancına sahip olan ergenleri birbirinden ayırt edebilmek amacıyla, bir kesme noktası saptamak üzere, ölçekten alınan toplam puana ilişkin ortalama ve standart sapma hesaplanmıştır.

Buna göre Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği'nden alınan toplam puanların ortalaması 23.15; standart sapması ise 6.48'dir. Ortalamanın bir standart sapma üzerindeki puan olan 30 ayırt edici değer olarak kabul edilmiştir. Bu değer üstündeki puanlar, ergenin kişisel adil dünya inancının kayda değer düzeyde düşük olduğuna işaret

etmektedir. Araştırmanın örnekleminde yer alan ergenlerin (n=200) bu ölçekten aldıkları puanlar incelendiğinde, ergenlerin % 11'inin 30'un üstünde puan aldıkları görülmektedir.

Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği'nden alınan toplam puanların ortalaması 18,68; standart sapma ise 5,40'dir. Ortalamanın bir standart sapma üzerindeki puan olan 24 ayırt edici değer olarak kabul edilmiştir. Bu değer üstündeki puanlar, ergenin genel adil dünya inancının kayda değer düzeyde düşük olduğuna işaret etmektedir. Araştırmanın örnekleminde yer alan ergenlerin (n=200) bu ölçekten aldıkları puanlar incelendiğinde, ergenlerin % 11.5'inin 24'ün üstünde puan aldıkları görülmektedir.

Adil Dünya İnancı Ölçeği'nden alınan toplam puanların ortalaması 41,83; standart sapma ise 11,09'dur. Ortalamanın bir standart sapma üzerindeki puan olan 53 ayırt edici değer olarak kabul edilmiştir. Bu değer üstündeki puanlar, ergenin adil dünya inancının kayda değer düzeyde düşük olduğuna işaret etmektedir. Araştırmanın örnekleminde yer alan ergenlerin (n=200) bu ölçekten aldıkları puanlar incelendiğinde, ergenlerin % 11.5'inin 53'ün üstünde puan aldıkları görülmektedir.

Tablo 3.1. Araştırmada Yer Alan Değişkenleri Ölçen Ölçeklere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişken	Ölçek	Ölçekten alınabilecek en düşük-en yüksek puan	Ranj (en düşük - en yüksek)	\bar{X}	Standart Sapma
Adil Dünya İnancı	Adil Dünya İnancı Ölçeği	13 – 65	13.00 - 65.00	41,83	11,09
Kişisel Adil Dünya İnancı	Kişisel ADÖ	7 – 35	7.00 - 35.00	23,15	6,48
Genel Adil Dünya İnancı	Genel ADÖ	6 – 30	6.00 - 30.00	18,68	5,40
Örselenme Yaşantıları	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği	40 – 200	40.00 - 162.00	86,61	30,54
Duygusal Örselenme Yaşantıları	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği	19 – 95	19.00 - 89.00	46,12	17,34
Cinsel Örselenme Yaşantıları	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği	5 – 25	5.00 - 23.00	7,41	3,71
Fiziksel Örselenme Yaşantıları	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği	16 – 80	16.00 - 73.00	33,07	13,20

3.2. Değişkenler Arası İlişkiler

Bu bölümde değişkenler arası ilişkileri anlamak üzere yapılan korelasyon analizlerinin sonuçlarına yer verilmektedir.

3.2.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri ile Adil Dünya İnancı Puanları Arasındaki İlişkiler

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi adil dünya inancı toplam puanı, kişisel ve genel adil dünya inancı puanı ile katılımcıların yaşları, eğitim düzeyleri, aylık gelir düzeyleri, algılanan gelir düzeyleri ve anne babalarının eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Katılımcıların adil dünya inancı toplam puanı ile eğitim düzeyi, aylık gelir düzeyi, algılanan gelir düzeyi ve anne babanın eğitim düzeyinin negatif yönde bir ilişki gösterdiği; ancak bu ilişkilerin de istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Tablo 3.2. Sosyo-Demografik Özellikler ile Adil Dünya İnancı Puanları Arasındaki İlişkiler

Değişken	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
(1) Yaş	.07	-.01	-.18*	.12	.11	.00	-.00	.01
(2) Eğitim Düzeyi		.12	.00	.16*	.35**	-.02	.00	-.05
(3) Aylık Gelir Düzeyi			.38**	.08	.20**	-.09	-.11	-.05
(4) Algılanan Gelir Düzeyi				.08	.12	-.01	-.05	.03
(5) Annenin Eğitim Düzeyi					.52**	-.09	-.08	-.08
(6) Babanın Eğitim Düzeyi						-.06	-.07	-.03
(7) Adil Dünya İnancı Toplam Puanı							.94**	.92**
(8) Kişisel Adil Dünya İnancı Puanı								.74**
(9) Genel Adil Dünya İnancı Puanı								1.00

*p<.05, **p<.01

3.2.2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri ile Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları Arasındaki İlişkiler

Tablo 3.3’de de görüldüğü gibi katılımcıların yaşı, eğitim düzeyi, aylık gelir düzeyi, algılanan gelir düzeyi ve anne babanın eğitim düzeyi ile çocukluk dönemi örselenme yaşantıları toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Çocukluk dönemi fiziksel ve duygusal örselenme yaşantılarının, katılımcıların eğitim düzeyi, annenin eğitim düzeyi ve babanın eğitim düzeyi ile negatif yönde ilişkili olduğu; ancak bu ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Ayrıca katılımcıların aylık gelir düzeyi ve algılanan gelir düzeylerinin, çocukluk döneminde yaşadıkları duygusal, fiziksel ve cinsel örselenme yaşantıları ile negatif yönde ilişkili olduğu; ancak bu ilişkilerin de istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Tablo 3.3. Sosyo-Demografik Özellikler ile Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları Arasındaki İlişkiler

Değişken	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
(1) Yaş	.07	-.01	-.18*	.12	.11	.03	-.00	.08	.06
(2) Eğitim Düzeyi		.12	.00	.16*	.35**	-.07	-.09	.00	-.04
(3) Aylık Gelir Düzeyi			.38**	.08	.20**	-.06	-.08	-.00	-.04
(4) Algılanan Gelir Düzeyi				.08	.12	-.06	-.08	-.01	-.04
(5) Annenin Eğitim Düzeyi					.52**	-.02	-.01	.00	-.02
(6) Babanın Eğitim Düzeyi						-.12	-.12	-.05	-.09
(7) Örselenme Yaşantıları Toplam Puanı							.95**	.42**	.94**
(8) Duygusal Örselenme Yaşantıları Puanı								.24**	.82**
(9) Cinsel Örselenme Yaşantıları Puanı									.37**
(10) Fiziksel Örselenme Yaşantıları Puanı									1.00

*p<.05, **p<.01

3.2.3. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları ile Adil Dünya İnancı Puanları Arasındaki İlişkiler

Katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları toplam puanları, duygusal, cinsel ve fiziksel örselenme yaşantıları puanları ile adil dünya inancı toplam puanları, kişisel ve genel adil dünya inancı puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ilişkiler Tablo 3.4’de sunulmaktadır.

Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği’nden aldıkları toplam puanlar ile Adil Dünya İnancı Ölçeği’nden aldıkları toplam puanlar ($r=.53$; $p<.01$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği puanları ile Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği’nden aldıkları puanlar ($r=.45$; $p<.01$) ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği’nden aldıkları puanlar ($r=.52$; $p<.01$) arasında da pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Buna göre, katılımcıların örselenme yaşantılarının sıklığı arttıkça, adil dünyaya olan inançları azalmaktadır.

Duygusal örselenme yaşantıları ile adil dünya inancı toplam puanı ($r=.52$; $p<.01$), kişisel adil dünya inancı puanı ($r=.44$; $p<.01$) ve genel adil dünya inancı puanı ($r=.54$; $p<.01$) arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Cinsel örselenme yaşantıları ile adil dünya inancı toplam puanı ve kişisel adil dünya inancı puanı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu ancak bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Cinsel örselenme yaşantıları puanı ile genel adil dünya inancı puanı arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, bu ilişkinin pozitif yönde ve anlamlı olduğu görülmektedir ($r=.17$; $p<.05$).

Fiziksel örselenme yaşantıları puanının ise hem adil dünya inancı toplam puanı ($r=.52$; $p<.01$) hem de kişisel adil dünya inancı puanı ($r=.45$; $p<.01$) ve genel adil dünya inancı puanı ($r=.52$; $p<.01$) ile pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların kişisel adil dünya inancı puanları ile genel adil dünya inancı puanlarının pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki içinde olduğu saptanmıştır ($r=.74$; $p<.01$). Bunun yanı sıra katılımcıların çocukluk döneminde maruz kaldıkları duygusal örselenme yaşantıları puanının, hem cinsel örselenme yaşantıları ($r=.24$; $p<.01$), hem de fiziksel örselenme yaşantıları puanları ($r=.82$; $p<.01$) ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır. Katılımcıların çocukluk dönemi cinsel örselenme yaşantıları puanları ile fiziksel örselenme yaşantıları puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki olduğu görülmektedir ($r=.37$; $p<.01$).

Tablo 3.4. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları ile Adil Dünya İnancı Puanları Arasındaki İlişkiler

Değişken	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
(1) Örselenme Yaşantıları Toplam Puanı	.95**	.42**	.94**	.53**	.45**	.55**
(2) Duygusal Örselenme Yaşantıları Puanı		.24**	.82**	.52**	.44**	.54**
(3) Cinsel Örselenme Yaşantıları Puanı			.37**	.12	.05	.17*
(4) Fiziksel Örselenme Yaşantıları Puanı				.52**	.45**	.52**
(5) Adil Dünya İnancı Toplam Puanı					.94**	.92**
(6) Kişisel Adil Dünya İnancı Puanı						.74**
(7) Genel Adil Dünya İnancı Puanı						1.00

*p<.05, **p<.01

3.3. Değişkenler Açısından Karşılaştırma Analizleri

3.3.1. Katılımcıların Tutukevine Girmeyi Hak Edip Etmemeye Yönelik Algıları Açısından Adil Dünya İnancı Puanlarının Karşılaştırılması

“Sizce, tutukevine girmeyi hak ettiniz mi” sorusuna “evet” yanıtı veren katılımcılarla, “hayır” yanıtı veren katılımcıların adil dünya inancı toplam puanları, kişisel ve genel adil dünya inancı puanları Mann Whitney-U Testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. Mann Whitney-U Testi sonuçları Tablo 3.5’de sunulmaktadır.

Tablo 3.5’de görüldüğü üzere, Mann Whitney-U Testi sonuçlarına göre, tutukevine girmeyi hak eden bir şey yaptığını düşünen katılımcılar ile tutukevine girmeyi hak eden bir şey yapmadığını düşünen katılımcılar, kişisel adil dünya inancı puanları açısından farklılık göstermektedirler. Tutukevine girmeyi hak ettiğini düşünen katılımcılar ve tutukevine girmeyi hak etmediğini düşünen katılımcılar arasında kişisel adil dünya inancı puanları açısından $p<.05$ düzeyinde ($z=-2.12$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Buna göre, tutukevine girmeyi hak etmediğini düşünen ergenlerin, Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği’nden aldıkları puanlar daha yüksektir. Bir başka deyişle, tutukevine girmeyi hak etmediğini düşünen ergenlerin kişisel adil dünya inançları daha düşüktür.

Tablo 3.5. Katılımcıların Tutukevine Girmeyi Hak Edip Etmemeye Yönelik Algıları Açısından Adil Dünya İnancı Puanlarının Karşılaştırılması

Değişken	Grup	N	Ortalama	Sıralamalar Ortalaması	Standart Sapma	U	<i>p</i>	<i>z</i>
Adil Dünya İnancı	Hak ettiğini Düşünenler	46		82.64				
	Hak etmediğini Düşünenler	145	41.83	100.24	11.09	2720.5	.06	-1.88
Kişisel Adil Dünya İnancı	Hak ettiğini Düşünenler	46		80.98				
	Hak etmediğini Düşünenler	145	23.15	100.77	6.48	2644.0	.03*	-2.12
Genel Adil Dünya İnancı	Hak ettiğini Düşünenler	46		88.09				
	Hak etmediğini Düşünenler	145	18.68	98.51	5.40	2971.0	.26	-1.12

**p*<.05

3.3.2. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ile Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları Açısından Karşılaştırılması

Tutukevine birden fazla girmiş olan katılımcılar ile tutukevine ilk kez giren katılımcıların toplam adil dünya inancı puanları, kişisel ve genel adil dünya inancı puanları Mann Whitney-U Testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. Mann Whitney-U Testi sonuçları Tablo 3.6'da sunulmaktadır.

Tablo 3.6'da da görüldüğü üzere, Mann Whitney-U Testi sonuçlarına göre, tutukevine ilk kez giren katılımcılar ile daha önce tutukevine girmiş olan katılımcılar genel adil dünya inancı puanları açısından farklılık göstermektedirler. Tutukevine ilk kez giren katılımcılar ile daha önce tutukevine girmiş olan katılımcılar arasında genel adil dünya puanları açısından $p < .05$ düzeyinde ($z = -2.42$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Buna göre, daha önce tutukevine girmiş olan ergenlerin Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği'nden aldıkları puanlar daha yüksektir. Bir başka deyişle, daha önce tutukevine girmiş olan ergenlerin genel adil dünyaya olan inançları daha düşüktür.

Tablo 3.6. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ile Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları Açısından Karşılaştırılması

Değişken	Grup	N	Ortalama	Sıralamalar Ortalaması	Standart Sapma	U	p	z
Adil Dünya İnancı	Daha önce tutukevine girmiş olanlar	24		117.83				
	Tutukevine ilk kez girenler	175	41.83		11.09	1672.0	.11	-1.62
Kişisel Adil Dünya İnancı	Daha önce tutukevine girmiş olanlar	24		110.50				
	Tutukevine ilk kez girenler	175	23.15		6.48	1848.0	.34	-.95
Genel Adil Dünya İnancı	Daha önce tutukevine girmiş olanlar	24		126.65				
	Tutukevine ilk kez girenler	175	18.68		5.40	1460.5	.01*	-2.42

*p<.05

3.3.3. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden Ortalama Puanın 1 Standart Sapma Üzerinde Puan Alan Katılımcılar ile Ortalama Puanın 1 Standart Sapma Altında Puan Alan Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları Açısından Karşılaştırılması

Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden ortalama puanın 1 standart sapma üzerinde puan alan katılımcılar ile ortalama puanın 1 standart sapma altında puan alan katılımcıların, adil dünya inancı toplam puanları, kişisel ve genel adil dünya inancı puanları Bağımsız Gruplar t-testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. Bağımsız Gruplar t Testi sonuçları Tablo 3.7'de sunulmaktadır.

Tablo 3.7'de görüldüğü üzere, Bağımsız Gruplar t-testi sonuçlarına göre, Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden ortalama puanın 1 standart sapma üzerinde puan alan katılımcıların, adil dünya inancı toplam puanlarının ($\bar{x}= 49.48$; $SS= 5.10$), Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden ortalama puanın 1 standart sapma altında puan alan katılımcıların adil dünya inancı puanlarından ($\bar{x}= 35.09$; $SS= 9.95$), anlamlı düzeyde daha yüksek ($t= 8.32$; $p<.001$) olduğu bulunmuştur. Bir başka deyişle, Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden ortalama puanın 1 standart sapma üzerinde puan alan katılımcıların adil dünya inançları daha düşüktür.

Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden ortalama puanın 1 standart sapma üzerinde puan alan katılımcıların, kişisel adil dünya inancı puanlarının ($\bar{x}=27.00$; $SS= 3.09$), ortalama puanın 1 standart sapma altında puan alan katılımcıların kişisel adil dünya inancı puanlarından ($\bar{x}= 20.34$; $SS= 6.74$), anlamlı düzeyde daha yüksek

($t= 5.83$; $p<.01$) olduğu bulunmuştur. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden ortalama puanın 1 standart sapma üzerinde puan alan katılımcıların, genel adil dünya inancı puanlarının ise ($\bar{x}=22.49$; $SS= 3.07$), ortalama puanın 1 standart sapma altında puan alan katılımcıların puanlarından ($\bar{x}= 14.75$; $SS= 4.59$), anlamlı düzeyde daha yüksek ($t=8.94$; $p<.01$) olduğu bulunmuştur.

Tablo 3.7. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden Ortalama Puanın 1 Standart Sapma Üzerinde Puan Alan Katılımcılar ile Ortalama Puanın 1 Standart Sapma Altında Puan Alan Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları Açısından Karşılaştırılması

	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	t
	Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden Ortalama Puanın 1 ss Üzerinde Puan Alan Katılımcılar (n=35)		Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden Ortalama Puanın 1 ss Altında Puan Alan Katılımcılar (n=44)		
Toplam Adil Dünya İnancı	49.48	5.10	35.09	9.95	-8.32***
Kişisel Adil Dünya İnancı	27.00	3.09	20.34	6.74	-5.83**
Genel Adil Dünya İnancı	22.49	3.07	14.75	4.59	-8.94**

** $p<0.01$, *** $p<0.001$

3.3.4. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ile Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları Açısından Karşılaştırılması

Tutukevine birden fazla girmiş olan katılımcılar ile tutukevine ilk kez giren katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden aldıkları puanlar Mann Whitney-U Testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. Mann Whitney-U Testi sonuçları Tablo 3.8'de sunulmaktadır.

Tablo 3.8'de de görüldüğü üzere, Mann Whitney-U Testi sonuçlarına göre, tutukevine ilk kez giren katılımcılar ile daha önce tutukevine girmiş olan katılımcılar çocukluk dönemi örselenme yaşantıları puanları açısından farklılık göstermektedirler. Tutukevine ilk kez giren katılımcılar ile daha önce tutukevine girmiş olan katılımcılar arasında çocukluk dönemi örselenme yaşantıları puanları açısından $p < .05$ düzeyinde ($z = -2.75$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Buna göre, daha önce tutukevine girmiş olan ergenlerin, Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden aldıkları puanlar daha yüksektir. Diğer bir deyişle, daha önce tutukevine girmiş olan ergenlerin çocukluk döneminde örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyleri daha yüksektir. Tutukevine ilk kez giren katılımcılar ile daha önce tutukevine girmiş olan katılımcılar arasında çocukluk dönemi duygusal örselenme yaşantıları ($z = -2.45$) ve fiziksel örselenme yaşantıları ($z = -2.66$) puanları açısından $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablo 3.8. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ve Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları Açısından Karşılaştırılması

Değişken	Grup	N	Ortalama	Sıralamalar Ortalaması	Standart Sapma	U	p	z
Örselenme Yaşantıları	Daha önce tutukevine girmiş olanlar	24		130.35				
	Tutukevine ilk kez girenler	175	86.61	95.84	30.55	1672.0	.01*	-2.75
Duygusal Örselenme Yaşantıları	Daha önce tutukevine girmiş olanlar	24		127.00				
	Tutukevine ilk kez girenler	175	46.12	96.30	17.34	1452.0	.01*	-2.45
Fiziksel Örselenme Yaşantıları	Daha önce tutukevine girmiş olanlar	24		129.29				
	Tutukevine ilk kez girenler	175	33.07	95.89	13.20	1397.0	.01*	-2.66
Cinsel Örselenme Yaşantıları	Daha önce tutukevine girmiş olanlar	24		116.77				
	Tutukevine ilk kez girenler	175	7.41	97.70	3.72	1697.5	.10	-1.66

*p<.05

3.4. Araştırma Örneklemine Çeşitli Ölçeklerden Aldıkları Puan Ortalamalarının Başka Araştırma Örneklemine Ortalamaları ile Karşılaştırılması

Bu araştırmanın örneğini oluşturan suça yönelen ergenlerin, suça yönelmemiş ergenlere göre ne durumda olduklarının anlaşılması amacıyla, araştırmanın iki temel değişkeninden elde edilen ortalamalar, daha önce aynı ölçekler kullanılarak yapılmış başka bazı çalışmalarda elde edilen ortalamalarla karşılaştırılmıştır.

Bu amaçla, a) çocukluk örselenme yaşantıları ortalaması, suça yönelmemiş 18-25 yaş arası erkeklerle yapılan (Aydın ve İşmen, 2003) ve suça yönelmemiş kız - erkek üniversite öğrencileri ile yapılan (Aslan ve Alparslan, 1999) iki ayrı araştırmadan elde edilen Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden elde edilen puan ortalaması ile; b) kişisel ve genel adil dünya inancı ortalaması, suça yönelmemiş erkek lise öğrencileri ile yapılmış bir çalışmada (Giray, 2009) Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği'nden elde edilen puan ortalamaları ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalara ilişkin t-testi sonuçları Tablo 3.9'da, Tablo 3.10'da ve Tablo 3.11'de verilmektedir.

Tablo 3.9. Araştırma Örnekleminin Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puan Ortalamalarının Başka Bir Çalışmanın (Aydın ve İşmen, 2003) Örneklem Ortalamaları ile Karşılaştırılması

	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	t
		Mevcut Araştırma Örneklemi <i>(n=200)</i>	18-25 Yaş Arası Erkekler <i>(Aydın ve İşmen, 2003)</i> <i>(n=308)</i>		
Çocukluk Örselenme Yaşantıları	86.61	30.54	70.83	21.15	7.226***
Fiziksel Örselenme Yaşantıları	33.07	13.20	24.59	8.88	8.649***
Duygusal Örselenme Yaşantıları	46.12	17.34	39.23	12.10	5.811***
Cinsel Örselenme Yaşantıları	7.41	3.71	7.01	3.26	1.560*

*p<.05, ***p<0.001

Tablo 3.9’da görüldüğü gibi, bu araştırmanın örneklemini oluşturan suça yönelen erkek ergenlerin Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği’nden aldıkları puanların (\bar{x} = 86.61; SS= 30.54), 18-25 yaş arasındaki suça yönelmemiş olan erkeklerin (n=308) aynı ölçekten aldıkları puanlardan (\bar{x} = 70.83; SS= 21.15) anlamlı düzeyde daha yüksek (t= 7.226; p<.001) olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, araştırma örnekleminin Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği’nin alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ile 18-25 yaş arasındaki suça yönelmemiş erkeklerin aynı ölçeğin alt

ölçeklerinden aldıkları ortalamalar da karşılaştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan suça yönelen erkek ergenlerin fiziksel örselenme yaşantıları alt ölçeğinden aldıkları puanların ($\bar{x} = 33.07$; $SS = 13.20$), suça yönelmemiş erkeklerin ($n=308$) aynı alt ölçekten aldıkları puanlardan ($\bar{x} = 24.59$; $SS = 8.88$) anlamlı düzeyde daha yüksek ($t = 8.649$; $p < .001$) olduğu bulunmuştur.

Araştırma örnekleminin duygusal örselenme yaşantıları alt ölçeğinden aldıkları puanların ($\bar{x} = 46.12$; $SS = 17.34$), suça yönelmemiş erkeklerin ($n=308$) duygusal örselenme puanlarından ($\bar{x} = 39.23$; $SS = 12.10$) anlamlı düzeyde daha yüksek ($t = 5.811$; $p < .001$) olduğu görülmüştür.

Araştırma örnekleminin cinsel örselenme yaşantıları alt ölçeğinden aldıkları puanların ($\bar{x} = 7.41$; $SS = 3.71$), suça yönelmemiş erkeklerin cinsel örselenme puanlarından ($\bar{x} = 7.01$; $SS = 3.26$) anlamlı düzeyde daha yüksek ($t = 1.560$; $p < .05$) olduğu bulunmuştur.

Tablo 3.10’da görüldüğü gibi, bu araştırmanın örneklemini oluşturan suça yönelen erkek ergenlerin Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği’nden aldıkları puanların (\bar{x} = 86.61; SS= 30.54), suça yönelmemiş kız ve erkek üniversite öğrencilerinin (n=744) aynı ölçekten aldıkları puanlardan (\bar{x} = 64.20; SS= 23.90) anlamlı düzeyde daha yüksek (t= 10.467; p<.001) olduğu bulunmuştur.

Araştırma örnekleminin Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği’nden aldıkları puanların (\bar{x} = 86.61; SS= 30.54), erkek üniversite öğrencilerinin (n=418) aynı ölçekten aldıkları puandan (\bar{x} = 66.90; SS= 24.90) anlamlı düzeyde daha yüksek (t= 9.078; p<.001) olduğu bulunmuştur.

Araştırma örnekleminin duygusal örselenme yaşantıları (\bar{x} = 46.12; SS= 17.34) alt ölçeğinden aldıkları puanın, erkek üniversite öğrencilerinin (n=418) duygusal örselenme yaşantıları alt ölçeğinden aldıkları puandan (\bar{x} = 35.10; SS= 13.40) anlamlı düzeyde daha yüksek (t= 9.073; p<.001) olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak araştırma örnekleminin cinsel örselenme yaşantıları puanının (\bar{x} = 7.41; SS= 3.71), erkek üniversite öğrencilerinin (n=418) cinsel örselenme yaşantıları puanından (\bar{x} = 6.50; SS= 3.30) anlamlı düzeyde daha yüksek (t= 1.560; p<.05) olduğu bulunmuştur. Erkek üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada fiziksel örselenme yaşantıları puan ortalamalarına yer verilmediğinden, araştırma örnekleminin fiziksel örselenme yaşantıları puanları ortalamaları ile karşılaştırma yapılamamıştır.

Tablo 3.11. Araştırma Örnekleminin Kişisel Adil Dünya İnancı ve Genel Adil Dünya İnancı Puan Ortalamalarının Başka Bir Çalışmanın (Giray, 2009) Örneklem Ortalamaları ile Karşılaştırılması

	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS	t
		Mevcut Araştırma Örneklemi (n=200)	Erkek Lise Öğrencileri (Giray, 2009) (n=41)		
Kişisel Adil Dünya İnancı	23.15	6.48	23.51	3.47	-1.854
Genel Adil Dünya İnancı	18.68	5.40	20.58	4.72	-6.071***

***p<0.001

Tablo 3.11’de görüldüğü gibi, bu araştırmanın örneklemini oluşturan suçça yönelen erkek ergenlerin genel adil dünya inancı puanlarının (\bar{x} = 18.68; SS= 5.40), suçça yönelmemiş erkek lise öğrencilerinin (n=41) aynı ölçekten aldıkları puanlardan (\bar{x} = 20.58; SS= 4.72) anlamlı düzeyde daha düşük (t= -6.071; p<.001) olduğu bulunmuştur. Suçça yönelen erkek ergenlerin kişisel adil dünya inancı puanları ile (\bar{x} = 23.15; SS= 6.48), suçça yönelmemiş erkek lise öğrencilerinin (n=41) aynı ölçekten aldıkları puanlar (\bar{x} = 23.51; SS= 3.47) arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırmanın temel amacı, suça yönelen ergenlerde, çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi ile adil dünya inancı arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın temel hipotezi ise, suça yönelen ergenlerde, çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi arttıkça adil dünyaya olan inançlarının azalacağı yönündedir. Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın temel amacına ulaşmak üzere yanıtı aranan araştırma sorularına uygun olarak yapılan analizlerden elde edilen bulgular, ilgili yazın çerçevesinde tartışılmaktadır.

4.1. Betimleyici İstatistiksel Analizlerden Elde Edilen Bulguların Tartışılması

4.1.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları

Araştırmanın örnekleminde yer alan, suça yönelen ergenler, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları açısından incelendiğinde, bu ergenlerin yaklaşık % 18'inin çocukluk döneminde maruz kaldıkları örselenme yaşantıları puanlarının kesme noktasının üzerinde olduğu görülmektedir. Örselenme yaşantıları türleri ayrı ayrı incelendiğinde; bu ergenlerin % 19'unun duygusal örselenme yaşantıları puanlarının, % 14'ünün cinsel örselenme yaşantıları puanlarının ve % 19'unun

fiziksel örselenme yaşantıları puanlarının kesme noktasının üzerinde olduğu görülmektedir. Örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyi düşük olan çocuklarla, yüksek olan çocukları birbirinden ayırt edebilmek amacıyla belirlenen kesme noktasının üzerindeki puanlar, çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyinde kayda değer düzeyde bir yüksekliğe işaret etmektedir. Buna göre, ergenlerin çocukluk döneminde maruz kaldığı yüksek düzeyde örselenme yaşantılarına ilişkin bu oranların, yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Ancak bu çalışmada, suça yönelmemiş ergenlerden oluşan bir karşılaştırma grubu kullanılmadığı için bu sonuçları yorumlarken dikkatli olunmalıdır. İlgili yazında yer alan bir grup araştırma (örneğin Kırımsoy, 2003 ve Widom, 1989), çocukluk döneminde maruz kalınan örselenme yaşantılarının, yaşamın ilerleyen dönemlerinde bireyin suça yönelmesine zemin hazırladığına yönelik bulgular ortaya koymaktadır. Buradan hareketle, bir çocukluk çağı travması olarak örselenme yaşantılarının, bireyin ileride suç ve şiddet içeren davranışlara yönelmesine neden olabileceğine yönelik yeni araştırma sorularının ortaya koyulabilmesi açısından önem taşımaktadır.

4.1.2 Adil Dünya İnancı

Bu araştırmaya katılan suça yönelen ergenlerin yaklaşık % 12'sinin düşük adil dünya inancına sahip olduğu görülmektedir. Bu ergenlerin % 11'inin kişisel adil dünya inançları, % 12'sinin ise genel adil dünya inancı puanlarının kesme noktasının üzerinde, yani düşük olduğu görülmektedir. Furnham ve Procter (1989), adil dünya inancını etkileyen en önemli etkenlerden birinin, bireyin yaşamda adaletsizliklerle karşı karşıya kalma sıklığı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Göregenli'ye (2004) göre, toplumsal adaletsizlikle ilişkili bu deneyimler, genellikle belirli sosyal statülerden

olmakla ilişkilidir; dolayısıyla da dezavantajlı grup üyelerinin düşük adil dünya inancına sahip olacağı varsayılabilir. Tutukevindeki çocuk ve ergenlerin de, suç işlemiş ve tutuklanmış olmaktan dolayı toplum tarafından kabul görmeyen dezavantajlı bir sosyal grubun üyesi konumunda olmaları, adil dünya inançlarının sarsılmasına yol açacak deneyimlerle sık karşılaşmış olabilecekleri düşüncesini akla getirmektedir. Bu bulgulara ilişkin bir başka yorum da, adil dünya inancı sarsılmış olan çocuk ve gençlerin, suç işlemeye daha eğilimli olabileceği yönündedir. Ancak, araştırmada bir karşılaştırma grubu yer almadığı için, adil dünya inancına ilişkin bu sonuçların, suça yönelen ergenlere özgü olup olmadığı konusunda kesin bir yorum yapmak olanaklı değildir. Yine de bu bulgu, suça yönelen ve tutukevi sürecine giren ergenlerin yaşadıkları bu olumsuz deneyimin, dünyanın adilliğine olan inançlarını etkileyebilecek bir durum olup olmadığına yönelik yeni varsayım ve araştırma sorularının ortaya koyulabilmesi açısından önem taşımaktadır.

4.2. Değişkenler Arası İlişkilere Yönelik Bulguların Tartışılması

4.2.1. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri ile Adil Dünya İnançları Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Suçta yönelen ergenlerin sosyo-demografik özellikleri ile adil dünya inançları arasındaki ilişki incelenmiştir. Suçta yönelen ergenlerin adil dünya inançları ile yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunamamıştır. Bununla birlikte katılımcıların adil dünya inancı ile eğitim düzeyi, ailelerinin aylık gelir düzeyi,

algılanan gelir düzeyi ve anne babanın eğitim düzeyi ile negatif yönde ilişki bulunmuştur, ancak bu ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

İlgili yazında, bu sonuçları destekleyen bulgular söz konusudur. Bu araştırmalardan biri Dalbert ve Filke (2007) tarafından yapılmış olan araştırmadır. Bu araştırmada adil dünya inancının herhangi bir sosyo-demografik değişkenle ilişkisi bulunamamıştır. Yine aynı şekilde Uğur (2007) tarafından yapılan araştırmada da, adil dünya inancının sosyo-demografik herhangi bir değişkenle ilişkisi görülmemiştir. Otto ve Dalbert'in (2005) suça yönelen ergenlerle yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre, adil dünya inancının eğitim düzeyi ile anlamlı bir ilişkisi olmadığı görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlar göz önüne alındığında, suça yönelmiş olan ve tutukevi ortamında bulunan ergenlerin sosyo-demografik özelliklerden bağımsız olarak dünyayı adaletli ya da adaletsiz olarak algıladıkları çıkarımında bulunulabilir. Ayrıca bu bulgular, örnekleme oluşturan ergenlerin sosyo-demografik özellikler açısından görece homojen bir grup olmasıyla da açıklanabilir.

4.2.2. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri ile Çocukluk Örselenme Yaşantıları Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Araştırmada suça yönelen ergenlerin yaşı, eğitim düzeyi, aylık gelir düzeyi, algılanan gelir düzeyi ve anne babanın eğitim düzeyi ile çocukluk dönemi örselenme yaşantıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Katılımcıların yaşı ile örselenme yaşantıları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı yönündeki araştırma bulgusu ilgili yazın ile uyum göstermektedir. Nealer (1992)

tarafından yapılan bir araştırmada, çocuğun yaşı ile örselenme yaşantısı arasında anlamlı ilişki olmadığına işaret edilmektedir (aktaran Milner, 1994). Bunun yanı sıra İşmen'in (1993, 1999) ergenlerle gerçekleştirdiği iki çalışma, örselenme yaşantılarının ergenin yaşı açısından farklılaşmadığını ortaya koymaktadır. Araştırmadan elde edilen bu bulgu, örselenme ile ilgili anıların hatırlanması ve rapor edilmesinin örselenme yaşantısından sonra geçen süreyle ilgili olduğu, süre geçtikçe daha çok bastırıldığı varsayımı ile çelişmektedir (Barsky, Wool, Barnet ve Cleary, 1994). Olaydan sonra geçen süre ve dolayısıyla yaş ile örselenme yaşantıları arasında bir ilişki görülmemektedir. Ayrıca, bu çalışmada alınan yaş aralığının sınırlı olması da, yaş grupları arasında farklılık gözlenmemesinin bir nedeni olarak yorumlanabilir.

İlgili yazında çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına maruz kalmanın, eğitim düzeyi (Aydın ve İşmen, 2003), gelir düzeyi ve anne babanın eğitim düzeyi (Knutson, 1995; Fergusson ve Lynskey, 1997) ile ilişkili olduğu ortaya koyulmaktadır. Araştırma bulguları yazın bilgileri ile örtüşmemektedir. Bu konuda yapılacak yeni araştırmalardan elde edilen bulgulara gereksinim duyulmaktadır.

4.2.3. Katılımcıların ocukluk örselenme Yaşantıları ile Adil Dünya İnançları Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Suça yönelen ergenlerin çocukluk döneminde maruz kaldıkları örselenme yaşantıları ile adil dünya inancının beklenen şekilde negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu; örselenme yaşantılarının sıklığı arttıķa, adil dünyaya olan inancın azaldığı saptanmıştır.

İlgili yazına göre, yaşanan travmatik deneyimler, bireylerin güvenli ve rahat bir yaşam sürmesine katkıda bulunan, dünyaya ilişkin varsayımlarını sarsmaktadır (Janoff-Bulman ve Berg, 1998). Travma mağdurları ile travmatik bir yaşantıya maruz kalmamış bireylerin temel varsayımları açısından karşılaştırıldığı bir araştırma (Janoff-Bulman, 1989), travma mağdurlarının diğerlerine göre dünyaya ilişkin daha olumsuz varsayımlara sahip olduğunu göstermiştir. Yapılan başka bir araştırmada (Magwaza, 1999), insan hakları ihlallerine maruz kalmış bireyler ile herhangi bir travma yaşantısı olmayan bireyler dünyaya ilişkin varsayımları açısından karşılaştırılmıştır. Travmatik yaşantılara maruz kalmış bireylerin, dünya ve insanlara ilişkin iyilik varsayımlarının travmatik bir deneyimi olmayan bireylere göre daha olumsuz olduğunu ortaya koyulmuştur. Görüldüğü üzere, araştırmadan elde edilen bulgular, ilgili yazınla örtüşmektedir. Bulgulara göre bir travma yaşantısı olarak çocukluk dönemi örseleyici yaşantılarının, ergenin adil ve güvenilir dünyaya ilişkin varsayımı olan adil dünya inancını azalttığı yorumu yapılabilir. Furnham ve Procter (1989) yaşamda daha fazla adaletsizlikle karşı karşıya kalan bireylerin daha az adil dünya inancına sahip olacağını ileri sürmektedir. Buradan hareketle, suça yönelen ergenlerin çocukluk döneminde travmatik bir deneyim olarak örselenme yaşantılarına maruz kalmalarının ve buna ek olarak yargılanarak tutukevi sürecine girmelerinin, kendilerini yaşadıkları bu olayların mağduru olarak değerlendirmelerine ve dünyanın adaletinden kuşku duymalarına yol açacağı düşünülebilir.

Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin alt ölçekleri ile adil dünya inancı arasındaki ilişki incelendiğinde; duygusal ve fiziksel örselenme yaşantıları ile adil dünya inancı, kişisel ve genel adil dünya inancı arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki

olduğu saptanmıştır. Ancak cinsel örselenme yaşantıları ile adil dünya inancı ve kişisel adil dünya inancı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Cinsel örselenme yaşantıları puanı ile genel adil dünya inancı puanı arasındaki ilişkinin ise, pozitif yönde ve anlamlı olduğu saptanmıştır.

İlgili yazında kişisel adil dünya inancının kişinin yaşadığı olayların adil olup olmadığına ilişkin, genel adil dünya inancının ise dünyanın temelde adil bir yer olup olmadığına ilişkin bir varsayım olduğu üzerinde durulmaktadır (Dalbert ve Stoeber, 2006). Başka bir deyişle, genel adil dünya inancı, dünyaya ilişkin genel bir değerlendirmeyken, kişisel adil dünya inancı dünyaya ilişkin daha kişisel bir değerlendirmez. Buna göre araştırmadan elde edilen bu bulgular, suça yönelen ergenlerin cinsel olarak örselenme yaşantılarının sıklığı arttıça, dünyanın genel olarak adaletsiz bir yer olduğuna ilişkin inançlarının azaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Suça yönelen ergenlerin kişisel adil dünya inancının genel adil dünya inancı ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen bu bulgu yazındaki diğer çalışmalarla da örtüşmektedir. Strelan (2007) tarafından yapılan araştırmada, genel ve kişisel adil dünya inancının kendi aralarında pozitif ilişki gösterdiği saptanmıştır. Yine aynı şekilde Dalbert (1999) tarafından yapılan ölçek çalışması kişisel adil dünya inancı ile genel adil dünya inancı arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Çocukluk rselenme Yaşantıları leği'nin alt leklerinin birbirleri ile ilişkisi incelendiğinde, duygusal örselenme yaşantılarının, hem cinsel örselenme hem de

fiziksel örselenme yaşantıları ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır. Cinsel örselenme ile fiziksel örselenme yaşantılarının da pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. İlgili yazında bu bulguyla paralellik gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Aslan ve Alparslan (1999) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada, örselenme yaşantıları alt ölçeklerinin (duygusal, fiziksel ve cinsel örselenme) birbirleriyle pozitif korelasyon gösterdiği bulunmuştur. Ney ve arkadaşları (1994) tarafından çeşitli örselenme türlerinin çocuk üzerindeki etkilerinin incelendiği araştırma sonucunda, örselenmiş çocukların büyük bir kısmının, birden fazla türde örselenmeye maruz kaldıkları ortaya konulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular ve ilgili yazın çerçevesinde, örselenmiş çocuk ve ergenlerde örseleyici yaşantı türlerinden biri saptandığında, diğer örselenme yaşantılarının da görülebileceği söylenebilir. Diğer yandan fiziksel ve cinsel yönden örselenmiş ergenlerde, maruz kaldıkları bu travmatik yaşantılar sonucunda duygusal yönden örselenmenin izlerinin de ortaya çıkmış olabileceği çıkarımında bulunulabilir.

4.3. Değişkenler Açısından Karşılaştırmalar Sonucunda Elde Edilen Bulguların Tartışılması

4.3.1. Katılımcıların Tutukevine Girmeyi Hak Edip Etmemeye Yönelik Algıları Açısından Adil Dünya İnancı Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tutukevine girmeyi hak ettiğini düşünen ergenler ve tutukevine girmeyi hak etmediğini düşünen ergenler arasında kişisel adil dünya inançları açısından anlamlı

bir farklılık saptanmıştır. Tutukevine girmeyi hak etmediğini düşünen ergenlerin kişisel adil dünya inançları, tutukevine girmeyi hak ettiğini düşünen ergenlere göre daha düşüktür. Bu durumun, tutukevine girmeyi hak etmediğini düşünen ergenlerin, yaşadıkları durumu kabullenmekle ilgili yaşadıkları güçlüklerle ve haksız şekilde yargılandıklarına ilişkin inançlarından kaynaklandığı düşünülebilir. Bu farklılığın kişisel adil dünya inancı puanları açısından olmasının, suça yönelmiş ergenlerin yaşadıkları durumu, kendilerine yapılmış bir haksızlık olarak algılamaları nedeniyle olabileceği söylenebilir. Bununla birlikte bu ergenlerin kendi başlarına gelen olayları daha adaletsiz olarak değerlendirdikleri şeklinde bir yorum yapılabilir.

4.3.2. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ile Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Adil Dünya İnançları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tutukevine ilk kez giren ergenler ile daha önce girmiş olan ergenler arasında genel adil dünya inancı açısından anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Daha önce tutukevine giren ergenlerin genel adil dünya inançları, tutukevine ilk kez giren ergenlere göre daha düşüktür.

Bu bulgudan hareketle, tutukevine birden fazla giren ergenlerin, suç işlemeye bağlı olarak yaşadıkları süreçlerin ve tutukevi yaşantısına yeniden girmelerinin genel olarak dünyanın adaletinden kuşku duymalarına neden olduğu şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan bu bulgudan yola çıkarak, genel adil dünya inancı daha fazla sarsılmış olan ergenlerin, suça yönelmeye ya da yineleyici biçimde suç işlemeye daha fazla eğilimli olacağı düşünülebilir. Araştırmadan elde edilen bu

sonuç, Otto ve Dalbert'ın (1995) suç geçmişinin adil dünya inancına etkisinin olmadığını ortaya koyan araştırması ile örtüşmemektedir. Bu konuda yapılacak olan yeni araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.

4.3.3. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden Yüksek Puan Alan Katılımcılar ile Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden Düşük Puan Alan Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları yüksek olan ergenler ile düşük olan ergenler arasında toplam adil dünya inancı, kişisel adil dünya inancı ve genel adil dünya inancı açısından anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Çocukluk döneminde maruz kaldıkları örselenme yaşantıları yüksek düzeyde olan ergenlerin, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları düşük düzeyde olan ergenlere göre adil dünya inançları, kişisel ve genel adil dünya inançları daha düşüktür. Yazında travma yaşantılarının, bireylerin adil ve güvenilir dünyaya olan inançlarını sarsmakta olduğu belirtilmektedir (Janoff-Bulman ve Berg, 1998). Bununla birlikte, adil olmayan olay ve koşullara maruz kalan bireylerin bu adaletsizliği içselleştirme eğiliminde oldukları ortaya koyulmaktadır (Furnham ve Procter, 1989). Buradan hareketle bir travma yaşantısı olarak örselenmeye maruz kalan ergenlerin, yaşadıkları bu olumsuz ve adaletsiz durumu içselleştirdiği ve dünyanın adillğine olan inançlarının sarsıldığı düşünülebilir. Bu ergenlerin hem kişisel hem genel adil dünya inançları puanları açısından farklılık göstermesi, yaşadıkları bu olumsuz yaşantının hem genel olarak dünyanın adaletinden şüphe duymalarına, hem de kendi başlarına gelen olayları daha adaletsiz olarak değerlendirmelerine neden olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.3.4. Tutukevine Birden Fazla Girmiş Olan Katılımcılar ile Tutukevine İlk Kez Giren Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tutukevine ilk kez giren ergenler ile daha önce tutukevine girmiş olan ergenler arasında çocukluk dönemi örselenme yaşantıları açısından anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Daha önce tutukevine girmiş olan ergenlerin çocukluk örselenme yaşantıları, duygusal örselenme yaşantıları ve fiziksel örselenme yaşantıları daha yüksektir. Tutukevine birden fazla giren ergenlerin, suça daha fazla yönelmiş olan ergenler olduğu söylenebilir. Buradan hareketle, çocukluk döneminde örselenen ergenlerin, suça daha fazla yöneldikleri şeklinde bir yorum yapılabilir. İlgili yazında önceden yapılmış araştırmalar çocukluk döneminde maruz kalınan örselenme yaşantılarının ileriki dönemlerde suç davranışının ortaya çıkmasına neden olan bir durum olabileceğini göstermektedir (Kırımsoy, 2003 ve Widom, 1989). Bu bulgularla araştırma bulguları örtüşmektedir. Araştırmada tutukevine ilk kez giren ergenler ile daha önce tutukevine girmiş olan ergenler arasında cinsel örselenme açısından bir farklılık saptanmamıştır. Örselenme yaşantıları ile ilgili yazında, cinsel yönden örselenen erkek çocukların, insanların kendileri hakkında olumsuz düşüneceği korkusu ve bununla ilgili olarak kime başvurabileceklerini bilememeleri gibi nedenlerden dolayı bu durumu bildirme konusunda çekince yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Finkelhor, 1994). Araştırmadan elde edilen bulgular, ilgili yazın bilgileri göz önüne alarak değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan ergenlerin cinsel örselenme yaşantılarını tam olarak açığa vurmamış olabileceklerini düşündürmektedir.

4.4. Araştırma Örneklemine Çeşitli Ölçeklerden Aldıkları Puan Ortalamalarının Başka Araştırma Örneklemi Ortalamaları ile Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın örneklemini oluşturan suça yönelen ergenlerin adil dünya inançları ve çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının, suça yönelmemiş ergenlere göre ne durumda olduklarının anlaşılması amacıyla, araştırmanın iki temel değişkeninden elde edilen ortalamalar, daha önce aynı ölçekler kullanılarak yapılmış başka bazı çalışmalarda elde edilen ortalamalarla karşılaştırılmıştır. Bu amaçla, a) çocukluk örselenme yaşantıları ortalaması, suça yönelmemiş olan 18-25 yaş arası erkeklerle yapılan (Aydın ve İşmen, 2003) araştırmadan elde edilen Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden elde edilen puan ortalaması ve suça yönelmemiş kız - erkek üniversite öğrencileri ile yapılan (Aslan ve Alparslan, 1999) araştırmadan elde edilen Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden elde edilen puan ortalaması ile; b) kişisel ve genel adil dünya inancı ortalaması, suça yönelmemiş erkek lise öğrencileri ile yapılan bir araştırmadan (Giray, 2009) elde edilen Kişisel Adil Dünya İnancı ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçekleri'nden elde edilen puan ortalaması ile karşılaştırılmıştır.

Bu analizler sonucunda, araştırmanın örneklemini oluşturan suça yönelen erkek ergenlerin Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden aldıkları puanların, 18-25 yaş arasındaki suça yönelmemiş erkeklerin (Aydın ve İşmen, 2003) aynı ölçekten aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak araştırmanın örneklemini oluşturan suça yönelen erkek ergenlerin Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin fiziksel, duygusal ve cinsel örselenme alt ölçeklerinden

aldıkları puanların suça yönelmemiş erkeklerin aynı alt ölçeklerden aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Bu araştırmanın örneklemini oluşturan suça yönelen erkek ergenlerin, Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile suça yönelmemiş kız ve erkek üniversite öğrencilerinin (Aslan ve Alparslan, 1999) aynı ölçekten aldıkları puanlar karşılaştırıldığında; suça yönelen erkek ergenlerin ölçekten aldıkları puanların anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu araştırmanın örneklemini olan suça yönelen ergenlerin Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile suça yönelmemiş erkek üniversite öğrencilerinin (Aslan ve Alparslan, 1999) aynı ölçekten aldıkları puanlar karşılaştırıldığında ise, suça yönelen ergenlerin ölçekten aldıkları puanların anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, araştırma örnekleminin Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin duygusal ve cinsel örselenme alt ölçeklerinden aldıkları puanların, erkek üniversite öğrencilerinin duygusal ve cinsel örselenme alt ölçeğinden aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Erkek üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada fiziksel örselenme alt ölçeği puan ortalamalarına yer verilmediğinden, araştırma örnekleminin fiziksel örselenme yaşantıları puan ortalamaları ile karşılaştırma yapılamamıştır.

Lewis, Mallouh ve Webb (1989) tarafından yapılan araştırmada, şiddet davranışı gösteren ve suça yönelen yetişkin bireylerin, çocukluk dönemlerinde yüksek oranda örselenme yaşantılarına maruz kaldıkları belirtilmektedir (aktaran Widom,1989). Widom (1989) tarafından yapılan bir başka çalışma ise, çocukluk dönemlerinde fiziksel olarak örselenen bireylerin, ileriki yaşlarda şiddet içeren suçlara yöneldiğini

ortaya koymaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular, yazındaki önceki araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Suça yönelen ergenlerin çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının, suça yönelmemiş olan erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olması; çevrelerindeki kişiler tarafından örselenen ergenlerin kişilik ve sosyal gelişimleri için olumsuz etki yaratabilecek modellerle karşılaşmasıyla ilişkilendirilebilir. Olumsuz model alma sonucu, bu ergenlerin suça yönelme davranışı göstermiş olabilecekleri düşünülebilir. Diğer yandan, örselenen çocuklar çaresizlik ve güçsüzlük duygusunu yenmenin bir yolu olarak, kendilerini örseleyen kişiler ile özdeşleşmekte, onun yerine geçmektedir (Kavgacı, 2010). Bu durumu benimseyen çocuklar için şiddet kabuledilebilir bir davranış haline gelmektedir (Polat, 2007). Araştırmacılar, çocuklar ve ergenlerin bu şekilde örselenme döngüsünün, dolayısıyla da suç döngüsünün bir halkası olduklarını vurgulamaktadır (Cankurtaran ve Baykara, 2005). Bunun yanı sıra aile içinde örselenmeye maruz kalan ergenler, maruz kaldıkları bu travmatik yaşantıya karşı kendilerini korumak, yaşadıkları bu olumsuz durumdan kurtulmak amacıyla ailelerinden uzaklaşabilir ve evden kaçma gibi davranışlar gösterebilirler (Tower, 2005). Çocuğun ailesine yabancılaşması, olumsuz çevre koşulları ile birleştiğinde sapmış veya suç içeren davranışlar ortaya çıkmaktadır (İçli, 2001). Buradan yola çıkarak örseleyici yaşantıların, çocuk ve ergenlerin suça yönelmesine zemin hazırladığı düşünülebilir.

Bu araştırmanın örneklemini oluşturan suça yönelen erkek ergenlerin kişisel ve genel adil dünya inancı ortalamaları ile suça yönelmemiş erkek lise öğrencilerinin (Giray, 2009) aynı ölçeklerden elde edilen puan ortalamaları karşılaştırıldığında; suça yönelen erkek ergenlerin genel adil dünya inancı puanlarının, suça yönelmemiş erkek ergenlerin aynı ölçekten aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu

bulunmuştur. Suça yönelmiş erkek ergenlerin kişisel adil dünya inancı puanları ile suça yönelmemiş erkek lise öğrencilerinin aynı ölçekten aldıkları puanlar arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. İki örneklem arasındaki farkın genel adil dünya inancı puanları açısından olması, suça yönelen ergenlerin dünyayı genel olarak daha adaletsiz olarak değerlendirdikleri şeklinde açıklanabilir. Suça yönelmiş olan ve tutukevi sürecine giren birey, genel olarak dünyanın adaletinden şüphe duyabilmektedir. Diğer araştırmanın örneklemini oluşturan suça yönelmemiş lise öğrencilerinin, araştırma örneklemine göre sosyo-kültürel olarak daha iyi durumda olmaları ve daha iyi yaşam standartlarına sahip olmaları nedeniyle dünyayı daha adil olarak değerlendirdikleri söylenebilir.

Özetle, bu araştırmadan elde edilen bulgular, suça yönelen ergenlerin çocukluk döneminde maruz kaldıkları örselenme yaşantılarının sıklığı arttıkça, adil dünyaya olan inançlarının azaldığını göstermektedir. Araştırmanın amaçları çerçevesinde sorulan araştırma sorularına yanıt olarak bulunan sonuçlar şunlardır:

(1) Suça yönelen 15-18 yaş arası ergenlerin sosyo-demografik özellikleri ile çocukluk döneminde maruz kaldıkları örselenme yaşantıları, kişisel adil dünya inançları ve genel adil dünya inançları arasında ilişki bulunamamıştır.

(2) Suça yönelen 15-18 yaş arası ergenlerin kişisel adil dünya inançları, tutukevine girmeyi hak edip hak etmediğine yönelik algıları açısından farklılık göstermektedir. Tutukevine girmeyi hak etmediğini düşünen ergenlerin kişisel adil dünya inançları, tutukevine girmeyi hak ettiğini düşünen ergenlere göre daha düşüktür. Suça yönelen

15-18 yaş arası ergenlerin genel adil dünya inançları, tutukevine girmeyi hak edip hak etmediğine yönelik algıları açısından farklılık göstermemektedir.

(3) Suça yönelen ergenlerin genel adil dünya inançları, tutukevine giriş sayıları açısından farklılık göstermektedir. Daha önce tutukevine girmiş olan ergenlerin genel adil dünya inançları, tutukevine ilk kez giren ergenlere göre daha düşüktür. Suça yönelen 15-18 yaş arası ergenlerin kişisel adil dünya inançları ise, tutukevine giriş sayıları açısından farklılık göstermemektedir. Suça yönelen ergenlerin çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, tutukevine giriş sayıları açısından farklılık göstermektedir. Buna göre, daha önce tutukevine girmiş olan ergenlerin çocukluk dönemi örselenme yaşantıları daha yüksektir.

(4) Suça yönelen 15-18 yaş arası ergenlerin kişisel ve genel adil dünya inançları, maruz kaldıkları çocukluk dönemi örselenme yaşantıları düzeyine göre farklılık göstermektedir. Buna göre, Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nden ortalamanın 1 standart sapma üzerinde puan alan ergenlerin kişisel ve genel adil dünya inançları daha düşüktür.

(5) Araştırmanın örneklemini oluşturan suça yönelen 15-18 yaş arası ergenlerin, suça yönelmemiş ergenlere göre ne durumda olduklarının anlaşılması amacıyla Kişisel Adil Dünya İnancı, Genel Adil Dünya İnancı ve Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçekleri'nden aldıkları puanlar, suça yönelmemiş ergenlerle yapılan araştırmalarda aynı ölçeklerden aldıkları puanlarla karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda, araştırma örneklemini oluşturan suça yönelen ergenlerin, örselenme yaşantıları açısından anlamlı düzeyde daha yüksek puanlara sahip olduğu, genel adil dünya inancı açısından

anlamli düzeyde daha dűşűk puanlara sahip olduęu bulunmuştur. Dięer yandan, iki ˆrnekleme arasında kişisel adil dűnya inancı açısından istatistiksel olarak anlamli farklılıęın olmadığı bulunmuştur.

Son olarak, bu araştırmannn sınırlılıklarına değinmek ve elde edilen bulgulardan yola çıkararak, ileride yapılacak araştırmalar için bazı ˆnerilerde bulunmak yararlı olacaktır. Bu araştırmannn bulguları, kullanılan ˆleklerin gűvenirlięi ile sınırlıdır. Kendini değerlendirme tűrű ˆleklerle katılımcının ˆznel değerlendirmesini almanın yarattığı sınırlılık, bu araştırmaya için de geçerlidir. Araştırmada veri toplamak için kullanılan ˆleklerin, eğitim dűzeyi dűşűk ergenler tarafından doldurulmasının ve anlaşılmasının zorluğundan kaynaklanan sınırlılıklar sˆz konusu olabilir. Bu araştırmannn ˆrneklemini oluşturan suça yˆnelen ergenler yalnızca erkeklerden oluşturuğu için, bulguların genellenmesinde cinsiyet bir sınırlılık nedenidir. Bu araştırmada suça yˆnelen ergenlerde çocukluk dˆnemi ˆrselenme yaştantıları, kişisel ve genel adil dűnya inançlarına ilişkin çeşitli oranlar sunulsa da, suça yˆnelmeyen ergenlerden oluşturan bir karşılaştırmaya grubu kullanılmadığı için, bu oranların suça yˆnelen ergenlere ˆzgű olup olmadığı konusunda yorum yapılamamaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular, daha ˆnce aynı ˆlekler kullanılarak, suça yˆnelmemiştirenlerle yapılmıştı başka çalışmalardan elde edilen bulgular ile yapılan karşılaştırmalarla sınırlı kalmıştır. Karşılaştırmaya grupları kullanılarak yapılacak benzer çalışmaların, bu bulgular açısından daha aydınlatıcı olacağına inanılmaktadır. Suça yˆnelen ergenlerde travma yaştantısı olarak çocukluk dˆnemi ˆrselenme yaştantıları ele alınmıştır. İleride yapılacak çalışmalarda, suça yˆnelen ergenlerde farklı travma yaştantılarının ele alınmasının ve adil dűnya inancına etkisinin incelenmesinin yeni ve ˆnemli bilgiler sağlayacağı dűşűnűlmektedir.

Bu çalışma, çeşitli sınırlılıklarına karşın, suça yönelen ergenlerde çocukluk dönemi örseleme yaşantıları ile adil dünya inancı arasındaki ilişkiye ışık tutmakta ve bu ergenleri daha iyi anlayabilmek, tekrar suça karışma risklerini belirleyip bunları azaltabilmek ve onlara uygun önleme ve rehabilitasyon programları geliştirebilmek açısından önemli ipuçları sağlamaktadır. Çocuk ve ergen suçluluğu konusundaki araştırmalar, daha çok ergeni suça yönelten nedenlere odaklanırken, suça yönelen ergenlerin hayat ve gelecek algısı, bunlara paralel olarak rehabilitasyon ve tekrar suça karışmayı önleme çalışmaları ihmal edilmektedir. Çocukluk döneminde travma yaşantılarına maruz kalmış, suça yönelmiş ve bunun ardından tutukevi sürecine girmiş olan ergenler araştırma sonuçlarına göre, dünyaya ve insanlara güvenini yitirmekte ve adalete inanmamaktadır. Buradan hareketle bu çalışma, bu ergenlerin yaşama daha güvenli ve olumlu bakması, geleceğe yönelik amaç ve planlara sahip olması açısından tutukeviden çıktıktan sonraki yaşamlarına katkıda bulunacaktır.

Çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma, yaşamın ileriki dönemlerinde toplumsal alanda bir şiddet uygulayıcısı olma ihtimalini artırmakta ve bu durum suç ve şiddet döngüsünün bir halkasını oluşturmaktadır (Cankurtaran ve Baykara, 2005). Suça yönelen ergenin bu davranışı, içinde yaşadığı sisteme bir meydan okuma olarak kabul edilmektedir (Parsons, Gutierrez ve Cox, 1998 aktaran Cankurtaran ve Baykara, 2005). Ergen suçluluğunu değerlendirirken, ergenin içinde bulunduğu sistem tüm boyutlarıyla incelenmelidir. Buradan hareketle, tutukevi sürecinden çıkan ergenin tekrar suça karışma riskini azaltıcı ve önleyici çalışmaların, ergenin ailesi, okulu ve içinde yaşadığı yakın çevreyi de içine alacak şekilde planlanması önerilmektedir (Clements, 1988 ve Uluğtekin, 1989).

Sağlıklı kuşakların yetişebilmesi, bireyi kişisel ve toplumsal olumsuzluklara neden olan suç davranışına yönelten yanlış tutumların önlenmesi adına, toplumun çocuk eğitimi ve gelişimi konusunda bilgilendirilmesi gereklidir (Aydın ve İşmen, 2003). Çocuk ve ergen suçluluğu konusundan yerleşmiş olan olumsuz bakış açılarının değiştirilmesi ve halkın bilinçlenmesi için toplumsal eğitim projeleri geliştirilmelidir.

Bir çocukluk çağı travması olarak örselenme yaşantılarının tanınması ve bu olguların bildirilmesi konusundaki bilinçlilik, toplum sağlığı açısından çok önemlidir. İlköğretim ve liselerdeki çocuk ve ergenlere herhangi bir örselenme yaşantısına maruz kalma durumunda nasıl hareket edeceklerine ve nereye başvurabileceklerine ilişkin gerekli eğitimler verilmelidir (Polat, 2007). Suça yönelen ergenlerin çocukluk döneminde yaşadıkları travmatik deneyimlerin bu bireyler üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve bu durumla daha kolay başa çıkmaları adına, çocuk ve gençlik tutukevlerinde uygulanan rehabilitasyon çalışmalarına bireysel psikolojik destek ve iyileştirme çalışmaları da eklenmesi önerilmektedir. Bu bağlamda çocuk ve gençlik tutukevlerinde görev yapan psikososyal destek birimi çalışanlarının sayısının ihtiyaca uygun olarak arttırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Akıncı-Sokullu, F. (1993). Çocuk suçluluğu kriminolojisinde aile faktörü, *Facultatis Decima Aninversaria. Marmara Üniversitesi Yayınları*, 536, 127-133.

Akıncı-Sokullu F. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Amerikan Psikiyatri Birliği (2000). Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması El Kitabı, dördüncü baskı (gözden geçirilmiş form) (DSM-IV-TR). Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington. Çeviren E. Köroğlu, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Amerikan Psikiyatri Birliği (1994). Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, dördüncü baskı (DSM-IV). Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington. Çeviren E. Köroğlu, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Amerikan Psikiyatri Birliği (1987). Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, üçüncü baskı (gözden geçirilmiş form) (DSM-III-R). Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington. Çeviren E. Köroğlu, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Amerikan Psikiyatri Birliği (1980). Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, üçüncü baskı (DSM-III). Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington. Çeviren E. Köroğlu, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Aslan, S.H. & Alparslan, N. (1999). Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin bir üniversite öğrencisi örnekleminde geçerlik, güvenirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10(4), 275-285.

- Attar H. (1994). Eğitim ve çocuk suçluluğu. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*, 76.
- Aydın, O. & İşmen, A. E. (2003). 18-25 yaş grubu erkeklerde çocukluk çağı örselenme yaşantısının incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18, 7-20.
- Barsky A.J., Wool C., Barnett M.C., & Cleary P.D. (1994) Histories of childhood trauma in adult hypochondriacal patients. *Am J. Psychiatry*, 151, 397-401.
- Başar, F. (1992). Ankara Kabala Çocuk İslahevi'nde kalan 15-18 yaş grubu ergenlerin suça yönelmelerinde ailenin etkisi üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Benedek, E. (1985). Children and psychic trauma: A brief review of contemporary thinking. S. Eth & R. Pynoos (Ed.), *Post-traumatic stress disorder in children* içinde (1-16). Washington D.C. : American Psychiatric Press.
- Bernet, W. (2000). Child maltreatment. B. Sadock & V. Sadock (Ed.), *Comprehensive Textbook of Psychiatry* içinde (2878-2889). Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins.
- Bostancı, N., Albayrak, B., Bakoğlu, İ., & Çoban, S. (2006). Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmalarının Depresif Belirtileri Üzerine Etkisi. *New Symposium Journal*, 44, 189-195.
- Brown, G.R. & Anderson, B. (1991). Psychiatric morbidity in adult psychiatric inpatients with childhood histories of sexual and physical abuse. *Am J. Psychiatry*, 148, 56-57.
- Bulut, I. (1996). *Genç anne ve çocuk istismarı*. Bizim Büro Basımevi: Ankara.

- Burgess, A.W. , Hartman, C. R., & Clements, P.T. (1995). Biology of memory and childhood trauma. *J. Psychosocial Nursing Mental Health Service*. 33 (3), 16-26.
- Burgess, A. W., Fawcett, J. , & Hazelwood, R. H. (1995). The victim's perspective. A.W. Burgess & R. H. Hazelwood (Ed.), *Rape Investigation* içinde (127). Boca Raton: CRC.
- Calhoun, L. G., Cann A., Tedeschi, R. G., & McMillan J. (1998). Traumatic Events and Generational Differences in Assumptions About a Just World. *The Journal of Social Psychology*, 138(6), 789-791.
- Cankurtaran-Öntaş, Ö., & Baykara-Acar Y. (2005). Türkiye’de çocuk suçluluğu olgusu. S. Uluğtekin, , D. Kucur, E. Kırımsoy, Y. Çavdar, N. Yemiş (Ed.), *Gözetim Mekanizması Destek Hizmetleri: Ankara İli Pilot Projesi. Gözetim Görevlileri Eğitim Programı Yayınları* içinde (93-109). Ankara: Dayanışma Derneği Yayınları, 2.
- Clements, C.B. (1988). Delinquency prevention and treatment: A community – centered perspective. *Criminal Justice and Behavior*, 15(3), 286-305.
- Cohen, J.A., Mannarino A. P., & Deblinger, E. (2006). The impact of trauma and grief on children and families. *Treating Trauma and Traumatic Grief in Children and Adolescents* içinde (3-19). The Guilford Press:Newyork.
- Çağlar, D. (1981). Uyumsuz çocuklar ve eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*, 103. Ankara Üniversitesi Basımevi: Ankara.
- Çataloluk S. (1983). Çocuk suçluluğu. *Adalet Dergisi*, 9, 993.
- Dalbert, C. (1999). The world is more just for me than generally: About the personal belief in a just world scale's validity. *Social Justice Research*, 12, 79-98.

- Dalbert, C. (2002). Beliefs in a just world as a buffer against anger. *Social Justice Research*, 15, 123–145.
- Dalbert, C. & Filke, F. (2007). Belief in a personal just world, justice judgments and their functions for prisoners. *American Association for Correctional and Forensic Psychology*, 34(11), 1516-1527.
- Dalbert, C. & Stoeber, J. (2006). The personal belief in a just world and domain-specific beliefs about justice at school and in the family: A longitudinal study with adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 30, 200–207
- Davidson, J. (1993). Issues in the Diagnosis of Posttraumatic Stress Disorder. J. M. Oldman, M. B. Riba, & A. Tasman. *Review of Psychiatry* içinde (141-155). American Psychiatry Press: Washington DC.
- Davis, J.L. & Petretic-Jackson, P.A. (2000). Aggression Violent Behavior. The impact of child sexual abuse on adult interpersonal functioning. *A review and synthesis of the empirical literature* içinde (5, 291-328).
- Davison G. C. & Neale, J. M. (2004). Kişilik Bozuklukları. İ. Dağ (Ed.), *Abnormal psychology* içinde (356-357). *Türk Psikologlar Derneği Yayınları*, 29, Ankara.
- Demirbaş, T. (2001). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Dubowitz, H. (2002). Preventing child neglect and physical abuse. *Pediatrics in Review*, 23, 191-196.
- Durak-Batgün, A. & Utku, Ç. (2006). Bir grup gençte yeme tutumu ve öfke arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21 (57), 65-78.

- Durkheim, E. (1986). *Sosyolojik Metodun Kurallari*. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Eker, T. & Önder, M.E. (2003). *Psikolojik Travma ve Sonuçları*. İstanbul: 5US Yayınları.
- Erden, G. & Gürdil, G. (2009). Savaş yaşantılarının ardından çocuk ve ergenlerde gözlenen travma tepkileri ve psiko-sosyal yardım önerileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24), 1-15.
- Erdoğan, A. & Balcıoğlu, İ. (2003). Çocuk ve ergenlerde adli psikiyatri. *Türkiye Klinikleri Psikiyatri Dergisi*, 4(2), 101-107.
- Erem, F. (1944). Suçlu-insan psikolojisi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(4), 506-524.
- Farrington, D. P. (1997). *Human Development And Criminal Careers*. The Oxford Handbook of Criminology. New York: Oxford University.
- Feldman, P. (1993). *The psychology of crime*. New York: University Press.
- Finkelhor, D. (1994). Sex abuse and sexual health in children: Current dilemmas for the pediatrician. *Schweiz Med Wochenschr*, 124(51-52), 2320-2330.
- Foa, E.B., Ehlers, A., Clark, D.M., Tolin, D.F., & Orsillo, S.M. (1999). The posttraumatic cognition's inventory (PTCI) development and validation. *Psychological Assessment*, 11, 303-314.
- Furnham, A. & Procter, E. (1989). Belief in a just world: Review and critique of the individual difference literature. *British Journal of Social Psychology*, 28, 365-384.

- Geçtan, E. (2003). *Psikodinamik psikiyatri ve normaldışı davranışlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gökler, B. (2003). Ergenlik Dönemi ve Yabancılaşma Semineri. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Ankara: 15.5.2003.
- Gökler, I. (2002). Çocuk istismarı ve ihmali: Erken dönem stresin nörobiyolojik gelişime etkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9, 47-57.
- Gökler, I. & Yılmaz, B. (2001). Travmatik savaş yaşantıları ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Bülteni*, 22, 89-99.
- Göregenli, M. (2003). Şiddet, Kötü Muamele ve İşkenceye İlişkin Değerlendirmeler, Tutumlar ve Deneyimler. İşkencenin Önlenmesinde Hukukçuların Rolü Projesi Raporu. İzmir: İzmir Barosu Yayınları.
- Göregenli, M. (2004). Şiddet ve işkencenin meşrulaştırılması süreciyle ilişkili sosyal psikolojik boyutlar. 13. Ulusal Psikoloji Kongresi. İstanbul Bilgi Üniversitesi. İstanbul.
- Hafer, C. (2000). Investment in long-term goals and commitment to just means drive the need to believe in a just world. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 1059–1073.
- Hancı, H. (2002). *Çocuk ve ergen suçluluğu*. Adli tıp ve adli bilimlerde içinde (237-263). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İçli, T. (2001). *Kriminoloji*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- İşmen, E. (1999). Aile içi çocuk istismarı. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- İşmen, E. (1993). Duygusal istismarın liseli ergenlerin kendini kabul seviyelerine etkisi. Yayınlanmamış uzmanlık tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Janoff-Bulman, R. (1989). Assumptive worlds and the stress of traumatic events: Applications of the schema construct. *Social Cognition*, 7, 113-136.
- Janoff-Bulman, R. & Berg, M. (1998). Disillusionment and the creation of value: From traumatic loss to existential gains. J. Harvey (Ed.) *Perspectives on Loss: A Sourcebook*. Washington, DC: Taylor & Francis.
- Jones, E. & Wesseley, S. (2007). A paradigm shift in the conceptualization of psychological trauma in the 20th century. *Journal of Anxiety Disorders*, 21, 164-175.
- Kağıtcıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun değeri: Türkiye’de değerler ve doğurganlık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Kaplan, S., Pelcovitz, D., & Labruna, V. (1999). Physical and emotional abuse and neglect. Child and adolescent abuse and neglect research: a review of the past 10 years içinde (38, 1214-1222). *J.Am Acad Child Adolescent Psychiatry*.
- Kara, B. , Biçer, Ü., & Gökalp A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-151.
- Karakaya, I. (baskıda). *Ruhsal travmaların çocuklar üzerindeki etkileri*.
- Kavgacı, G. (10 Ocak 2010). Çocuk istismarının etkileri ve değerlendirme. 16 Ekim 2010, http://www.tavsiyeyorum.com/makale_4233.htm.
- Kılıç, A. (2004). Çocuk ihmali ve istismarı. *Klinik Çocuk Forumu*. 4(2), 35-40.

- Kırımsoy, E. (2003). Adalet Bakanlığı'nın gözetimi altında bulunan ergenler ile liseli ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın ve benlik saygılarının karşılaştırılması olarak incelenmesi. 3. Ulusal Çocuk ve Suç: Bakım, Gözetme ve Eğitim Sempozyumu, 369-98. Ankara: Yorum Yayıncılık.
- Kira, İ. A. (2001). Taxonomy of Trauma and Trauma Assessment. *Traumotology*, 7(2), 73-86.
- Knutson, F. J. (1995). Psychological characteristics of maltreated children: Putative risk factors and consequences. *Annual Review Psychology*, 46, 401-431.
- Kozanoğlu, M. C., Yavuz, M. F., & Özkara, E. (2004). İslahevindeki çocukların demografik özellikleri: Türkiye'den bir kesit. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 1(2), 19-25.
- Krause, N., Shaw, B.A., & Cairney, J. (2004). A descriptive epidemiology of lifetime trauma and physical health status of older adults. *Psychology and Aging*, 19(4), 637-648.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Çocuk yetiştirme tutumları ve aile. Türkiye'de çocuğun kişiliğinin oluşumunda ailenin etkisine ilişkin çalışmalar, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 74, 35.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). Ergenlikte suçluluk. *Ergenlik psikolojisi içinde* (225-232). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lerner, M. (1980). *The belief in a just world: A fundamental delusion*. New York: Plenum Press.
- Lewis, C. (1992). Crime statistics: Their use and misuse. *Social Trends*, 22, 13-23.
- Lipkus, I. & Siegler, I. (1993). The belief in a just world and perceptions and discrimination, *J. of Psychology*, 127, 465-474.

- Magwaza, A. S. (1999). Assumptive worlds of traumatized South African adults. *The Journal of Social Psychology*, 139 (5), 622-630.
- Miley, K. K. , O'Melia, M., & Dubois, B. L. (1996). *Generalist social work practice an empowering approach*. Boston: Allyn&Bacon.
- Milner, S. J. (1994). Assessing physical child abuse risk: The child abuse potential inventory. *Clinical Psychology Review*, 14(6), 547–583.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behaviour: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674-701
- Ney, P., Fung, T., & Wickett, A. R. (1994). The Worst Combinations of Child Abuse and Neglect. *Child Abuse and Neglect*, 18, 705-714.
- Oral, G. (2004). Risk altındaki çocukların saptanmasında öğretmenin rolü. Türkiye Temel Eğitime Destek Programı, İstanbul.
- Otto, K., Boos, A., Dalbert, C., Schöps, D., & Hoyer, J. (2006). Posttraumatic symptoms, depression, and anxiety of flood victims: The impact of the belief in a just world. *Personality and Individual Differences*, 40, 1075-1084.
- Otto, K. & Dalbert, C. (2005). Belief in a just world and its function for young prisoners. *Journal of Research in Personality*, 39, 559–573.
- Ovayolu, N. , Uçan, Ö., & Serindağ, S. (2007). Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4), 13-22.

- Özen, Ş., Antar, S., & Özkan, M. (2004). Çocukluk çağı travmalarının umutsuzluk ve depresif duygudurum üzerine etkisinin son sınıf üniversite öğrencilerinde incelenmesi. 40. Ulusal Psikiyatri Kongresi, *Türk Psikiyatri Derneği Yayınları*, 316–319.
- Özkalp, E. (2005). *Sosyolojiye giriş*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları
- Özsan, M. (1990). Çocuk suçlarında aile ve anne-baba ilişkilerinin rolü. B. Dikeçligil & A. Çiğdem (Ed.), *Aile yazıları birey, kişilik ve toplum içinde* (37). Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Öztürk, M. (2007). Sokakta çalışan ve suç işlemiş çocukların toplumsal ve bireysel uyum ve davranış bozukluklarının ölçülmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Polat, O. (2005). *Çocuk Hakları Araştırmaları*. 0-18 araştırması.
- Polat, O. (2007). Çocuk psikiyatrisi bakış açısından çocuk istismarı ve ihmali. A. Arman (Ed.), *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı-2 önleme ve rehabilitasyon içinde* (139-150). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Polat, O. (2000). Çocuk İstismarı. *Der Yayınları*, 290, 207-231.
- Polat, O. (2001). Çocuk ve şiddet. *Der Yayınları*, 87, 117-16.
- Polat, O. (2007). Kriminoloji. *Klinik adli tıp içinde* (447-470). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Polat, O. (2004). Suç ve kriminoloji. *Kriminoloji ve kriminalistik üzerine notlar içinde* (30-53). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı-1 tanımlar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

- Runyan, D., Corrine, W., & Ikeda, R. (2002). Child abuse and neglect by parents and other caregivers. E. G. Krug, L. L. Dahlberg & J. A. Mercy (Ed.), World report on violence and health içinde (57-86). World Health Organization, Geneva.
- Sevük, H. (1998). *Uluslar arası sözleşmelerdeki ilkeler açısından çocuk suçluluğu ile mücadelede kuramsal yaklaşım*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Seydlitz, R. & Jenkins P. (1998). The influence of families, friends, schools and community on delinquent behavior. T. P. Gullotta, G. R. Adams, & R. Montemayor (Ed.), *Delinquent Violent Youth: Theory and Interventions* içinde (53-98). London: Sage Publications.
- Spradley, B. & Allender, J. (1996) *Community Mental Health Nursing*. USA: Lippincott Company.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. Çeviren F. Çok, Ankara: İmge Kitabevi.
- Strelan, P. (2007). The prosocial, adaptive qualities of just world beliefs: Implications for the relationship between justice and forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 43, 881-890.
- Studer, H.L, Reddon J.R., & Siminoski G.K. (1997). Serum testosterone in adult sex offenders: A comparison between coucasions and north american indians. *Journal of Clinical Psychology*, 53, 375-385.
- Şahiner, Ü.M. , Yurdakök, K., Kavak, U. S., & Çetin, İ. (2001). *Tibbi açıdan çocuk istismarı*. *Katkı Pediatri Dergisi*, 22, 276-285.
- Şendil, G. & Kızıldağ, Ö. (2005). *Evlilik çatışması ve çocuk*. Morpa Kültür Yayınları: İstanbul.

- Taner, Y. & Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Terr, L. C. (1991). Childhood traumas: An outline and overview. *The American Journal of Psychiatry*, 148(1), 10-21.
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 76-80.
- Tutkun, H. (1998). Ruhsal travma ve dissosiyatif bozukluklar. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*, 3(4), 579-598.
- Türkeri, S. S. (1995). Çocuk ıslahevleri ve çocuk cezaevindeki çocukların suç işleme nedenleri açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Uğur, D. (2007). Dünyayı adil algılama ve geleceğe dair umut/umutsuzluk: Depresyon tanısı alan ve almayan kişilerde adil dünya inancı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Uluğtekin, S. (1989). Family background and resocialization of Turkish delinquents. *International Journal of Offender Therapy and Comperatiye Criminology*, 33 (1), 27-35.
- Uluğtekin, S. (1991), *Hükümlü çocuk ve yeniden toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Veltkamp, J. L. & Miller, W. T. (1994). *Clinical Handbook of Child Abuse and Neglect*. USA: International Universities Press.
- Widom, C.S. (1989). The cycle of violence. *Science*, 244, 160-166.

- Yalçın, B. (2003). Çocuk ve suç ilişkileri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi: İstanbul.
- Yaşar, Z. F. & Akduman, G. (2007). Çocuk ihmali-istismarı ve adli diş hekimliği. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(5), 389-394.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, B. (2006). Arama-kurtarma çalışanlarında travma sonrası stres belirtileri ve travma sonrası büyüme ile ilişkili değişkenler. Yayınlanmış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, G., İşiten, N. Ertan, Ü., & Öner, A. (2003). Bir çocuk istismarı vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46, 295-298.
- Yorbık, Ö., Dikkatli, S., & Söhmen, T. (2002). Çocuk ve ergenlerde travma sonrası stres bozukluğu. *T Klin J Psychiatry*, 3, 35-44
- Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zeytinoğlu, S. & Kozcu, Ş. (1991). Fiziksel çocuk istismarı konusunda bir araştırma. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*, 6-7, 76-84.
- Zoroğlu, S.S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M., & Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.
- Zulliger, H. (2000). *Suçlu çocuklar ve çocuk mahkemeleri*. Çeviren K. Fiipal, İstanbul: Cem Yayınevi.

EK 1

SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Doğum tarihiniz : (Gün/ay/yıl)/...../.....
2. Yaşınız:
3. Sizden başka kaç kardeşiniz var?
4. En son yaşadığınız şehir:
5. Var ise mesleğiniz:
6. Eğitim düzeyiniz (bitirdiğiniz okul):
 - (1) Okur-yazar değil
 - (2) Sadece okur-yazar
 - (3) İlkokul Terk
 - (4) İlkokul Mezunu
 - (5) Ortaokul Terk
 - (6) Ortaokul Mezunu
 - (7) Lise Terk
 - (8) Lise Mezunu
 - (9) Üniversite Terk
 - (10) Üniversite Mezunu
 - Diğer (Açıklayınız).....
7. Ailenizin şu anki aylık geliri nedir?
 - (1) 400.00 TL'den az
 - (2) 400.00 – 800.00 TL arası
 - (3) 800.00 – 1.200.00 TL arası
 - (4) 1.200.00 – 1. 500.00 TL arası
 - (5) 1.500.00 TL'den fazla
8. Ailenizin gelir düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz?
 - (1) Düşük
 - (2) Orta
 - (3) Yüksek
9. En uzun süre yaşadığınız yerleşim birimi hangisidir?
 - (1) Metropol (Ankara, İzmir, İstanbul)
 - (2) İl
 - (3) İlçe
 - (4) Kasaba
 - (5) Köy

10. Öz anneniz yaşıyor mu?

- (1) Evet
- (2) Hayır
- (3) Bilmiyorum

11. Öz babanız yaşıyor mu?

- (1) Evet
- (2) Hayır
- (3) Bilmiyorum

12. Öz anne babanız evliler mi?

- (1) Evet
- (2) Hayır, boşandılar
- (3) Hayır, ayrı yaşıyorlar

13. Anne ve babanızın eğitim durumu nedir?

	Okur-yazar değil	Sadece okur-yazar	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise Mezunu	Üniversite ve üstü
Anne						
Baba						

14. Tutukevine en son hangi tarihte girdiniz? (lütfen yıl, ay olarak yazınız, örneğin 2008, Aralık gibi).....

15. Bundan önce tutukevine girdiniz mi?

- () Evet () Hayır

Yanıtınız evet ise, Bundan önce tutukevine kaç kez girdiniz?

Bundan önce hangi suçlardan girdiniz?

16. Bulduğunuz kuruma (tutukevine) gelmeden önce kimlerle birlikte yaşıyordunuz?

- (1) Ailemle (anne, baba, kardeş)
- (2) Akrabalarımle
- (3) Arkadaşlarımla
- (4) Tek başıma

17. Bulduğunuz kuruma (tutukevine) gelmeden önce nerede yaşıyordunuz?

- (1) Evde
- (2) Başka bir kurumda (lütfen hangi kurum olduğunu yazınız.....)
- (3) Sokakta
- (4) Diğer (lütfen açıklayınız:

18. Tutukevine girmenize neden olan suç/suçları işlemenizde sizce aşağıdakilerden hangisinin/hangilerinin etkisi oldu? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- (1) Ailem
- (2) Arkadaşlarım
- (3) Ekonomik nedenler
- (4) Kan davası
- (5) Namus
- (6) Suçu ben işlemedim
- (7) Diğer (açıklayınız).....

19. Sizce, tutukevine girmeyi hak ettiniz mi?

- () Evet () Hayır

EK 2

KİŞİSEL ve GENEL ADİL DÜNYA İNANCI ÖLÇEĞİ

Aşağıda çeşitli cümleler yazmaktadır. Her cümleyi dikkatlice okuyup, bu cümlede yazanlarla ilgili size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Her cümleden sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir cümleyi boş bırakmayınız.

1- Eninde sonunda başıma gelen her şeyi hak ettiğime inanıyorum.

- (1) Tamamen katılıyorum
- (2) Katılıyorum
- (3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum
- (4) Katılmıyorum
- (5) Tamamen karşıyım

2- Bana karşı genellikle adil davranılmıştır.

- (1) Tamamen katılıyorum
- (2) Katılıyorum
- (3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum
- (4) Katılmıyorum
- (5) Tamamen karşıyım

3- Çoğunlukla ne hak ettiysem onu bulmuşumdur.

- (1) Tamamen katılıyorum
- (2) Katılıyorum
- (3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum
- (4) Katılmıyorum
- (5) Tamamen karşıyım

4- Genel olarak baktığımda, yaşadığım olaylar adildir.

- (1) Tamamen katılıyorum
- (2) Katılıyorum
- (3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum
- (4) Katılmıyorum
- (5) Tamamen karşıyım

5- Hayatımdaki adaletsizlikler istisnai (ayrıcalıklı) durumlardır.

- (1) Tamamen katılıyorum
- (2) Katılıyorum
- (3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum
- (4) Katılmıyorum
- (5) Tamamen karşıyım

6- Hayatta başıma gelen olayların çok büyük bir kısmının adil olduğuna inanıyorum.

- (1) Tamamen katılıyorum
- (2) Katılıyorum
- (3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum
- (4) Katılmıyorum
- (5) Tamamen karşıyım

7- Benimle ilgili verilen önemli kararların çoğunlukla adil olduğunu düşünüyorum.

- (1) Tamamen katılıyorum
- (2) Katılıyorum
- (3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum
- (4) Katılmıyorum
- (5) Tamamen karşıyım

8- Dünyanın aslında adil bir yer olduğunu düşünüyorum.

- (1) Tamamen katılıyorum
- (2) Katılıyorum
- (3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum
- (4) Katılmıyorum
- (5) Tamamen karşıyım

9- İnsanların eninde sonunda ne hak ederlerse onu bulacaklarına inanıyorum.

- (1) Tamamen katılıyorum
- (2) Katılıyorum
- (3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum
- (4) Katılmıyorum
- (5) Tamamen karşıyım

10- Adaletin her zaman adaletsizlikler karşısında galip geleceğinden eminim.

- (1) Tamamen katılıyorum
- (2) Katılıyorum
- (3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum
- (4) Katılmıyorum
- (5) Tamamen karşıyım

11- Uzun vadede insanların adaletsizliklerin üstesinden geleceğine inanıyorum.

- (1) Tamamen katılıyorum
- (2) Katılıyorum
- (3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum
- (4) Katılmıyorum
- (5) Tamamen karşıyım

12- Hayatın her alanındaki adaletsizliklerin (örneğin iş hayatında, aile hayatında, politik hayatta vs.) bir kural olmaktan ziyade birer istisna (ayrıcalıklı bir durum) olduğuna inanıyorum.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

13- İnsanların önemli kararlar verirken adil olmaya gayret ettiklerine inanıyorum.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

EK 3

ÇOCUKLUK ÖRSELENME YAŞANTILARI ÖLÇEĞİ

Aşağıda çocukluk yaşantılarınızla ilgili cümleler vardır. Her cümleyi dikkatlice okuyup, bu cümlede yazanlarla ilgili size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Her cümle için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir cümleyi boş bırakmayınız.

- 1- Ben çocukken ailemde birileri bana vurur ya da beni döverdi.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 2- Ben çocukken, hiç kimse benimle ilgilenmediği için, kendi bakımımı kendim daha iyi yaptığımı hissedirdim.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 3- Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbiriyle tartışır, kavga ederdi.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 4- Ben çocukken, ailemde benimle ilgilenen ve beni koruyan birinin olduğunu bilirdim.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 5- Ben çocukken, ailemde bana bağırp çağırın biri vardı.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 6- Ben çocukken, annemi ya da kardeşlerimi dövülürken ya da onlara vurulurken gördüm.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 7- Ben çocukken gereksinim olan sevgi ve ilgiyi gördüm.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 8- Ben çocukken, ailemde kendimi önemli ya da özel hissetmemi sağlayan biri vardı.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 9- Ben çocukken, ailemde kendimi dövüşerek, ona vurarak, ya da ondan kaçarak korumak zorunda kaldığım biri vardı.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

- 10-** Ben çocukken, ailemde, başarılı biri olmamı isteyen, bir kişinin varlığını hissedirdim.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 11-** Ben çocukken, değişik zamanlarda değişik kişilerin yanında yaşadım(değişik yakınlarımla ya da evlatlık verildiğim ailelerle).
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 12-** Ben çocukken, sevildiğimi hissedirdim.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 13-** Ben çocukken, annem ve babam, bana ve kardeşlerime eşit davranmaya çalışırlardı.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 14-** Ben çocukken, ailemdeki kişilerden, bir doktora ya da hastaneye gitmek zorunda kalacak kadar denli dayak yediğim oldu.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 15-** Ben çocukken, ailemde, beni başımın belaya girmesinden koruyan birileri vardı.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 16-** Ben çocukken, ailemdekiler, beni bir yerlerim çürüyecek ya da iz kalacak denli döverdi.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 17-** Ben çocukken, bir erişkinle ya da benden en az beş yaş büyük birisiyle cinsel ilişkim oldu.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 18-** Ben çocukken, kemer, sopa, oklava, ya da benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırıldım.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 19-** Ben çocukken, ailemizin üyeleri birbirlerini gözetirlerdi.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 20-** Ben çocukken, annemle babam ayrı yaşardı ya da boşanmıştı.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 21-** Ben çocukken, fiziksel olarak istismar edildiğime inanıyorum.
(Fiziksel istismar: çocuğa tokat, yumruk, itip-kakma, tekme, sarsma ve çimdikleme şeklinde şiddet uygulanmasıdır.)
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 22-** Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni kötü etkilerden korumaya çalıştılar.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

- 23- Ben çocukken, evde bana bakan ve benim sorumluluğumu üstlenen bir kişi vardı.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 24- Ben çocukken, öğretmen, komşu ya da doktor gibi kişilerin dikkatini çekecek denli kötü dayak yedim.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 25- Ben çocukken, ailemde denetimsiz davranışları olan kişiler vardı.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 26- Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni okula devam etmem ve eğitimimi sürdürmem için yüreklendirdi.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 27- Ben çocukken bana verilen cezalar çok katıydı.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 28- Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbirine yakındılar.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 29- Ben çocukken, birisi bana cinsel amaçla dokunmayı ya da kendisine dokundurtmayı denedi.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 30- Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni itip kalktı.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 31- Ben çocukken birisi, kendisiyle cinsel ilişkim olmazsa beni incitmekle ve hakkımda yalanlar söylemekle tehdit etti.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 32- Ben çocukken, çocukluğum mükemmeldi.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 33- Ben çocukken, ailemde incitilmekle korkutuldum.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 34- Ben çocukken, birisi benimle cinsel içerikli davranışlara girmeyi ya da bana cinsellikle ilgili bir şeyler izletmeyi denedi.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 35- Ben çocukken, ailemde bana güvenen biri vardı.
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

- 36-** Ben çocukken, duygusal olarak istismar edildiğime inanıyorum.
(Duygusal istismar: çocuğu olumsuz olarak etkileyecek davranışlarda bulunulması, çocuğa ihtiyacı olan sevgi ve ilginin verilmemesidir.)
- (1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 37-** Ben çocukken, ailemdeki kişiler ne yaptığım ile ilgilenir gibi gözükmezler ya da ne yaptığımı bilmezlerdi.
- (1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 38-** Ben çocukken, dünyadaki en iyi aileye sahiptim.
- (1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 39-** Ben çocukken, cinsel olarak istismar edildiğime inanıyorum.
(Cinsel istismar: Bir çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel doyum için kullanılmasıdır.)
- (1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık
- 40-** Ben çocukken, ailem güç ve destek kaynağımdı.
- (1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

EK 4

31/12/2009 17:23 0312-2239744

DENETİMLİ SERBESTLİK

PAGE 01/01

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.0.00.10.00/911/133304
Konu : Araştırma

31/12/2009

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

İlgi : 17/12/2009 tarihli ve B.30.2.MLT.0E1.00.00/4110/3559 sayılı yazı.

Enstitünüz Psikoloji Anabilim Dalı Adli Psikoloji yüksek lisans programı öğrencisi Esra COŞGUN' un Yrd.Doç.Dr. İlgin GÖKLER DANIŞMAN danışmanlığında "Suça Yönelmiş Ergenlerde, Çocukluk Döneminde Orseleyici Yaşantılara Maruz Kalma Düzeyi ile Adil Dünya İnancı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu araştırması kapsamında, Şubat 2010 - Nisan 2010 tarihleri arasında Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan çocuklara anket, test uygulanması ve görüşme yapılmasına izin verilmesi talebine ilişkin ilgi yazı ve eki incelendi

Söz konusu çalışmanın, çocuğun yüksek yararı ve özel hayatın gizliliği ilkesine dikkat edilerek, kurum işleyişinin aksatılmaması amacıyla kurum müdürlükleri ile birlikte çalışma tarihlerinin belirlenmesi, kurum idaresi ve psiko-sosyal yardım servisi refakatinde gerçekleştirilmesi uygun bulunmuştur. Araştırma tamamlandıktan sonra sonuçların ve varsa önerilerin bir rapor halinde biri CD ortamında olmak üzere iki örneğinin Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Çocukların topluma kazandırılmasına yönelik çalışmalarınızdan dolayı teşekkür eder, bilgilerinizi rica ederim.

Nizamettin KALAMAN
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür

EK 5

KATILIMCILAR İÇİN BİLGİLENDİRME FORMU

LÜTFEN DİKKATLİCE OKUYUNUZ!

Aşağıda anlatılan çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunmaktasınız. Bu çalışmada yer almayı kabul etmeden önce çalışmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme sonrasında vermeniz gerekmektedir. Lütfen aşağıdaki bilgilendirmeyi dikkatlice okuyup, aklınıza takılan her türlü soruyu bizlere sorunuz.

Araştırmanın Amacı:

Psikologlar olarak, tutukevinde bulunan gençlere destek verilmesini çok önemsemekteyiz. Bu desteği verebilmek için öncelikle tutukevinde kalan gençleri, onların güçlü yanlarını, yaşadıkları sıkıntıları ve ihtiyaçlarını daha iyi anlamamız gerekmektedir. Bu konuda bize en çok sizlerin yardımcı olabileceğinizi düşünüyoruz.

Araştırmaya Katılım:

Size yapmakta olduğumuz bu araştırmaya katılmanızı öneriyoruz. Ancak hemen söyleyelim ki, bu araştırmaya katılıp katılmamakta özgürsünüz. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz.

Bu araştırma, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Adli Psikoloji yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır. Araştırmaya tutukevlerinde bulunan yaklaşık 200 gencin katılması planlanmaktadır. Sizden araştırdığımız konuda çok şey öğrenebileceğimize inandığımız için sizi bu araştırmaya davet etmekteyiz. Katılımınız, araştırmanın başarısı için büyük önem taşımaktadır.

İzlenecek İşlem:

Eğer araştırmaya katılmayı kabul ederseniz size kişisel bilgi formu ve iki farklı anket verilecektir. İlk anket 13 maddeden, diğer anket ise 40 maddeden oluşmaktadır. Anketlerin başında anketleri nasıl dolduracağınız konusunda bir açıklama vardır. Bu açıklamalara uygun şekilde anketlerdeki soruları yanıtlamanız istenmektedir. Sorulara cevap verirken size en uygun olan ve aklınıza ilk gelen seçeneği

işaretleyiniz. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan sizin ne düşündüğünüzdür.

Araştırmaya katılmayı kabul ederseniz, anket üzerinde yazacağınız kişisel bilgileriniz ve doldurduğunuz sorulara verdiğiniz yanıtlar tamamen gizli tutulacaktır.

Yanıtlarınızı araştırmacıdan başka hiç kimse görmeyecektir. Uygulamanın, bulunduğunuz kurum (tutukevi) ile herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Anketleri doldururken üzerine isminizi yazmayınız.

Araştırmadan beklenen yarar:

Bu araştırmadan elde edilecek olan sonuçlar, sizi daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Sizi anlayabilmemiz, sizler gibi tutukevlerinde kalan gençlere daha iyi destek verebilmemize yardımcı olacaktır.

Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır.

Bütün bu bilgiler doğrultusunda çalışmaya katılıp katılmama kararınızı bildiren cümleyi işaretlemenizi rica ediyoruz.

() Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

() Çalışmaya katılmayı kabul etmiyorum.

Çalışmaya yaptığınız katkılardan dolayı teşekkür ederim.

*Psikolog Esra Coşgun
Maltepe Üniversitesi
Adli Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi*

ÖZGEÇMİŞ

Esra Coşgun

Email Adresi: esracosgun85@gmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER

- **Doğum Tarihi:** 20.06.1985
- **Doğum Yeri:** İstanbul
- **Ehliyet:** B (2004)
- **Medeni Durum:** Bekar
- **Uyruğu:** T.C

EĞİTİM BİLGİLERİ

- 2008-2010: Maltepe Üniversitesi Adli Psikoloji Yüksek Lisans Programı
- 2003-2007: İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü
- 1999-2003: Haydarpaşa Anadolu Lisesi

BİLGİSAYAR ve YABANCI DİL BİLGİLERİ

- MS Office Uygulamaları: İleri Düzeyde (Word, Excel, Powerpoint)
- İnternet: İleri Düzeyde
- İngilizce: Orta Düzeyde

PROJE, STAJLAR ve İŞ DENEYİMLERİ

- 2010 Temmuz Akide Şekeri Anaokulu-Psikolog
- 2007 Eylül- 2009 Nisan: Derya Öncü Eğitim Kurumları –Psikolog
- 2006 Eylül- 2007 Ocak: Atılgan Anaokulu - Çocuk Gelişimi Projesi
- 2006 Ağustos-2006 Eylül: Balıklı Rum Hastanesi – Stajyer
- 2006 Mayıs: Adli Tıp Kurumu – Stajyer

KURS ve EĞİTİMLER

- 2007: AGTE (Ankara Gelişim Testi Envanteri) Uygulama ve Değerlendirme, Frostig Görsel Algı Testi Uygulama ve Değerlendirme- Çocuk Gelişimi Proje Dersi
- 2006-2007: Marmara Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi- İngilizce Kursu
- 2006 Aralık: “Denver Gelişimsel Tarama Testi Eğitimi “ - Türk Psikologlar Derneği (12 saat)
- 2006 Temmuz: “Kurgudan Gerçeğe Korkularımız”- Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü
- 2005 Aralık: “Aile Terapisinin Gelişim Sürecinde Farklı Modellerin Yeri” - Okan Üniversitesi Psikoloji Bölümü
- 2004 Eylül: “Toplumsal Barış: Dün, Bugün, Yarın” - Türk Psikologlar Derneği

AKADEMİK İLGİ ALANLARI

- Çocuk ve Ergen Suçluluğu, Çocukluk Çağı Travmaları, Çocuk Gelişimi, Anne Baba Tutumları, Evlilik Çatışması

REFERANSLAR

(İstenildiğinde verilecektir.)